

SLOVENSKÁ REČ

časopis
pre výskum
slovenského jazyka
orgán
Jazykovedného
ústavu
Ludovíta Štúra
Slovenskej akadémie
vied

HLAVNÝ REDAKTOR
Štefan Peciar
VÝKONNÝ REDAKTOR

František Kočiš

REDAKČNÁ RADA

Ferdinand Buffa, Ladislav Dvonč, Ján Findra, Mária Ivanová-Šalingová, Eugen Jóna, Ján Kačala, František Kočiš, Jozef Mistrík, Jozef Mlacek, Pavel Ondrus, Štefan Peciar, Jozef Ružička

REDAKCIA

884 16 Bratislava, Nálepková 26

OBSAH

S. Peciar, Rozpracúvame podnety XV. zjazdu KSC	257
S. Ondruš, Slovenské nárečové slová <i>bosman</i> , <i>pošajdes</i> a staroslovienske <i>posagb</i>	262
T. Jakabčinová, O vzťahu medzi významom a slovotvornými možnosťami motivujúcich slov	269

DISKUSIE

M. Majtán, Názvy typu <i>Ostré/Ostró</i> a štandardizovanie slovenských geografických názvov	277
L. Dvonč, Na margo Uhlárovho príspevku <i>Hranice štandardizácie v toponymii</i>	283
F. Sabol, Ešte o spojení <i>íst</i> do <i>Spiša</i>	286

SPRÁVY A POSUDKY

Dr. Ladislav Dvonč päťdesiatročný. F. Kočiš	287
Súpis prác L. Dvonča za roky 1948–1975. L. Dvonč	289
Recueil linguistique de Bratislava 4. J. Mistrík	315

ROZLIČNOSTI

Frazeologické jednotky <i>byť v úzkych</i> , <i>dostať sa do úzkych</i> , <i>vohnať</i> , <i>zahnať do úzkych</i> . E. Smiešková	317
Prastarý otec, prastará matka, prastarí rodičia. M. Pisárčiková	319

Štefan Peciar

ROZPRACÚVAME PODNETY XV. ZJAZDU KSČ

Dokumenty a závery prijaté XV. zjazdom Komunistickej strany Československa, ktoré vytyčujú generálnu líniu nášho napredovania v budovaní rozvinutej socialistickej spoločnosti a na obdobie ďalších piatich rokov vymedzujú konkrétne ciele a úlohy vo všetkých dôležitých oblastiach nášho súčasného života, v ekonomike, v rozvoji spoločnosti a socialistic-kých vzťahov našich národov a národností, v medzinárodných vzťahoch, vo vede, v technike a umení, v ideovej a mravnej výchove občanov, mobi-lizujú všetky vrstvy našej spoločnosti do zvýšenej aktivity na dosiahnutie a prekročenie vytýčených cieľov. Týmto stimulujúcim účinkom sa stal XV. zjazd KSČ začiatkom novej etapy nášho pozitívneho vývoja.

Historický význam XV. zjazdu KSČ je najmä v tom, že položil osobitný dôraz na kvalitu a efektívnosť práce vo všetkých oblastiach spoločenskej činnosti, vo výrobe, v riadiacej sfére i v kultúrnej oblasti a vo výskume. Táto požiadavka je adresovaná každému občanovi nášho štátu a znamená, že treba zvýšiť náročnosť voči sebe, voči svojej vlastnej práci. Veď vyspelá socialistická spoločnosť — to nie je len vysoká úroveň techniky a vysoká kvalita výrobkov, to sú predovšetkým socialisticke spoločenské vzťahy a socialistický spôsob života, ktorého neodmysliteľnou súčasťou sú vysoké morálne vlastnosti a vysoká kultúrna úroveň prevažnej väčšiny členov spoločnosti.

V atmosfére všeobecnej aktivity na organizačné zabezpečenie včasného, kvalitného a efektívneho plnenia úloh šiestej päťročnice, schválených XV. zjazdom KSČ, zamýšľajú sa aj slovenskí jazykovedci vo všetkých riadia-cich orgánoch nad obsahovým zameraním plánov našich jazykovedných pracovísk, akademických i vysokoškolských, a prediskutujúajú návrhy opatrení na zefektívnenie jazykovedného výskumu a na skvalitnenie práce na jazykovedných pracoviskách.

Pokiaľ ide o obsahové zameranie nášho jazykovedného výskumu, uka-zovateľom cesty je tu významný stranický dokument z 3. mája 1974 o spo-

ločenských vedách *Vývoj, súčasný stav a úlohy spoločenských vied v ČSSR*, ktorého obsah potvrdil aj XV. zjazd KSČ. V Správe o činnosti strany a vývoji spoločnosti od XIV. zjazdu... sa hovorí: „Hlavným obsahom vedeckého výskumu v spoločenskovednej oblasti sa musia stať problémy výstavby socialistickej a komunistickej spoločnosti.“ V tomto rámci má aj jazykoveda svoje dôležité spoločenské poslanie, a to konkrétne v účasti na vedeckom osvetľovaní a riešení komplexu problémov „formovania socialistického človeka, spôsobu jeho života, rozvoja a zbližovania našich národov“, ako aj problémov ideologického zápasu dvoch systémov, socializmu a kapitalizmu.

Slovenskí jazykovedci chápu túto svoju úlohu tak, že náš jazykovedný výskum sa má orientovať predovšetkým na tie úlohy, ktoré vyplývajú zo súčasných a perspektívnych kultúrnych potrieb rozvinutej socialistickej spoločnosti.

Ak naše uvažovanie obmedzíme na výskum slovenského jazyka, ktorému sa venuje aj náš časopis *Slovenská reč*, treba osobitne zdôrazniť aktuálnosť výskumu súčasnej spisovnej slovenčiny. Ide o prehĺbenie vedeckého poznania vývinových zákonitostí a tendencií súčasného spisovného jazyka vo všetkých rovinách jeho stavby. Aktuálnosť tohto výskumu vyplýva z úloh a funkcií spisovného jazyka v kultúrnej vyspelejšej spoločnosti, z jeho celonárodnej platnosti, z jeho určujúceho postavenia vo vývine národného jazyka. V súčasnom spisovnom jazyku sa najplnšie odráža vnútorný život národa, rozvoj národnej kultúry i vedeckotechnický rozvoj, ale aj medzinárodné vzťahy a medzinárodná spolupráca vo vede a technike. V období budovania socialistickej spoločnosti sa v spisovnom jazyku odrážajú aj veľké spoločenské premeny, zmeny v spôsobe života a vplyvy prudko rastúceho počtu nových používateľov spisovnej reči, ktorí v kapitalistickej spoločnosti nemali možnosť osvojiť si spisovný jazyk. Na vývin spisovného jazyka začína pôsobiť aj prehĺbujúca sa spolupráca socializovaných národov a zbližovanie ich kultúr. Tento nový faktor pôsobí najmä na vývin blízko príbuzných spisovných jazykov, ktorých nositelia žijú v spoločnom socialistickom štáte. Uvedené skutočnosti urýchľujú vývin spisovného jazyka a diferenciáciu jeho výrazových prostriedkov.

V novej, značne zložitej sociolingvistickej situácii je potrebné vývin spisovného jazyka regulovať. To je úloha jazykovedcov-slovakistov. Táto regulačná práca jazykovedcov bude mať trvalejší úspech iba vtedy, ak bude napomáhať vývin spisovného jazyka podľa jeho zákonitostí a podľa jeho vyjadrovacích potrieb. Ak sa nesplní táto podmienka, budú regulačné zásahy do vývinu spisovného jazyka pôsobiť rušivo a retardačne. Preto sa práca jazykovedcov usmerňujúca vývin súčasnej spisovnej slovenčiny musí opierať o adekvátnu teóriu spisovného jazyka a jazykovej kultúry,

teóriu, ktorá bude vybudovaná na hlbokom vedeckom poznaní vývinových tendencií a zákonitostí súčasnej spisovnej slovenčiny, ako i súčasnej sociolingvistickej situácie a mimojazykových faktorov, ktoré určujú vyjadrovacie potreby súčasného spisovného jazyka.

Pri vypracúvaní novej teórie spisovného jazyka, ktorá je naliehavou úlohou nielen slovenskej, ale celej československej jazykovedy, budeme môcť nadväzovať na doteraz vykonanú, pomerne rozsiahlu prácu v tejto oblasti, pravdaže, nadväzovať kriticky, prekonávajúc — na základe princípov marxistickej jazykovedy — jednostrannosti doterajšej teórie a na slovenskej strane najmä puristické, obranárske a voluntaristické tendencie predchádzajúceho obdobia. Prvé kroky v tomto smere sme už urobili formou vedeckej konferencie za aktívnej účasti slovenských i českých jazykovedcov. V tejto práci treba pokračovať tak, aby vyústila vo vypracovaní nových normatívnych príručiek spisovnej slovenčiny na vysokej vedeckej úrovni, ktoré budú pozitívne ovplyvňovať jazykovú prax a prispievať k zvyšovaniu jazykovej kultúry stále sa rozširujúceho okruhu aktívnych používateľov spisovného jazyka.

Súčasná spisovná slovenčina je kultivovaný, umelcami a jazykovedcami vybrúsený jazyk slovenského ľudu a jej spätosť s rečou ľudu je stále živá. Preto popri vývine spisovnej slovenčiny treba skúmať aj vývin ľudovej reči, stelesnenej v miestnych a krajových nárečiach. Vedeckým poznaním obdivuhodného bohatstva výrazových prostriedkov slovenských nárečí nadobudneme predstavu o živote a myslení slovenského ľudu a úplnejší obraz o vývinových zákonitostiach nášho národného jazyka.

Orientácia jazykovedného výskumu predovšetkým na problémy súčasnosti, pravda, neznamená, že môžeme zanedbávať štúdium vývinu nášho národného jazyka v minulosti. Nemôžeme si to dovoliť už preto, lebo nežičlivosť vládnuúcich tried v predsocialistických obdobiach neumožnila príslušníkom nášho národa poznávať našu národnú minulosť a čerpať z tohto poznania národné sebavedomie, z ktorého pod impulzmi ideológie robotníckej triedy vyrastá socialistické vlastenectvo i socialistický internacionalizmus. A klasici marxizmu-leninizmu nás učia, že každý jav a teda i jazyk možno náležite poznať iba vtedy, ak poznáme jeho vznik a celý jeho vývoj v minulosti i prítomnosti.

Takto široko chápu jazykovedci konkretizáciu smernice XV. zjazdu KSČ o obsahovom zameraní spoločenských vied v oblasti jazykovedy.

Pokiaľ ide o uplatnenie požiadavky efektívnosti vedeckého výskumu, užšieho spojenia základného výskumu s potrebami praxe, treba aj v jazykovede aplikovať všeobecné zásady formulované v materiáloch XV. zjazdu KSČ. Treba vyvodiť závery zo zistenia, že „účinnosť vedeckého poznania a uplatňovania jeho výsledkov v praxi čoraz viac závisí od vzá-

jomného prepojenia spoločenských, prírodných a technických vied, od komplexnosti teoretického prístupu, od úzkej spolupráce a vzájomného obohacovania základného a aplikovaného výskumu“.

Z týchto všeobecných zásad sa v slovenskej jazykovede tradične uplatňuje úzke spojenie základného výskumu s praxou, a to nielen v slovakistike, ale napr. aj v rusistike i v iných filológiách. Potreby jazykovej praxe stimulujú priamo aplikovaný jazykovedný výskum a nepriamo i základný výskum, ktorého výsledky sa zas dostávajú do praxe cez aplikovaný výskum vo forme slovníkov, jazykových príručiek a jazykových učebníc. Táto dobrá tradícia slovenskej jazykovedy sa v posledných rokoch v slovakistike a sčasti aj v rusistike rozrástla do takej miery, že v súčasnosti sa jej realizácia stáva organizačným a kádrovým problémom. Požiadavky kultúrnej verejnosti na jazykovedcov zo dňa na deň rastú, ale sil a prostriedkov úmerne nepribúda.

V spolupráci s prírodnými a technickými vedami vykonala slovenská jazykoveda-slovakistika v posledných troch desaťročiach veľa záslužnej práce v ušatňovaní odbornej terminológie. V najnovšom období ovplyvňuje jazykovednú metodológiu matematika, ale dosiaľ je tu ešte veľa elekticizmu a mechanického napodobňovania.

Nedarí sa nám však rozvíjať spoluprácu s takými spoločenskými vedami, ako je filozofia, sociológia a psychológia, hoci si uvedomujeme, že by vzájomná spolupráca priniesla nové podnety pre všetky zainteresované disciplíny. Ani spolupráca jazykovedcov s historikmi a etnografmi nie je sústavná. Nemôžeme byť spokojní ani s rozsahom a úrovňou spolupráce jazykovedcov s umenovedcami, najmä s literárnymi vedcami, hoci tu existuje istá staršia i novšia tradícia. Vo veci interdisciplinárnej spolupráce je naša jazykoveda pod vplyvom trendu v súčasnej svetovej jazykovede, ktorej metodológia je charakterizovaná vývojom od komplexnosti k špecializácii.

Iná zásada, ktorá pomáha zvyšovať efektivnosť vedeckého výskumu, je sústredenie kapacít na plnenie hlavných úloh. Aj uplatnenie tejto zásady podčiarkol XV. zjazd KSČ. Pravda, správne vymedzenie hlavných úloh vo vedeckom výskume nie je vždy také ľahké, ako by sa mohlo zdať na prvý pohľad. Predpokladá to zasvätenú znalosť vývoja danej disciplíny, jej súčasného stavu doma i v zahraničí, jej poslania v živote spoločnosti a, pravda, aj kádrových možností a materiálového vybavenia pracovísk. Všetky tieto okolnosti sa starostlivo zvažujú pri zostavovaní ročných i perspektívnych plánov vedeckého výskumu. Preto sa z hľadiska spoločenskej aktuálnosti pokladajú za hlavné spravidla tie úlohy, ktoré sa stali súčasťou kľúčových úloh štátneho plánu výskumu. Slovenská jazykoveda má šesť takýchto úloh, päť vlastných a jednu interdisciplinárnu. Netreba

ich tu menovite uvádzať, lebo sú to prevažne úlohy dlhodobé a našej verejnosti sú známe z rozličných správ. V novom plánovacom období pribudla úloha Princípy marxistickej jazykovedy a kritika buržoáznych koncepcií v lingvistike, dôležitá z hľadiska rozvoja jazykovednej teórie a metodológie na princípoch dialektického materializmu.

Na úlohy štátneho plánu sa sústreďuje 71 % vedeckovýskumnej kapacity Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra, ktorý je hlavným jazykovedným pracoviskom v SSR. Vysokoškolské pracoviská participujú na plnení štátnych úloh podstatne menším podielom, ktorý však má stúpajúci trend.

Najvýznamnejším faktorom ovplyvňujúcim efektívnosť vedeckého výskumu je organizácia práce na vedeckých pracoviskách. Základným predpokladom úspešného zvládnutia rozsiahlejších vedeckovýskumných úloh, založených na bohatých materiálových zbierkach, je utvorenie pracovných kolektívov.

Dôležitým momentom pritom je zloženie kolektívu, odhadnutie optimálneho pomeru vedeckých a kvalifikovaných odborných pracovníkov a technických pracovníkov. Nevyvážený pomer týchto dvoch kategórií pracovníkov je vždy brzdiacim faktorom. Presviedčame sa o tom i v JÚLŠ SAV, kde je takmer všetka vedecká práca organizovaná v kolektívoch. Všetky naše kolektívy trpia na neprimerane malý počet technických kádrov. Táto okolnosť znižuje efektívnosť vedeckej práce, zdražuje a spomaľuje ju, lebo núti kvalifikovaných vedeckých pracovníkov vykonávať technické práce. Táto nedobrá tradícia v organizácii vedeckej práce na mnohých pracoviskách sa veľmi ťažko napráva.

Efektívnosť vedeckej práce do veľkej miery ovplyvňuje dodržiavanie zásady netriešťať sily na veľký počet úloh, nezačínať s tým istým kolektívom alebo s časťou kolektívu novú úlohu, kým nie je dokončená predchádzajúca úloha. Ani v tejto veci nie je naše plánovanie bez chýb. Aj preto bolo treba viackrát posúvať termíny dokončenia niektorých aktuálnych úloh v oblasti ortoepie, lexikografie a gramatiky.

Správne rozčlenenie úlohy na etapy môže tiež priaznivo ovplyvniť efektívnosť vedeckovýskumnej práce.

Veľmi vážna je otázka kvality vedeckých výskumov. Do pojmu kvality vedeckej práce patrí niekoľko zložiek. Je to predovšetkým dôkladné poznanie predmetu výskumu, jeho všeobecných vlastností i konkrétnych faktov. S tým súvisí požiadavka objektívne hodnotiť fakty a vyvodzovať z nich správne závery. Ďalej je dôležitá správna voľba metodického postupu, ktorý musí byť adekvátny predmetu výskumu. To predpokladá dôverné poznanie teórie a metodológie príslušnej vednej disciplíny v danej etape jej vývinu.

Marxistická veda kladie na kvalitu vedeckej práce vysoké nároky. Vy-

žaduje komplexný prístup k riešeniu problémov, ktorý nepripúšťa jednostrannosť, preceňovanie niektorej stránky javov. Jednostrannosť v hodnotení javov sa prekonáva ovládaním princípov materialistickej dialektiky.

V doterajšom vývine slovenskej jazykovedy v rámci československej jazykovedy a teda aj vo vývine slovakistiky sa do veľkej miery uplatňoval eklekticizmus. Prejavoval sa v aplikácii tradičných metodických postupov historickej komparatistiky a synchronického štruktúrneho opisu jazyka na slovenský jazykový materiál. V päťdesiatych a najmä v šesťdesiatych rokoch ovplyvnili jazykovednú metodológiu u nás niektoré západné formalistické smery, americká deskriptívna, distributívna a najmä generatívna metóda. Ich metodické postupy sa aplikovali a sčasti dosiaľ aplikujú nekriticky, bez analýzy ich gnozeologických a teoretických východísk. Zásady marxistickej metodológie, založenej na princípoch dialektického a historického materializmu, s ktorými sme sa začali oboznamovať až v dotyku so sovietskou jazykovedou od začiatku päťdesiatych rokov, prenikajú do prác našich jazykovedcov veľmi pomaly a nedôsledne a ich tvorivé používanie pri skúmaní a interpretácii jazykových javov sa u nás ešte nestalo zásadnou otázkou kvality každej jazykovednej práce. Je potešiteľné, že niektorí naši jazykovedci strednej generácie v tomto smere už začínajú prekonávať svojich učiteľov.

Štúdium materiálov XV. zjazdu KSČ nám dáva priamo podnety na to, aby sme sa hlbšie zamysleli nad otázkou kvality svojej vlastnej práce a hľadali cesty a spôsoby, ako zvýšiť predovšetkým úroveň teoretickej a metodologickej stránky nášho jazykovedného výskumu.

Šimon Ondruš

SLOVENSKÉ NÁREČOVÉ SLOVÁ BOSMAN, POŠAJDES A STAROSLOVIENSKE POSAG'Ť

(Priateľovi dr. L. Dvončovi na päťdesiatku)

V nárečovej oblasti južného stredného Slovenska, t. j. vo voľakedajších župách Tekov, Hont, Novohrad, Gemer a Zvolen, je u staršej generácie známe slovo v hláskových obmenách *posáďeš*, *pošáďes*, *pošajdes*. Podľa nárečovej lexikálnej kartotéky v Jazykovednom ústave L. Štúra SAV sme zistili takýto výskyt a význam uvedeného slova:

Očová pri Zvolene *posáďeš* „podarúnok zo svadby“, Pečenice pri Leviaciach *pošáďes*, *pošajdes* „nádielka zo svadby v podobe jedla, koláčov, pijaťiky ap.“, Pukanec, Kokava nad Rimavicou, Muránska Dlhá Lúka, Revúca

pošajdes „podarúnok zo svadby, krstín alebo zakáľacky“, Kameňany pri Revúcej *pošajdes* „zo svadby donesené pečivo známym“, Ozdín pri Lučenci *pošajdes* „na druhý deň po svadbe u nás nosia pošajdes“. Z tejto obce zaznamenáva uvedené slovo aj J. Matejčík (1975). Z Gemera pozná toto slovo J. Orlovský (1972; 1972a, s. 26), a to vo význame „dar zo zakáľacky rodine a najbližším susedom“. Už Kálal (1923, s. 509) zaznamenal podoby *pošádes*, *pošajdes* vo všeobecnom význame „výslužka“.

Zo zistenia, že vo väčšine obcí, kde toto slovo ešte žije, má význam „podarúnok zo svadby“, usudzujeme, že to bol jeho základný, resp. prvotný význam. Tento základný význam potvrdzuje, ako ukážeme ďalej, i jeho genetická väzba.

Slovo *bosman* s hláskovými obmenami *bocman*, *bocmaň*, *boslan*, *bosvan* má značne širší zemepisný areál ako slovo *pošajdes*, hoci počet obcí, v ktorých bolo doteraz zistené, je menší. Podľa doterajšieho zistenia slovo *bosman* je známe v Turci, v Detve, v oblasti Levíc, v Gemeri a na Spiši.

V Pečeniciach pri Leviciach *bocman*, *bocmaň* označuje pletený koláč. Z Detvy uvádza Kálal (1923, s. 35) podoby *boslan*, *bosvan* vo význame „vianočka na troje pletená“, resp. *bosman*, *bosvan* „koláč, najmä svadobný“. V. Vážný v rukopisnom slovníku z Turca zachytil slovo *bosman* v Blatnici, Mošovciach a Slovenskom Pravne. Podľa informácie A. Ferenčíkovej v Turci sa slovom *bosman* označuje svadobný koláč, svadobný podarúnok. V Gemeri sa slovom *bosmanky* označuje druh jablk (Orlovský, 1972, s. 59). Na Spiši v mojej rodnej dedine Klčov slovo *bocman* značí podarúnok, ktorý donáša kmotra matke novorodenca. Výskyt slova *bocman* v tomto význame mi potvrdil aj rodák dr. F. Kočiš.

Okrem slovenčiny je slovo *bosman* známe najmä v južných slovanských jazykoch. Podľa F. Bezlaja (1963, s. 9) slovinské *bosman* znamená „figurirana svadbena pogača“, t. j. ozdobný svadobný koláč. Uvádza ho aj Slovar slovenskega knjižnega jezika (1970) s významovým určením „pletena pogača, zlasti ženitovanjska“, t. j. pletený koláč, najmä svadobný. Nárečová srbochorvátčina (Bosna) pozná slovo *bosman* vo význame „druh chleba“. Vo východoslovanskej oblasti je známe *bosman*, v akavej výslovnosti *basman* iba ako rezíduum, a to vo význame „das zum Hofbedarf gelieferte Brot“, t. j. pre dvorné potreby donesený chlieb (porov. Vasmer, 1953).

Okolnosť, že maďarčina pozná slova *bocmány*, *bosmány*, *boszmán*, *boszvány* v tých nárečiach, ktoré susedia so slovenčinou (oblasť Ipľa, Gemer, Zemplín), preukazuje svedčí o tom, že do maďarčiny sa toto slovo dostalo zo slovenčiny, hoci I. Kniezsa o tom neoprávnene pochyboval (Kniezsa, 1955). V maďarských nárečiach na dolnom toku Ipľa *boszvány* označuje koláč, ktorý nosí nevesta po svadbe do domu, kam chodí na priadky. Je to teda taktiež druh svadobného koláča.

Zistenie, že v slovenčine, v maďarčine a v slovinčine slovo *bosman*, resp. jeho hláskové obmeny *bosvan*, *bosvaň* označuje svadobný koláč, svadobné pečivo, nás oprávňuje vysloviť predpoklad, že to bol základný, prvotný význam tejto lexémy. Určenie genézy slova *bosman* nám tento predpoklad potvrdí ako opodstatnený.

Zakončenie *-man* v slove *bosman* zvädzalo doteraz všetkých bádateľov, ktorí sa pokúšali o jeho etymologický výklad, k domnienke, že ide o slovo pôvodom cudzie, neslovanské. Okolnosť, že ruské *bosman* s prízvukom na druhej slabike má akavú hláskovú podobu *basman*, zviedla Vasmera k hypotéze, že *bosman*, *basman* geneticky súvisí s turkotatárskym *basma* „vzor-kami potlačené plátno“, odvodeným od slovesa *bas-* „tlačiť“, prevzatým do južných a východných slovanských jazykov (Vasmer 1953, s. 59). Srbochorvátske slovo *bosman* chcel Daničić vysvetľovať z osmanskotureckého *batman* „pätkilové závažie“, maďarské *bosman*, *bocman* chcel vysvetliť pomológ Rapaics z neexistujúceho tureckého *bosman* „šľachtic“ (uvádza aj I. Kniezsa, 1955). F. Bezľaj oprávnene odmieta pokus T. Orela vykladať slovo *bosman* zo starohornonemeckého *boesman*, *boeserman* „zlý muž“ (Bezľaj, 1963, s. 9).

Zásluhou F. Sławského obsahuje prvý zväzok veľkého diela poľských slavistov *Słownik prasłowiański* (pozri našu recenziu v časopise *Slavia*, 45, 1976, č. 2) náčrt praslovanského tvorenia slov, v rámci ktorého uvádza pomerne bohatý inventár pôvodných slovanských slov s domácim, neprevzatým sufixom *-man*. Sú to tieto slová:

dur-man „omamná rastlina“	: durьнъ „omamujúci, šalejúci“ (rus.)
lachman „handra“	: lach „handra“ (poľ.)
suk-man „plášť zo súkna“	: suk-no (rus., ukraj.)
lič-man „rátači pliešok“	: ličiti „rátať“ (poľ.)
kus-man „kusisko“	: kus (ukraj.)
oč-man „okáň“	: oko, oči (srbochorv.)
pur-man „moriak“	: pura „morka“ (srbochorv.)
běl-man „beľmo“	: běl- „biely“ (luž.)
gluch-man „hlucháň“	: gluch- (ukraj.)
sir-man „vlk“	: siryj „sivý“ (ukraj.)

Do tejto kategórie odvodenín patria aj osobné mená v srbochorvátčine *Grdman* popri *Grdomil*, *Radman* popri *Radomir*, *Vukman* popri *Vukoslav* a i.

Slovanskou príponou *-man* bolo podľa nášho výkladu utvorené aj slovenské slovo *krman*, *grman*. Vysvetleniu jeho genézy chceme venovať osobitný príspevok.

Slovanský sufix *-man* je starého praslovanského, resp. už baltoslovanského veku, ako to dokazuje jeho litovská responzia *-monis*, *-mone* (Ślawski, 1974).

Baltoslovanský vek sufixu *-man* svedčí o tom, že sa ním tvorili slová už v praslovančine. Dokazuje to i jeho výskyt vo všetkých troch skupinách slovanských jazykov.

Praslovania mali pre pojem „svadba“, resp. pre responzibilný pojem „sobáš“ viacej synonym. Okrem slov *brakъ* a *svatъba* patrilo do tohto významového poľa aj slovo *posagъ*. Jeho prvotný význam zodpovedal viacej nášmu slovu *sobáš* než nášmu slovu *svadba*, o čom svedčí jeho pôvod. Geneticky totiž súvisí s litovským slovesom *segu*, *sekti* „spájať, zväzovať“. Pôvodný význam praslovanského *po-sōg-* > *po-sag-* bol „zviazanie, spojenie“, resp. „spojivo, väzba“, ako to prezrádza syntagma *posagъ želъznъ* „železné spojenie“, ktorú uvádza F. Miklosich (1862–1865, s. 632).

Praslovanské slovo *posagъ* s prvotným významom *sobáš* a s druhotným metonymickým významom *svadba* je zachované v slovanských jazykoch iba reziduálne, pričom neoznačuje iba *sobáš*, *svadbu*, ale aj *svadobný* *podarúnek*, *svadobné* *veno*.

Starosloviencina poznala okrem slova *posagъ* „compages, nuptiae, t. j. spojenie, *sobáš*, *svadba*“, aj sloveso *posagati* „*sobášiť* (sa), *ženiť* (sa), *vdávať* (sa)“, resp. v dokonavej forme *posagnoti* (porov. Hauptová a i., 1974): *ašte posagnet děva, ne sъgrěši* „ak sa *deva* *zosobášila*, *nezhrešila*“. Autori pražského Slovníka jazyka staroslověnského urobili určitú chybu, keď staroslovienske (cirkevnoslovanské) sloveso *posagati*, *posagnoti* preložili iba českým ekvivalentom *vdávati se*, *vdáti se*. Akt vyjadrený slovesom *posagati*, *posagnoti* sa totiž nedotýkal iba ženy, ale aj muža, ako ukazujú Miklosichom uvádzané kontexty *ne posagaj na ženu, vъ vъtoruju ženu posagnuvъ*. Ich nedopatrenie možno azda vysvetliť tým, že čeština nemá „obojpohlavné“ *vox media*, ako je slovenské *sobášiť* (sa) alebo nemecké *heiraten*.

Zo súčasných slovanských jazykov si praslovanské *posagъ* vo funkcii aktívneho spisovného výrazu zachovala iba poľština, a to v metonymickom význame „*svadobný* *dar*, *svadobné* *veno*“, ako ukazuje aj spojenie *posażna kobieta* „*žena s bohatým venom*“. Podobný posun nastal aj vo východoslovanských nárečiach, ako svedčí napr. ukrajinská riekanka *Choć u мене posahu nebude, ale voźmu i tak мене łude*, alebo *Na posahy ne uvažujte, ino dobrych źinok źukajcie* (Hrinčenko, 1909). Podobný význam má aj bieloruské a ruské *posag* (Vasmer, 1955). Z nárečovej oblasti českého jazyka je *posah* známe iba v Sliezsku, čo svedčí o presahu z poľského nárečového areálu.

Je zaujímavé, že slovo *bosman* v prvotnom význame „*svadobný* *podar*“

rúnok“, resp. v druhotných významoch „podarúnok pri krstinách“ a v širšom význame „druh koláča, chleba“ je známe práve na tej slovanskej oblasti, v ktorej sa v historickej dobe nezachovalo praslovanské slovo *posagъ* „sobáš, svadba“, t. j. v slovenčine a v južných slovanských jazykoch (slovinčina, srbochorvátčina). Ruština tu predstavuje akúsi „skríženú“ oblasť, pretože pozná reziduálne aj *posag*, aj *bosman*, *basman*.

Z vývinu slovnej zásoby mnohých jazykov je dobre známy jav, že ak odvodené slovo stratí svoju príbuznú čelaď, najmä ak zanikne slovo, z ktorého bolo odvodené, ak sa stane „stratenou sirotou“, podlieha ľahko hláskovým deformáciám, resp. začne sa hláskove asociačne spájať so slovami, s ktorými geneticky nemá nič spoločné. Takáto hlásková deformácia nastala podľa nášho výkladu aj v praslovanskom slove *posag-man* „svadobný dar, podarúnok“, odvodenom od *posagъ* „sobáš, svadba“. Pretože v slovenčine, v slovinčine aj v srbochorvátčine a do značnej miery aj v ruštine slovo *posag* ako „matka“ slova *posag-man* zaniklo, ocitlo sa *posag-man* v situácii „stratenej siroty“, preto sa hláskove redukovalo na *posman*. Sporadickou zámenou neznelej a znelej spoluhlásky *p/b*, akú poznáme zo slov *lapa* — *laba*, *pačiti* — *bačiti*, *paprati* — *babrati*, *puliti* — *buliti*, *sopáš* — *sobáš* atď., vznikla historická podoba *bosman*. Po strate „pupočnej šnúry“ slova *posman*, *bosman* s jeho „matkou“, zaniknutým slovom *posag* „svadba“, vytlačeným inými synonymami, menila „stratená sirota“ *posman*, *bosman* aj ďalej svoju hláskovú podobu na *bocman*, *bočman*, *bosvan*, *boslan* ap. Pri prvotnej zmene hláskovej podoby *posman* na *bosman* nemožno vylúčiť vplyv slova *svadba* a v slovenčine ani vplyv slova *sobáš*, s ktorými sa významove prekrývalo, hoci jeho genéza bola iná.

Ako sme písali v príspevku o pôvode slov *sobáš* a *svadba* (Ondruš, 1975) a ako je dobre známe zo slovanskej etnografie, svadba u starých Slovanov bola a u mnohých Slovanov na dedinách ešte aj dodnes je dlhotrvajúcim a bohatým hodovaním, pri ktorom jedla a pila nielen bližšia rodina, ale často celá dedina. Ešte aj dnes poznáme na našich dedinách také svadby, pri ktorých svadobný zástup ide po dedine a rozhadzuje divákovi koláče a dáva popíjať z fľaše pálenku. Zaiste to bolo tak, ba azda ešte aj štedrejšie v minulosti, keď *sobáš* bol najväčšou a na hodovanie najbohatšou udalosťou v živote človeka. Kým ešte žilo slovo *posag* „svadba“, vieme si dobre rekonštruovať situáciu, keď svadobčania išli po dedine a pritom kričali či spievali *posag je dnes*, v praslovanskej rekonštrukcii *posagъ jestь дньсь* „svadba je dnes“, rozdávaúc pritom koláče a pijatiku. Keď slovo *posag* bolo vytlačené synonymami, ocitla sa predikatívna apelovo-expresívna syntagma *posag je dnes* v situácii „stratenej siroty“, začala sa redukovať hláskove na *posad'es*, *posajd'es* a pretože pri jej kričaní či spievaní sa rozdávali najmä koláče, nadobudla význam „svadobný koláč“, resp.

širšie „svadobný podarúnok“. Jej ďalšie významy, t. j. podarúnok pri krsťtinách, pri zakáľacke sú druhotné, spôsobené zánikom jeho genetickej väzby so slovom *posag* „svadba“. Sporadická záměna s/š, t. j. zmena *posajdes* na *pošajdes*, ako aj iné hláskové deformácie pri osihotenom slove nie sú ničím prekvapujúcim. Záměna ostrej a tupej sykavky s/š je v slovanských slovách známy jav, ako ukazujú napr. slovesá *siahať* s variantmi *šáhať*, *šáhat*, české *sápati* „trhať“, lašské *sárpat se* „trhať sa“ popri slovenskom (východoslovenskom) *šarpat sa*, *šarpac še* „trhať sa“, české *sáhovati* z praslávanského *sęgati* „kráčať“, ale ruské *šagať* „kráčať“, slovenské *spica* aj *špica* „spojivo bahra a hlavy kolesa“ atď.

Ani redukcia syntagmy *posag* je dnes na jednočlennú lexému *posa(j)des*, *pošajdes* nie je vo vývine jazykov výnimočná. Porov. redukciu syntagmy *spasi*, *bog!* na lexému *spasibo* v ruštine, redukciu syntagmy *Jezu domine* na *jémine!* v češtine, redukciu syntagmy *všěh gody* „všetky časy“ na lexému *všdy*, *vždy* v slovenčine, redukciu *hiu tagu* „toho dňa“ na *heute* „dnes“ v nemčine atď. Vznik jednočlenných lexém z predikatívnych alebo atributívnych syntagiem je vo vývine jazykov známy jav.

Kým slovu *posajdes*, *pošajdes* nevenovala doteraz slovenská ani česká historická jazykoveda nijakú pozornosť, o slove *bosman* napísal V. Machek (1957) v prvom vydaní svojho slovníka, že jeho pôvod je nejasný, zaiste cudzí. Aj V. Machka teda zviadla na nesprávnu cestu „zradná“ prípona *-man*, ktorá viedla aj iných bádateľov k názoru o neslovanskosti tohto slova.

Nazdávame sa, že naša hláskoslovo-morfematická aj významová interpretácia pomerne presvedčivo ukazuje, že aj slovo *posman/bosman*, aj slovo *posajdes/pošajdes* sú stratenými sirotami, zabudnutými deťmi praslávanského materinského slova *posagъ* „sobáš, svadba“, ktoré malo tú istú prvotnú významovú motiváciu „spojenie, zviazanie“, akú má aj špecificky slovenské slovo *sobáš*.

Kým v slove *posag* je predpona *po-* a v zdĺženej temnej apofónii *sōg* > *sag-* baltoslovanský slovesný koreň *seg-/sog-* „spájať, zväzovať“ (litovské *segu*, *sekti*), zatiaľ v špecificky slovenskom slove *sobáš* zo staršej podoby *sopáš* je predpona *so-* „spolu“ a sloveso *pojasati* — *pojašō* „zväzovať, opasovať“ (Miklosich, 1862–1865, s. 654), po zákonitej kontrakcii v slovenčine *pāsati* — *pāšō*, v historickej podobe *pásať* — *pāšem*. Odvodenina *sopojasъ* dala po zákonitej kontrakcii a sporadickej denazalizácii (porov. ruské *soper*, *sosed* namiesto náležitého *super*, *sused*) podobu *sopáš*, zámenou *p/b* *sobáš* podobne ako *posman* > *bosman*, *lapa* > *laba*, *pačiti* > *bačiti* atď. Kontrakciu *sopojasъ* na *sopāšъ*, *sopāš* „zviazanie, spásanie“ nemožno v nijakom prípade porovnávať s redukciou latinského *paraveredus* na nemecké *Pferd*, ako to chce robiť F. Kopečný (1976), pretože kontrakcia

sppojašb na *sopáš* je zákonitá, pravidelná, interná jazyková zmena, ktorej hláskový výsledok je jednoznačne prediktabilný, kým redukcia *parave-redus* pri jeho transplantácii z latinčiny do nemčiny je nepravidelná, „nezákonitá“ hlásková zmena, ktorej výsledná podoba nie je prediktabilná. Slovom, sú to dve nesúmerateľné kategórie, ktoré nemožno dávať na jednu rovinu. Nechápeme ani Kopečného rozpaky pri výklade, ako je od slovesa *sp-pojasati*, *sp-pojašo* „spolu zväzovať“ utvorené substantívum *sp-pojašb* > *sopáš* „spolu zviazanie“. Tvorenie substantív formantom *-jb-* od slovíes III. triedy, do ktorej patrilo aj *pojasati* — *pojašo*, bolo pravidelným javom, ako ukazuje subst. *plak-j-* > *plačb* od slovesa *plakati* — *plačo*, subst. *prysk-j-* > *pryščb* od slovesa *pryskati* — *pryščo*, subst. *pľusk-j-* > *pľuščb* od slovesa *pľuskati* — *pľuščo*, subst. *ľzg-j-* > *ľžb* od slovesa *ľzgati* — *ľžčo* atď. Možno sa o tom poučiť zo všetkých učebnicových aj vedeckých slavistických príručiek, najnovšie napr. zo Slawského náčrtu praslovanského tvorenia slov (Slawski, 1974, s. 80–81). Nechápeme, prečo je toto tvorenie neznáme F. Kopečnému. Nakoniec treba konštatovať, že snaha F. Kopečného odvádzať špecificky slovenské slovo *sobáš* od formy osobného zvratného zámena v 3. páde *sobě*, resp. od neho utvoreného slovesa *sobiti* nerešpektuje učebnicový poznatok, že slovenčina, najmä stredná slovenčina nemá ani nemala v tomto zámene apofonickú korennú podobu *sobě*, ale iba *sebě*, *sebe*. Všetky námietky, ktoré F. Kopečný proti nášmu genetickému výkladu slova *sobáš* vyslovil, nemôžeme akceptovať aj preto, že nerešpektujú ani všeobecné jazykové zákonitosti, ani špecifické vývinové zákonitosti slovenčiny. Sémanticky má slovo *sobáš*, ako sme to už uviedli, tú istú motiváciu ako praslovanské slovo *posagъ*, ktoré žije v slovenčine v dvoch svojich potomkoch, v slove *bosman* a v slove *posajdes*, *pošajdes*.

Literatúra

- BEZLAJ, F.: Etimološki slovar slovenskega jezika. Pokusni zvezek. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti 1963. 28 s.
- HAUPTOVÁ, Z. a i.: Slovník jazyka staroslověnského. Zošit 27. Praha, Academia 1974, s. 181.
- HRINČENKO, B.: Slovar ukrajinskoji movy. Zv. 3. Kyjev 1909, s. 356.
- KÁLAL, K. — KÁLAL, M.: Slovenský slovník z literatury aj nářečí. Banská Bystrica, Slovenská grafia 1923. 1112 [+ CIII] s.
- KNIEZSA, I.: A magyar nyelv szláv jövevényszavai. Zv. 1. Časť 2. Budapešť, Akadémiai kiadó 1955, s. 799.
- KOPEČNÝ, F.: Poznámky k etymológiím Š. Ondruše. Slovenská reč, 41, 1976, č. 2, s. 110–114.
- MACHEK, V.: Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. Praha, Nakladatelství ČSAV 1957, s. 38.
- MATEJČÍK, J.: Lexika Novohradu. 1. vyd. Martin, Osveta 1975, s. 235.
- MIKLOSICH, F.: Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum. Vindobonae, Guilelmus Braumeuller 1862–1865. 1171 s.
- ONDRUŠ, Š.: O pôvode slov *sobáš* a *svadba*. Slovenská reč, 40, 1975, č. 5, s. 265–274.
- ORLOVSKÝ, J.: Zo slovnej zásoby stredogemerských nářečí. In: Vlastivedné štúdie Gemera. 1. Red. J. Bolfík. Bratislava, Obzor 1972, s. 68.

ORLOVSKÝ, J. (1972a): Zo slovnej zásoby gemerských nárečí. *Obzor Gemera*, 3, 1972, č. 1, s. 26.

ŚLAWSKI, F. a i.: *Słownik prasłowiański*. Zv. 1. Wrocław, Wydawnictwo Polskiej akademii nauk 1974, s. 131.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. Zv. 1. Red. A. Bajec a i. 1. vyd. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti 1970, s. 171.

VASMER, M.: *Russisches etymologisches Wörterbuch*. Zv. 2. Heidelberg, Carl Winter Universitätsverlag 1955, s. 413.

Tatiana Jakabčinová

O VZŤAHU MEDZI VÝZNAMOM A SLOVOTVORNÝMI MOŽNOSTAMI MOTIVUJÚCICH SLOV

V súčasnej náuke o tvorení slov sa stále viac prejavuje potreba skúmať slovotvorné zákonitosti nie podľa tradičného postupu, t. j. sústrediť sa na skúmanie derivátov podľa slovotvorných formantov, ale vychádzať od motivujúcich slov.

Tento postup sa presadzuje v podstate v posledných rokoch u nás i v zahraničnej literatúre. V slovenskej jazykovede je takto orientovaná práca K. Buzássyovej (1974). V českej jazykovede sa dôležitosť takéhoto postupu uznáva najmä v súvislosti s lexikografickým zachytením slovnej zásoby (porov. napr. Mejstřík, 1971; Kroupová — Mejstřík, 1973). Najsystematickejšie sa však v tomto smere pracuje v Sovietskom zväze, a to v súvislosti s prípravou derivačných slovníkov. Tieto slovníky budú zachytávať celé slovotvorné čelade a demonštrovať v ich rámci motivačné vzťahy medzi základovými a odvodenými, resp. zloženými slovami. V tomto smere najďalej dospeli výskumy A. N. Tichonova (1972; porov. aj Furdík — Buzássyová — Bosák, 1975).

Takáto práca, t. j. skúmanie slovotvorného systému od motivujúcich slov k motivovaným, môže priniesť veľa úžitku pre jazykovednú teóriu najmä pri zisťovaní slovotvorných možností jednotlivých slov i celých slovných druhov, ale i pre školskú prax, pretože umožňuje vyložiť a znázorniť reálne existujúce slovotvorné vzťahy a vytvára takto žiakom názornú predstavu o systémových črtách v slovnej zásobe.

Prvú sondu v štatistickom výskume slovotvorných možností jednotlivých slovných druhov v slovenčine uskutočnil S. Bartoš (1974). Autor štatistickými údajmi podoprel známy fakt, že slovné druhy sa nerovnakou mierou zúčastňujú na vytváraní slovotvorne motivovanej časti slovnej zásoby. S. Bartoš došiel k záveru, že centrom slovenského slovotvorného systému sú deverbátiva a desubstantíva. Fakt, že deverbátiva stoja v tomto smere pred desubstantívami, odôvodňuje existenciou bohato rozšírenej slovotvor-

nej prefixácie, širokými možnosťami tvorenia podstatných mien v rámci transpozície kategórie spredmetnenia deja a v rámci mutačných kategórií deverbatív.

Pravda, ako píše sám autor, i po tejto prvej sonde ostáva veľa ďalších otázok na preskúmanie. Napríklad po zistení percenta desubstantív, deverbatív, deadjektív treba zistiť i vnútornú diferenciáciu týchto skupín, napr. aké je medzi deverbatívami percento zloženín, odvodenín podľa slovotvorných postupov (sufixálnych, prefixálnych, konverzných odvodenín). Je však potrebné sledovať nielen tieto v podstate formálne slovotvorné vzťahy, ale aj vzájomný vzťah významu motivujúcich slov a ich slovotvorných možností.

V slovenskej jazykovede sa týmto problémom zaoberala K. Buzássyová, ktorá stanovila základné vzťahy medzi významom a intenciou sloviess na jednej strane a počtom i významovou štruktúrou deverbatívnych derivátov na druhej strane. K tejto otázke však možno pristupovať aj inak. Možno stanoviť vzájomný vzťah medzi sémantickou štruktúrou a slovotvornou produktivitou motivujúcich slov aj štatisticky.

Známy je v tomto smere pokus P. Guirauda (1967). Podľa neho existuje istý vzťah medzi rozličnými kategóriami slov vymedzených podľa počtu ich významov.

Podľa slovníka majú niektoré slová jediný význam, iné dva významy, tri významy i viac významov. Počet slov v každej z týchto skupín zodpovedá istým presným vzťahom: niečo vyše polovice slov má iba jediný význam, asi šestina má dva významy atď. Celý súbor je rozvrstvený podľa vzorca $ns^a = \text{konšt.}$ (ns = počet významov). Pritom a má hodnotu blízku k 1,70 a táto hodnota je spoločná pre francúzštinu, angličtinu a nemčinu. P. Guiraud uvádza takéto rozvrstvenie slov pre tieto tri jazyky na základe vzoriek po 1000 slov:

Počet významov	angl.	nem.	franc.
1	527	600	578
2	206	166	189
3	108	08	109
4	49	60	41
5	23	20	27
6	18	14	19
7	7	10	15
8	4	10	10
9	2	8	3
10	1	2	5
10+	10	18	17
celkove	1943	2020	2233

Z vyčíslenia vychodí, že z 1000 slov je vo francúzštine 578 s jediným významom, v nemčine je ich 600, v angličtine 572. V každom prípade súbor 1000 slov má spolu približne 2000 významov. Teda distribúcia počtu slov podľa ich významov tvorí konštantu podľa vzorca $ns^{1.70} = c$, pričom tieto údaje sú pozoruhodne blízke, ba možno povedať identické pre francúzštinu, nemčinu i angličtinu. P. Guiraud zároveň zistil, že distribúcia morfológických derivátov (v našom ponímaní ide o slovotvorne motivované slová – T. J.) má rovnakú povahu. Ak sa totiž skúmajú slová už nie na základe počtu ich rozličných významov (čiže sémantických derivátov), ale na základe počtu ich rozličných morfológických derivátov (t. j. slov tvorených od istého koreňa afixáciou), možno konštatovať, že distribúcia slov, ktoré majú jedinú formu (t. j. nemajú deriváty), resp. dve, tri, štyri i viac foriem (t. j. 1, 2, 3 deriváty), je totožná s distribúciou sémantických derivátov (s. 182).

P. Guiraud stavia svoje zistenia na nemeckom, anglickom a francúzskom materiáli. Robí z nich pritom zaujímavé, ale nie vždy dostatočne dokázané závery širšieho filozofického dosahu. Tvrdí totiž, že existuje analógia medzi vzťahom počtu významov a počtu derivátov v jazyku na jednej strane a medzi počtom druhov a rodov v zoologickej a botanickej systematike na druhej strane.

Robí teda nie celkom odôvodnenú paralelu medzi jazykovednými a prírodovednými veličinami. Diskutabilný charakter takejto paralely možno vidieť v tom, že sa uvádza bez predchádzajúceho preskúmania platnosť zistených štatistických proporcií vo väčšom počte jazykov. Napríklad medzi jazykmi, ktoré P. Guiraud skúma, nie je ani jeden slovanský jazyk.

Pokúsili sme sa teda zistiť, či základné štatistické zákonitosti, ktoré uvádza P. Guiraud pre angličtinu, francúzštinu a nemčinu (ďalej A, F, N), platia aj pre slovenčinu, a rozborom niekoľkých lexikálnych jednotiek ukázať, aké sú konkrétne možné modifikácie vzťahov medzi sémantickou štruktúrou a slovotvornou produktivitou niektorých motivujúcich slov.

Vykonali sme podobný test ako P. Guiraud na lexikálnom materiáli zo Slovníka slovenského jazyka (SSJ). Materiál v približne rovnakom rozsahu ako Guiraudov bol vybratý z hesiel pod jednotlivými písmenami SSJ podľa tabuľky náhodných čísel.¹

Hodnoty, ktoré sme dostali výskumom materiálu zo SSJ, sú zreteľne nižšie ako hodnoty, ktoré uvádza P. Guiraud. Zdá sa teda, že s iným jazykovým typom súvisí aj odlišný pomer medzi počtom slov a počtom významov, resp. derivátov. Jedna i druhá hodnota je pre slovenský jazyk nižšia,

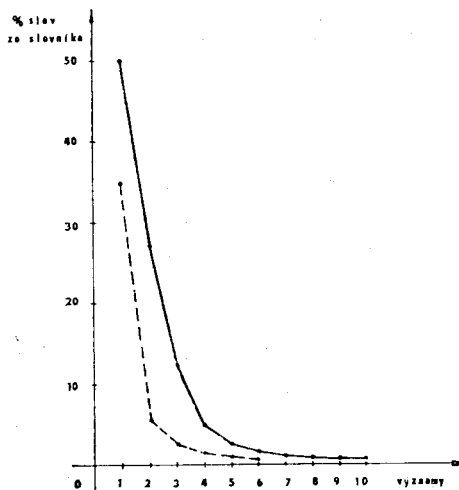
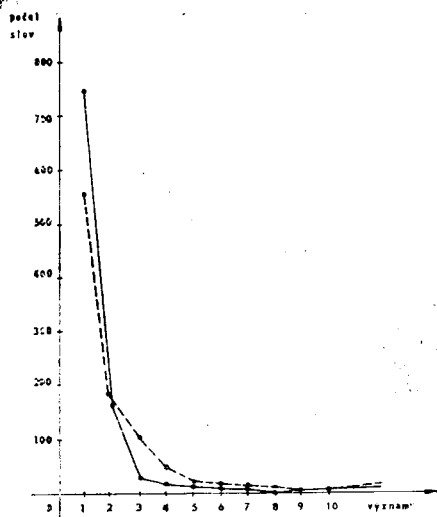
¹ O zásadách výberu pri lexikálnej štatistike porov. Königová, 1965; Těšitelová, 1974, s. 17 n.

	slová podľa počtu významov		slová podľa počtu derivátov
0	—		523
1	751		214
2	170		118
3	30		51
4	22		23
5	11		20
6	7		15
7	3		6
8	—		11
9	3		3
10	1		3
10 +	3		14
Celkový počet význa- mov na 1000 slov		1492	Celkový počet derivá- tov na 1000 slov
			1345

ako sú hodnoty uvedené P. Guiraudom. A hoci P. Guiraud neuvádza, akým spôsobom získal svoje hodnoty, môžeme považovať naše údaje za pomerne presné, pretože sme testovali dve rozličné vzorky.

Pokiaľ ide o distribúciu slov podľa počtu významov, výsledky, ktoré sa uvádzajú v niektorých frekvenčných slovníkoch, taktiež potvrdzujú, že hodnoty uvedené P. Guiraudom nie sú všeobecne platné. Zdá sa, že slovenské jazyky vykazujú väčší počet jednovýznamových slov i väčší počet slov bez derivátov. Na druhej strane môžu vykázať väčší počet slov s viac ako desiatimi derivátmi. Teda ich distribučná krivka nie je taká rovnomerná, ako uvádza P. Guiraud pre A, F, N.

Na druhej strane i náš materiál dokazuje správnosť Guiraudovho zistenia o približne rovnakom počte významov a derivátov. Pravda, naše výsledky sa s Guiraudovými nezhodujú ani z hľadiska vzájomného pomeru počtu slov a počtu významov, ani z hľadiska distribúcie slov podľa počtu významov a derivátov. Pomer medzi počtom slov a počtom významov je u Guirauda približne 1000 : 2000. Takýto pomer je zrejme aj medzi počtom derivátov a počtom slov, hoci to autor výslovne nehovorí. V slovenskom materiáli je pomer medzi počtom slov a počtom významov len asi 1000 : 1500, pomer medzi počtom slov a počtom derivátov len asi 1000 : 1400. Rozdiely v distribúcii slov podľa počtu významov vyniknú pri grafickom znázornení. Kvôli väčšej názornosti pripájame aj grafické znázornenie distribúcie slov podľa počtu významov v maďarčine (podľa retrográdneho slovníka maďarčiny A Magyar Nyelv Szóvéghmutató Szótára, 1969) a v ruštine (podľa frekvenčného slovníka ruštiny; Štejnfeldt, 1963).

———— maďarský slovník (Papp)
 - - - - - ruský slovník (Štejnfeldtová)

———— distribúcia slov podľa počtu významov (náš výskum)
 - - - - - distribúcia slov podľa počtu významov (výskum Guirauda)

Distribučné krivky súborov slov podľa počtu významov

Grafy pomerne zreteľne ukazujú, že distribučné krivky súborov zo slovenčiny, ruštiny a maďarčiny sú podstatne strmšie ako krivka Guiraudových súborov, čo je dané najmä väčším počtom jednovýznamových slov. Možno predpokladať, že príčina toho je v odlišnom jazykovom type. Zdá sa, že lexikálne jednotky A, F, N sú významovo viac zaťažené ako vo flektívnych slovanských jazykoch a aglutinačnej maďarčine. Do istej miery prekvapuje väčší počet derivátov v A, F, N, keďže francúzština a angličtina sa pokladajú za jazyky s menej rozvinutým derivačným systémom.

Z toho však plynie otázka, čo spôsobuje takéto odlišnosti v skúmaných štatistických proporciách. Štatistické údaje dávajú globálnu predstavu o vzájomnom vzťahu významovej štruktúry a slovotvornej produktivity, ale neukazujú, ako sa tento vzťah vytvára pri konkrétnych motivujúcich slovách. Je otázne, či slová s najväčším počtom významov budú patriť k slovám s najväčším počtom derivátov alebo či je tento pomer obrátený. Pri hľadaní odpovede na túto otázku sme sa neuspokojili len s globálnym pohľadom, ale pokúsili sme sa analyzovať aj konkrétne jednotky zo skúmanej vzorky. Zistili sme, že k slovám s počtom derivátov viac ako 10 patria najčastejšie dvojslovné slová. Uvedieme napr. slovotvornú čeľaď dvojslovného prevzatého slova *f a b u l a* (SSJ I, s. 383):

fabula — fabulovať — fabulácia — fabulačný — fabulačne — fabulátor — fabulátorský
 — fabulista — fabulistika
 — fabulárny
 — fabulový

Ide teda o slovo s desiatimi derivátmi. Podobné je však napr. aj domáce slovo *dožiť* (SSJ I, s. 287—288, uvádza 2 významy, 14 derivátov).

To, pravda, neznamená, že sa nenájdu slová s bohatšou i chudobnejšou významovou štruktúrou, ale s rozvinutou slovotvornou čefadou. Napríklad jednovýznamové slová *Maďar* (SSJ II, s. 75 — 38 derivátov), *hlina* (SSJ I, s. 483 — 14 derivátov), *krv* (SSJ I, s. 782 — 63 derivátov), ale aj 4 až 6-významové slová *národ* (SSJ II, s. 278 — 4 významy, 10 derivátov, 23 kompozít), *prosiť* (SSJ III, s. 629 — 6 významov, 12 derivátov) atď. patria k slovám, ku ktorým sa utvoril značný počet derivátov a kompozít. Jedným z extrémnych prípadov je napr. slovo *rádio*. SSJ IV na s. 683 ho uvádza ako slovo s 3 významami, ale až so 63-člennou slovotvornou čefadou derivátov a kompozít. Toto slovo je dôkazom pohybu v slovnej zásobe. V súčasnom období sa stáva vysoko frekventovaným. Je už nielen odborným termínom, ale v poslednom čase sa aj determinologizuje. Jeho zvýšená frekvencia vedie k obohacovaniu slovnej zásoby, k vzniku nových derivátov, najmä takých, ktoré sú sémanticky najviac späté s motivujúcim slovom, napr. *rádiový*, *radista*... Je súčasťou množstva kompozít, a to s obidvoma členmi prevzatými (*rádiolokátor*), ale i hybridných (*rádiostanica*, *rádioprijímač* atď.).

Slová bez derivátov sú zväčša významovo a štylisticky špecifikované, slovotvorne motivované, podľa klasifikácie vo frekvenčnom slovníku slovenčiny (Mistrič, 1969, s. 49) patria k tematickým a odborným slovám. Patria k nim napr. kompozitá (*radikálno-demokratický*, *zábavno-poučný*, *zábavychtivý*, *jagavobiely*), slová cudzieho pôvodu (*vademecum*, *lacrimando*, *radián*), zastarané slová (*vachman*, *občankať*), expresívne a štylisticky príznakové slová (*vadenica*, *zabežkať si*) a slová na konci slovotvorného radu.

Zo skúmaného materiálu možno vyvodiť, že do skupiny jednovýznamových slov s viacerými derivátmi sa dajú zaradiť:

1. internacionalizmy, ktoré sú odbornými termínmi. Je to dôsledok potreby derivátov a kompozít v odbornom štýle. Tým sa spĺňa požiadavka systémovosti a nosnosti odborných termínov (Horecký, 1956). Sú to napr. slová *civilizácia* (SSJ I, s. 175 — 9 derivátov), *exotika* (SSJ I, s. 379 — 6 derivátov), *minister* (SSJ I, s. 152 — 6 derivátov), *labiálny* (SSJ II, s. 5 — 7 derivátov), *revizionizmus* (SSJ III, s. 734 — 4 deriváty) atď.

2. zemepisné názvy, napr. *Babylon*, *Egypt*, *Abesínia*. Bežne sa od nich

tvoria deriváty s presne vymedzenými slovotvornými významami, teda obyvateľské mená a k nim patriace prechýlené substantíva i vzťahové prídatné mená.

Na druhej strane ak má slovo mnoho významov, to neznačí, že bude mať aj mnoho derivátov. Naopak, v materiáli sa vyskytlo viacero slov, ktoré mali viac ako desať významov, ale boli bez derivátov.

Zo zisťovaného materiálu by bolo teda možné uzatvárať, že slová s extrémnym počtom významov nie sú vhodné ako motivujúce slová. Najviac derivátov možno predpokladať pri slovách, ktoré majú približne tri až šesť významov. Pri slovách s väčším alebo menším počtom významov sa počet motivovaných slov znižuje.

Pravda, tento vzťah medzi počtom významov a počtom derivátov nie je nijako priamočiary. Guiraudova paralela počtu významov a počtu derivátov, vybudovaná na štatistických údajoch, mohla by zvädzať k mechanickému chápaniu javu. Pôsobí tu viac komponentov, medziiným aj sama slovotvorná stavba daného slova je obmedzujúcim činiteľom pri možnosti tvoriť od neho ďalšie deriváty. Ak je napr. slovo utvorené na 3.—4. atď. stupni derivácie, je málo pravdepodobné, že sa od neho tvoria ďalšie motivované slová, aj keby významovou štruktúrou patrilo k slovám, ktoré sú ináč motivačne aktívne. Pravdepodobne preto možno aj v slovenčine nájsť také veľké percento slov bez derivátov. Značná časť z nich sú motivované slová, a to často na 2.—3. stupni derivácie, napr. *nacieliť, načapovať, omračujúci, ostrie, ozbrojenec, prítomnostný, riekanka, ruvanica, záhradkárstvo*.*

Literatúra

A Magyar Nyelv Szóvéghmutató Szótára. Red. F. Papp et al. 1. kiadás. Budapest, Akadémiai Kiadó 1969. 594 s.

BARTOŠ, S.: Slovtvorná produktivita slovných druhov. Slovenská reč, 39, 1974, s. 350—354.

BUZÁSSYOVÁ, K.: Sémantická štruktúra slovenských deverbatív. 1. vyd. Bratislava, Veda 1974. 240 s.

FURDÍK, J. — BUZÁSSYOVÁ, K. — BOSÁK, J.: Nové podnety zo sovietskej derivatológie. Jazykovedný časopis, 26, 1975, č. 1, s. 51—72.

GUIRAUD, P.: Structure étymologique du lexique français. 1. éd. Paris, Larousse 1967. 192 s.

HORECKÝ, J.: Základy slovenskej terminológie. 1. vyd. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1956. 146 s.

KÖNIGOVÁ, M.: K otázke štatistického výberu v lingvistice. Slovo a slovesnosť, 26, 1965, s. 161—168.

KROUPOVÁ, L. — MEJSTŘÍK, V.: K sdružování slov v heslové odstavce ve výkladovém slovníku. Jazykovědné aktuality, 10, 1973, s. 62—68.

* Táto práca sa v celoštátnom kole súťaže o najlepšiu študentskú vedeckú prácu v školskom roku 1974/75 umiestnila v jazykovednej sekcii na 1. mieste. Vznikla v študentskom vedeckom krúžku súčasného slovenského jazyka pri Katedre slovenského jazyka a literatúry FF UPJŠ v Prešove pod vedením dr. Juraja Furdíka, CSc.

MEJSTŘÍK, V.: K možnostem využití nauky o tvoření slov při zpracování jedno-
jazyčného výkladového slovníku. Slovo a slovesnost, 32, 1971, s. 318.

MISTRÍK, J.: Frekvencia slov v slovenčine. 1. vyd. Bratislava, Vydavateľstvo SAV
1969. 728 s.

Slovník slovenského jazyka. Red. Š. Peciar. 1. vyd. Bratislava, Vydavateľstvo SAV
1959–1968. 6 zv.

ŠTEJNFELDT, E. A.: Častotnyj slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo ja-
zyka. 1. izd. Tallin 1963.

TEŠITELOVÁ, M.: Otázky lexikální statistiky. 1. vyd. Praha, Academia 1974. 292 s.

TICHONOV, A. N.: Problemy sostavlenija gnezdovogo slovoobrazovatel'nogo slo-
varia sovremennogo russkogo jazyka. Kurs lekcij. 1. izd. Samarkand, Samarkandskij
gosudarstvennyj universitet im. Ališera Navoi 1971. 388 s.

Milan Majtán

NÁZVY TYPU OSTRÉ/OSTRÔ A ŠTANDARDIZOVANIE SLOVENSKÝCH GEOGRAFICKÝCH NÁZVOV

1. Termínmi štandardizácia, štandardizovanie geografických názvov sa označuje kodifikácia, kodifikačná činnosť v oblasti geografického názvoslovía, tvorenie úradných názvov a názvoslovných noriem. Donedávna sa využíval aj termín normalizácia, ale vzhľadom na používanie termínu normalizácia v technike sa v poslednom čase uprednostňuje termín štandardizácia. Termín štandardizovaný názov (štandardizovaná podoba názvu) je rovnoznačný s termínmi úradný názov (úradná podoba názvu) a spisovný názov (spisovná podoba názvu).

Geografické názvoslovie jazykovými prostriedkami identifikuje objekty a javy v teréne, a tak umožňuje a uľahčuje orientáciu. Ako prostriedok spoločenskej komunikácie má (alebo môže mať) v istom ohľade celospoločenský charakter. Musí mať teda aj štandardizovanú podobu, ktorá rešpektuje normu spisovného jazyka.

Hoci geografické názvoslovie predstavuje najstaršie doloženú a najpevnejšiu, najustálenejšiu zložku slovnnej zásoby národného jazyka, tvorí súčasť jazyka, jeho slovnnej zásoby a vyvíja sa v súlade s vývinom ostatných zložiek národného a spisovného jazyka. Vývin štandardizovaných (spisovných, úradných) podôb geografických názvov priamo súvisí so spoločenským vývinom, so svetonázorom i praktickou politickou aktivitou vládnucej triedy a v neposlednom rade aj s vývinom normy spisovného jazyka, resp. s vývinom teórie spisovného jazyka a jazykovej kultúry.

V minulom čísle Slovenskej reči vyšiel článok V. Uhlára *Hranice štandardizácie v toponymii, Názvy typu Ostrô, Plačlivô, Železnô, Bystrô* (1976). Autor svoje názory formuloval diskusne a viaceré jeho stanoviská aj diskusiu vyvolávajú. Pokladáme za potrebné k niektorým jeho názorom zaujať stanovisko.

Ťažisko Uhlárovho článku je v obhajobe podoby názvov typu *Ostrô, Plačlivô, Železnô, Bystrô*. Autor nesúhlasí s úpravou týchto názvov na *Ostré, Plačlivé, Železné, Bystré* a pod. Argumentuje najmä tým, že tvary prídavných mien typu *dobrô, peknô* „sa pokladajú za súčasť hovorovej

podoby spisovnej slovenčiny, a teda ich nemožno jednoducho zavrhnúť ako nárečové, nespisovné tvary; tieto tvary majú miesto v istých spojeniach a štýloch aj v písomnej podobe spisovnej slovenčiny“ (s. 227). Svoj názor (s odvolaním sa na „bohato členený kultúrny život a nebývalý rozvoj jazykovedy“) pokladá implicitne za „odbornejší pohľad na problematiku názvov tohto druhu“ (s. 227).

O tvaroch typu *dobrô*, *peknô* písal V. Uhlár viac ráz, napr. v článku *Tvary bou, mau a dobrô, peknô a spisovná slovenčina* zdôrazňoval, že „majú plné oprávnenie a sú neodmysliteľnou súčasťou najmä konverzačného štýlu spisovného jazyka“ a že „nesprávne ponímanie týchto dubliet ako dialektických, a teda nespisovných, zavinilo, že aj u vzdelancov je chápanie týchto tvarov v rozpore s rozvíjaním kultúry spisovnej slovenčiny“ (Uhlár, 1967, s. 50). Na takúto formuláciu reagovala poznámkou aj redakcia Slovenskej reči („Tvary, ktoré sa uvádzajú v Uhlárovom príspevku, sa síce v bežnej hovorovej slovenčine na strednom Slovensku používajú, ale nepatria do spisovnej normy.“).

Úpravu názvov typu *Ostrô* na *Ostré* pokladá V. Uhlár za „neprimerane zjednodušujúcu celú zložitú problematiku toponymie a najmä terénnych názvov do protikladu zúžene chápanej „spisovnosti“ a „nárečovosti“, za „prispôsobenie zásadám lineárnej štandardizácie“.

V závere tohto článku V. Uhlár uvádza, škoda však, že bez konkrétnych údajov, že „v chotárnych názvoch — na rozdiel od úradných názvov obcí, ktoré sa prispôbujú pravidlám spisovného jazyka — sa všetky kultúrne národy usilujú zachovávať miestne podoby, pokiaľ ich možno vystihnúť a dobre zachytiť používanou sústavou písmen“ (s. 227).

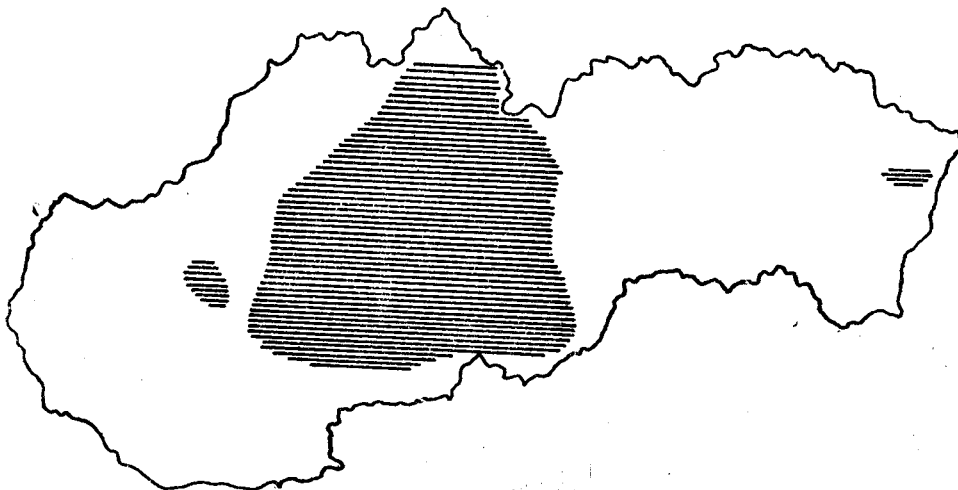
Aj geografickými názvami typu *Ostrô* sa V. Uhlár zaoberal niekoľko ráz. V diskusii na I. slovenskej onomastickej konferencii v decembri 1967 varoval, že „nebolo by väčšej pomýlenosti ako z princípu lineárnej štandardizácie odstraňovať miestne a chotárne názvy typu Končistô, Ostrô, Machnatô, Plačlivô, Malinô brdo, Bystrô, Hrubô, Železnô, ktoré boli v spisovnej norme Štúrovej a v štýlovej klasifikácii hovorových tvarov majú svoju oprávnenosť v úradných názvoch“ (Uhlár, 1968). V Slovenskej reči formuloval svoje stanovisko tak, že „tvary Ostrô, Bystrô, Machnatô, Plačlivô i Malinô brdo majú podľa strednej slovenčiny domovské právo v miestnych názvoch aj v spisovnom jazyku“ (Uhlár, 1968a). V populárnom turistickom časopise *Krásy Slovenska* zašiel však, mierne povedané, príďaleko: „Láska k prírode sa nerozlučne spája aj s láskou k ľudu, k jeho reči a turista svoju ochranu rozprestiera aj na zemepisné názvy typu Ostrô, Hrubô, Končistô, Železnô, Málinô ap. Odráža nivelizačný nápor ľudí s povrchným jazykovým vzdelaním, ktorí by tieto charakteristické názvy (v zmysle pochybného úsilia odstraňovať vraj „nárečové“ tvary) šmahom obetovali na

oltár meravej, úzkoprso chápanej spisovnosti. Tvary názvov Ostrô, Končistô, Železnô, Málinô ap. predstavujú osobitnú kategóriu zemepisných názvov, ktoré aj zásluhou našich geografov, mapárov a turistov — tých najlepších z nich, ozajstných milovníkov prírody a kultúry — zachovávajú si súvislosť s ľudovou rečou i s formami pôvodnej Štúrovej slovenčiny. Takéto rázovité tvary nemožno biťagovať ako nárečové, ak sa nechceme vystaviť posmechu ako ľudia málo vzdelaní. Sme radi, že takéto štádium povrchnej spisovnosti máme už aj u nás za sebou“ (Uhlár, 1968b).

Viac citátov (a dlhších) sme vybrali preto, aby sme neskreslili autorove formulácie, stanoviská a spôsob diskusie. Ako vidieť z citovaných úryvkov, V. Uhlár má rád silné slová (vhodnejšie by boli presvedčivé dôkazy) a rád brnká aj na citových strunkách. Viaceré formulácie by bolo treba prinajmenšom spresniť (napr. „v štýlovej klasifikácii hovorových tvarov majú [podoby s -ô] svoju oprávnenosť v úradných názvoch“ alebo „majú podľa strednej slovenčiny domovské právo v miestnych názvoch aj v spisovnom jazyku“), iné sa žiada aspoň vysvetliť („princíp lineárnej štandardizácie“, „protiklad zúžene chápanej „spisovnosti“ a „nárečovosti“ a pod.). Formuláciu z časopisu Krásy Slovenska nebudeme tu ani komentovať, ale aj ona dokresľuje celkový autorov postup.

2. Aká je teda situácia s geografickými názvami zakončenými na -ô?

Nárečové podoby týchto názvov sa vyskytujú na celom strednom Slovensku (okrem hornej Oravy), na západ presahujú až k Partizánskemu, za Zlaté Moravce, k Vrábľom a k Leviciam a sú (v podobe na -ô) aj západne a juhozápadne od Topoľčian, východnú hranicu ich výskytu tvorí zhruba Svit a Revúca (dolina Turca). Sporadicky sa vyskytujú (na -o) aj v sotáckom nárečí pri Snine. (Pozri náčrt podľa materiálu pre Atlas slovenského jazyka.)

V úradných (spisovných), doteraz štandardizovaných geografických názvoch je však celkom iný stav.

V osadných (miestnych) názvoch niet podôb zakončených na -ô. Výnimkou boli donedávna názvy osád *Pustô* (v obci Čierny Balog, okr. Banská Bystrica) a *Železnô* (v obci Partizánska Lupča, okr. Liptovský Mikuláš). Vo všetkých názvoch obcí a osád sú štandardizované podoby zakončené na -é, napr. *Istebné, Konské, Okoličné, Čremošné* a pod. alebo už aj formálne substantivizované podoby zakončené na -o, napr. *Brádno, Brezno, Brusno, Rudno, Cerovo, Drienovo, Jasenovo* a pod. Obidva typy z rovnakých slovných základov existujú popri sebe, napr. *Trnové pri Žiline* (okr. Žilina) — *Trnovo* (okr. Martin), *Drienové* (časť obce Plevník-Drienové, okr. Považská Bystrica) — *Drienovo* (okr. Zvolen). Pri týchto dvojiciach podoby s -é sú z územia, kde sa nárečové tvary na -ô nevyskytujú. Prídavné mená vo viacslovných názvoch majú vždy -é, napr. *Slovenské Pravno, Revištské Podzámčie* a pod.

V ostatných geografických názvoch sa podoby zakončené na -é striedajú s podobami na -ô. Na ilustráciu môžu poslúžiť názvy tohto typu utvorené z prídavného mena *ostrý*, vybrané zo Základnej mapy ČSSR 1 : 50 000 z územia Stredoslovenského kraja, ktorá vyšla v rokoch 1970–1971. Názvoslovie tejto mapy sa upravuje (štandardizuje) v Názvoslovnej komisii pri Slovenskom úrade geodézie a kartografie a upravené sa stane všeobecne záväznou názvoslovnou normou.

pred úpravou

po úprave

Ostré	vrch 745 m, okr. Žilina	Ostré
Ostré	vrch 931 m, okr. Dolný Kubín	Ostré
Ostrô	vrch 1167 m, okr. Dolný Kubín	Ostré
Ostré	vrch 1144 m, okr. Martin	Ostré
Ostrô	vrch 786 m, okr. Martin	Ostré
Ostré	vrch 1066 m, okr. Liptovský Mikuláš	Ostré
Ostré brdo	vrch 1319 m, okr. Liptovský Mikuláš	Ostré brdo

Aj v názvoch *Ostré/Ostrô*, aj celkove majú v tejto mape (a aj v súčasných turistických mapách) podoby zakončené na -é absolútnu prevahu. Podoby s -ô (resp. s -o) vôbec nie sú doložené vo viacslovných názvoch typu *Čierne blato, Hladké pole, Ostré brdo*.

Štandardizácia geografických názvov na Slovensku je v súčasnosti v kompetencii dvoch názvoslovných komisií pri ústredných orgánoch. Názvy s miestnym významom sa štandardizujú v rámci okresu.

Právo určovať a meniť názvy obcí a ich častí na Slovensku patrí Minis-

terstvu vnútra Slovenskej socialistickej republiky. Navrhované názvy a úpravy názvov posudzuje Názvoslovná komisia pri MV SSR, ktorej členmi sú odborníci zastupujúci ústredné úrady, ďalej historici a jazykovedci (z jazykovedcov L. Dvonč, R. Krajčovič a M. Majtán). Názvy obcí na Slovensku sú v podstate ustálené, s väčšími úpravami sa neráta. Podľa vyhlášky MV SSR č. 93 o určovaní názvov obcí a ich častí, ulíc a iných verejných priestranstiev a o číslovaní budov z 18. júna 1970 (č. 93/1970 Zb.) názvy obcí a ich častí sa zásadne nemenia. Meniť názvy obcí alebo ich častí možno len výnimočne, ak sa mení územie obce alebo v iných osobitne odôvodnených prípadoch. Názvy ulíc a iných verejných priestranstiev sú naopak zo všetkých druhov geografických názvov najpohyblivejšie. Určujú sa podľa významných udalostí, miest, osôb (nežijúcich) a podľa vecí, javov a pod. Majú byť spoločensky opodstatnené, prilehavé, ľahko vysloviteľné a z jazykového hľadiska správne. O určovaní a zmenách týchto názvov rozhodujú miestne (mestské) národné výbory po predchádzajúcom vyjadrení názvoslovných komisií, ktoré pre okresy zriaďujú ONV. Členmi týchto komisií sú odborní pracovníci z úseku školstva, kultúry, výstavby, geodézie a dopravy.

Kompetencia určovať a meniť (upravovať) názvy neosídlených geografických objektov (vrchov, dolín, potokov, honov a pod.) na Slovensku a vžitú slovenskú názvoslovnú komisiu geografických objektov mimo územia Slovenskej socialistickej republiky patrí Slovenskému úradu geodézie a kartografie. Zriadená je Názvoslovná komisia pri SÚGK, ktorej členmi sú odborní zástupcovia centrálnych úradov z úseku geodézie a kartografie, ďalej odborníci z geografie, školstva, kultúry, etnografie, historici, jazykovedci a i. (z jazykovedcov L. Dvonč, J. Genzor, Š. Lipták a M. Majtán). Pri strediskách geodézie existujú okresné názvoslovné zbory zložené z miestnych odborníkov, kultúrnych a osvetových pracovníkov a zo zástupcov verejnej správy, ktoré v rozsahu svojej územnej pôsobnosti (v rámci okresu) skúmajú a prerokúvajú geografické názvy neosídlených objektov z máp mierok 1 : 10 000 a 1 : 50 000 a samy štandardizujú (podľa Návodu na úpravu geografického názvoslovnia, ktorý vydala Slovenská správa geodézie a kartografie v roku 1972) názvy máp 1 : 5000 a máp väčších mierok (1 : 2880, 1 : 2000 a i.). Geografické názvoslovie máp 1 : 10 000, a 1 : 50 000 a máp menších mierok štandardizuje Názvoslovná komisia SÚGK.

Názvy neosídlených geografických objektov nie sú na Slovensku natoľko ustálené ako osadné názvy. Doteraz neexistovala ústredná inštitúcia s primeranou autoritou, ktorá by vydávala všeobecne záväzné normy, zoznamy „úradných“, štandardizovaných názvov a ktorá by dbala o dodržiavanie týchto noriem. Jednotlivé rezorty nevenovali názvosloviu nijakú alebo len malú pozornosť. Stačí porovnať geografické, hydrologické,

kartografické, turistické a iné publikácie a mapy. Neexistuje ústredná dokumentácia názvov, názvoslovné normy začínajú vychádzať iba v ostatných rokoch.

Systematickú a cieľavedomú činnosť na úseku štandardizácie geografického názvoslovía neosídlených objektov si vzala za hlavnú úlohu Názvoslovná komisia SÚGK, i keď doteraz je jej činnosť priamo závislá od edičných zámerov SÚGK a od konkrétnych požiadaviek rezortných i mimorezortných inštitúcií. V tejto etape práce je prvoradým cieľom sekcie, ktorá má na starosti geografické názvy z územia SSR (druhá sekcia má na starosti vžitú slovenskú podobu názvov mimo územia Slovenska), upraviť a štandardizovať (kodifikovať) názvoslovie Základnej mapy ČSSR 1 : 50 000 a 1 : 10 000 z územia Slovenska v optimálnej podobe, zodpovedajúcej súčasnému stavu jeho poznania a norme súčasného spisovného jazyka. Názvy neosídlených objektov sa štandardizujú podľa podkladov z okresných stredísk geodézie, prerokovaných a schválených okresnými názvoslovnými zbormi.

Štandardizované názvy sa stávajú súčasťou normy spisovného jazyka, úradnými názvami. Vznikajú názvoslovné normy záväzné pre všetkých používateľov geografického názvoslovía. V nich uverejnené názvy sa použijú v budúcich vydaniach Základnej mapy ČSSR a budú záväzné aj pri tvorbe tematických máp všetkých druhov (turistických, vodohospodárskych máp, máp pre hospodársku výstavbu a pod.). Majú sa používať aj v odborných a populárnych publikáciách a časopisoch (geografických, hydrologických, vlastivedných, turistických a i.) a vo všetkých komunikačných prostriedkoch.

Názvoslovná komisia SÚGK sa rozhodla štandardizovať geografické názvy typu *Ostré/Ostrô* na Slovensku jednotne s príponou *-é* (pri rytmicom krátení *-e*), napr. *Bystré, Čierne, Čremošné, Dlhé, Hlboké, Oselné, Ostré, Dolné Pírovské, Horné Lopušné* a pod.

Takáto úprava je v súlade so zásadou, podľa ktorej sa pri štandardizácii slovenské významovo priezračné názvy upravujú do spisovnej (štandardizovanej, úradnej) podoby z hľadiska pravopisného, hláskoslovného a morfológického (paradigmatického). Nenarúša sa ich slovotvorná a lexikálna stránka. Odstráni sa takto nesúlady medzi osadnými názvami na jednej strane a terénymi a vodnými názvami na druhej strane.

V hovorovom štýle spisovnej slovenčiny a v stredoslovenských nárečiach názvy typu *Ostrô* sa naďalej používajú a budú používať. Štandardizované geografické názvoslovie však nepatrí do hovorového štýlu jazyka, svojou funkciou v súčasnej spoločnosti patrí skôr k odbornej terminológii (Horňanský, 1975, Horecký, 1975). Geografické názvy patria svojou podstatou do terminológie, do odborného štýlu, sú to v istom zmysle termíny.

Ako nikto nikomu nebráni v neoficiálnych, súkromných prejavoch po-

užívať nárečie a iné nespisovné útvary národného jazyka, tak nemožno nikomu brániť v istých komunikačných situáciách používať neštandardizované podoby geografických názvov typu *Ostrô*, ba ani *Dolnie Pírovskô* (*Doynie Pírouskuo*), ale v kartografických dielach (aj na turistických mapách) a v odbornej i populárnej (turistickej, vlastivednej a i.) literatúre je prirodzené a nevyhnutné používať štandardizované (spisovné, úradné) podoby názvov.

Literatúra

- HORECKÝ, J.: Terminológia, nomenklatúra, názvoslovie. *Kultúra slova*, 9, 1975, s. 355.
- HORŇANSKÝ, I.: Sú slová terminológia a názvoslovie synonymá? *Kultúra slova*, 9, 1975, s. 352–354.
- UHLÁR, V.: *Tvary bou, mau a dobruô, dobrieho* a spisovná slovenčina. *Slovenská reč*, 32, 1967, s. 44–50.
- UHLÁR, V.: Diskusný príspevok. In: I. slovenská onomastická konferencia (Bratislava 5.–6. decembra 1967). Red. V. Blanár, M. Majtán. Bratislava 1968 (rotaprint), s. 207.
- UHLÁR, V. (1968a): Z problematiky liptovských miestnych názvov. *Slovenská reč*, 33, 1968, s. 360.
- UHLÁR, V. (1968b): Názvy typu *Ostrô*, *Bystrô*, *Plačlivô*, *Málinô* a otázka *Máliného brda*. *Krásy Slovenska*, 45, 1968, s. 424.
- UHLÁR, V.: Hranice štandardizácie v toponymii. Názvy typu *Ostrô*, *Plačlivô*, *Železnô*, *Bystrô*. *Slovenská reč*, 41, 1976, s. 221–227.

Ladislav Dvonč

NA MARGO UHLÁROVHO PRÍSPEVKU HRANICE ŠTANDARDIZÁCIE V TOPONYMII

K Uhlárovmu príspevku *Hranice štandardizácie v toponymii* mám niekoľko pripomienok.

1. Podľa autora i tradícia, ktorá rešpektuje podobu miestnych názvov aj v úradnom znení, si zaslúži osobitnú pozornosť. Preto, ako hovorí ďalej, ani ľud, ale ani filologicky vzdelaných ľudí neznepokojuje napr. podoba miestneho názvu *Terchová*, *Majcichov*, *Uherce*, *Rokytov*, *Margecany*. — K uvedeným názvom pristupuje V. Uhlár z hľadiska etymológa, ktorý je dobre poučený o pôvode názvov. Bežný používateľ jazyka si však vôbec nedáva do súvislosti názov *Terchová* s apelatívom *tarcha*. Tento názov vníma ako osobitnú lexikálnu jednotku, v ktorej vydeľuje dve časti, základ *Terch-* a príponu *-ová*. V názve *Majcichov* ide z hľadiska súčasného jazyka nanajvýš o súvislosť s bežným typom názvov na *-ov*, nie však o súvislosť s menom *Mojtech* (lebo také meno sa dnes bežne nepoužíva). Pri názve

Margecany sa nám vo vedomí vybavuje súvislosť s názvami na *-any*, nie však základ *Margit-* atď. Bežný používateľ jazyka nemá vedomie, že by tu išlo o tradíciu, ktorá rešpektuje podobu miestnych názvov aj v úradnom znení. Zato už pri názve *Rokytov* si mnohí uvedomujeme odlišnosť od pomenovania *rakytá*, v ktorom nie je slabika *ro-*, ale *ra-*. Túto súvislosť si uvedomujeme práve preto, že slovo *rakytá* patrí do živej slovnej zásoby dnešnej slovenčiny. Slovom, pri posudzovaní týchto otázok treba uplatňovať synchronické hľadisko, nie etymologické, ako to robí V. Uhlár.

2. Autor konštatuje, že obyvateľské mená nebývajú také frekventované ako miestne názvy, a preto je pri ich používaní najbežnejšia ich miestna podoba. Ak by sa v takýchto prípadoch štandardizovala podoba, ktorá sa líši od úzu miestneho obyvateľstva, nemala by podľa neho nádej, že by sa v želateľnej miere ujala. Iné sú podľa V. Uhlára prípady známejších, častejšie používaných miestnych názvov, od ktorých obyvateľské mená tvorené podľa zákonitostí spisovného jazyka sa dostávajú do povedomia širokých vrstiev aj tlačou, rozhlasom a televíziou. — Ak by sme túto myšlienku a či návrh mali prijať, potom by sme síce pri častejšie používaných miestnych názvoch mali spisovné podoby obyvateľských mien (napr. *Trnava* — *Trnavčan*), ale pri menej frekventovaných miestnych názvoch by sme nemali spisovné podoby obyvateľských mien (napr. *Kľčov*, *Hrhov* atď.). A ešte ďalej: mali by sme na jednej strane spisovnú podobu miestneho názvu (napr. *Kľčov*), ale na druhej strane — ak ide o menej frekventovaný názov — miestnu podobu obyvateľského mena (*Kolčovenec*). Treba ďalej pripomenúť, že niektorý názov je síce dnes menej frekventovaný, ale môže sa po čase stať veľmi frekventovaný, opačne zasa frekventovaný názov môže sa stať menej frekventovaný. To by viedlo k nežiadúcim ťažkostiam pri používaní obyvateľských mien a prídavných mien. Podľa našej mienky aktívni používatelia spisovného jazyka, ktorí nepoznajú vždy miestny úzus, budú vždy tvoriť príslušné pomenovanie (obyvateľské mená a aj prídavné mená) od ktoréhokoľvek miestneho názvu podľa zákonitostí spisovného jazyka. Odchýlky od pravidelného, systémového tvorenia, ktoré sa vžili, sú vcelku veľmi zriedkavé (napr. *Liptov* — *Lipták*, nie „*Liptovčan*“).

3. Autor sa v ďalšej časti príspevku sústreďuje na obhajobu podôb typu *Plačlivô*. V súčasnej spisovnej slovenčine sa v príd. menách str. rodu už ustálila prípona *-é* (dobré, pekné), ktorá korešponduje s príponou *-ie* pri príd. menách vzoru *cudzí* (*cudzie*). Táto korešpondencia *é — ie* sa týka viacerých pádových prípon príd. mien vzoru *pekný* a *cudzí* (porov. *pekné — cudzie*, *pekného — cudzieho*, *peknému — cudziemu*). Prípona *-ô*, za ktorú sa prihovára V. Uhlár, nemá v systéme skloňovania príd. mien širšiu oporu, a preto je aj pochopiteľné, že systém spisovnej slovenčiny ju neprijal. V súčasnej spisovnej slovenčine sa používanie tvarov príd. mien

(a spodstatnených príd. mien) s koncovým -ô pociťuje ako príznakové. Táto príznakovosť sa využíva štylisticky.¹

4. Osobitnú pozornosť si zasluhuje Uhlárov postoj k používateľom jazyka, ktorí majú na tieto otázky iný náhľad, ako zastáva on sám. Podľa neho sú to všetko ľudia s nízkym alebo nižším jazykovým vedomím a kultúrou, ľudia, ktorí nemajú predstavu o prehĺbenej jazykovej kultúre, ktorým neleží na srdci pravá jazyková kultúra atď. (tieto názory vyslovil už viac ráz, najzreteľnejšie azda v Krásach Slovenska z r. 1968). Ako si V. Uhlár predstavuje pravú jazykovú kultúru, ukázal v príspevku, v ktorom žiada, aby sa namiesto tvaru *Uheriec* (v jeho terminológii „lineárneho“) používal tvar *Uhriec* podľa miestneho úzu. Tvar *Uhriec* dokonca žiada v spisovnom vyjadrovaní príslušníkov obce a jej okolia uprednostňovať, systémový tvar (systémový z hľadiska zákonitosti spisovného jazyka, o ktorý tu ide) odsúva na druhé miesto. Už som pri inej príležitosti konštatoval, že takýto prístup je neprijateľný.² Tým skôr, že v niektorých prípadoch V. Uhlár žiada uplatňovať miestny úzus, ale v iných prípadoch je práve proti nemu. Požiadavka uplatňovania miestneho úzu má — okrem subjektívneho hodnotenia — slabinu v tom, že v mnohých prípadoch miestny úzus nemožno vôbec použiť pri štandardizácii ako základ.

5. V. Uhlárovi pri jeho úvahách o štandardizácii zemepisných názvov a obyvateľských mien vždy šlo skôr o neprimerané vyzdvihovanie niektorých osobitností než o zdôrazňovanie systémového charakteru spisovného jazyka. V súčasnom období, keď sa na prvý plán v celom našom živote dostávajú integračné tendencie, tento jeho prístup nemôže mať úspech. V slovenskej formálnej morfológii sa prejavuje jednoznačné smerovanie od bohatstva foriem k jej čoraz väčšiemu zjednodušovaniu. Tento proces sa týka aj vlastných mien. Preto nemožno prijať ani Uhlárov návrh na štandardizovanie foriem typu *Plačlivô* v súčasnej spisovnej slovenčine.

¹ V rubrike Naši sprievodcovia nám hlásia, ktorá vychádza pravidelne v každom čísle humoristického a satirického časopisu Roháč, jednotlivé „správy“ sú z miest s vymyslenými názvami obcí, ktorými sa má dosiahnuť istý humoristický účinok. Napr. v 13. čísle z r. 1976 nachádzame „správy“ z takýchto fiktívnych „obcí“: Pluhavý Slôg, Horné Ochlpkovec a Brezovô, v 6. čísle z toho istého roku sú napr. názvy Horná Podvodná, Dolné Kachle, Šoférovce, Nehodovce. Použitie názvu *Brezovô* medzi spomínanými názvami zreteľne ukazuje na to, že sa názov na -ô pociťuje ako príznakový, v istom zmysle exkluzívny. Nemá charakter bezpríznakového spisovného jazykového prostriedku. S takým istým zámerom je v rubrike použitý aj názov *Hrubô Drevenô* v 26. čísle (s. 2).

² DVONČ, L.: Regionálny úzus a slovenské miestne názvy. — In: I. slovenská onomastická konferencia. Bratislava 5.—6. decembra 1967. Zborník materiálov. Red. V. Blanár — M. Majtán. Bratislava, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV a Slovenská onomastická komisia pri Vedeckom kolégiu jazykovedy SAV pre internú potrebu 1968 (rozmň.), s. 180—201.

EŠTE O SPOJENÍ ÍŠŤ DO SPIŠA

Diskusný príspevok J. Mlacka *Íšť do Spiša, či íšť do spiša* (Slovenská reč, 41, 1976, s. 33–34) priniesol prijateľný návrh na jednotné písanie slova *Spiš* vo frazeologickej jednotke *íšť do Spiša*. V príspevku sa však neprávom zaznáva jestvovanie apelatíva *spiš*, preto sa k nemu vraciame.

To, že Slovník slovenského jazyka zaznamenáva lexému *spiš*, je len dôkazom odlišného náhľadu na riešenie otázky. Závažnejším argumentom je poznatok, že ešte pred polstoročím malo slovo *spiš* výraznejšiu frekvenciu. Spomínam si, ako nás vtedy rodičia posielali do posteľe so žartovným prifarbením príkazu: „Marš na špiš!“ O súrodencoch, čo sa už uložili na spánok, sa s úsmevom hovorilo, že už „pošli na špiš“ alebo že „su na špišu“. O Spiši s veľkým S sme vtedy ešte nič nevedeli a slovo *špiš* sme chápali ako miesto na spanie, posteľ. Lenže v situáciách, keď rodičia boli skúpejší na reč, počuli sme len bežne formulované výpovede: *ice uš spac, uš pošli spac, uš spia*.

Pravda, dnes je už slovo *spiš* veľmi zriedkavé a J. Mlacek ho pokladá za novotvar, ba narádza vôbec nepredpokladať jeho existenciu. Ale práve nápadné zníženie frekvencie tohto slova v kontrolovateľnom čase poukazuje na jeho pravdepodobnú častosť v dávnejšej minulosti. Motivačné vzťahy medzi propriom *Spiš* a apelatívom *spiš* sú nesporné. Pochybným je však tvrdenie, že slovo *spiš* vzniklo z vlastného mena *Spiš*. Či toto trocha nezvyčajné pomenovanie bolo podkladom pri voľbe propria *Spiš* alebo či to bolo práve opačne, na to by mali odpovedať etymológovia.

Slovo *spiš* tvarovo pripomína prítomníkový tvar slovesa *spať*: *spiš* (v nárečovej výslovnosti *špiš*). Predpokladaná frekventovanosť mu umožnila v potrebnej miere sa prispôbiť substantívnej paradigme. Známe sú teda jeho tvary *do spiša* (*na špiš*) a *v spiši* (*na špišu, v špišu*). Ani v slovotvornom systéme nie je toto defektívum celkom osihotené, veď vo východoslovenských nárečiach možno sporadicky počuť aj zvrät *robic od vidziš do ňevidziš* (s významom „pracovať od tmy do tmy“). Uvádzame to iba na dôkaz, že aj takéto nezvyčajné vyjadrovacie spôsoby sa v jazyku uplatňujú a že ich existenciu nemožno nebrať na vedomie.

Defektíva sa postupne vysúvajú z aktívneho používania v modernom jazyku. Preto neprekvapuje, že i slovo *spiš* sa už prestáva používať. Uvoľňuje tak miesto propriu *Spiš* vo frazeologickom zvrate *íšť do Spiša* (*íšť na Spiš*), ktorému možno predpokladať dlhú životnosť práve vďaka získanej obraznosti a tvarovej asociácii so slovesom *spať*. Mlackov podnet v tejto veci sa javí ako dômyselný a zasluhuje si všestrannú podporu.

Dr. Ladislav Dvonč päťdesiatročný

Časopis Slovenská reč zaznamenáva ďalšie životné jubileum: päťdesiat rokov dr. Ladislava Dvonča, kandidáta filologických vied, ktorý od 1. 10. 1949 — s výnimkou jedného roka (1956—1957), keď bol odborným asistentom Vysokej školy ruského jazyka a literatúry v Prahe — je pracovníkom Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave. Toto jeho životné jubileum je pre náš časopis osobitne vzácné, lebo L. Dvonč je jeho kmeňovým prispievateľom a navyše trinásť rokov (1960—1972) bol jeho výkonným redaktorom a dodnes je členom jeho redakčnej rady.

L. Dvonč je síce humenským rodákom (narodil sa 24. 9. 1926), ale gymnaziálne štúdiá absolvoval v staroslávnej Levoči. Univerzitné vzdelanie nadobudol v Bratislave a v Krakove. V jeseni r. 1949 sa stal pracovníkom oddelenia pre spisovný jazyk v Jazykovednom ústave.

Základnou oblasťou jazykovedného výskumu L. Dvonča je morfológia súčasnej spisovnej slovenčiny, najmä problematika podstatného mena v celej šírke. Vo svojich článkoch sa spočiatku zameriaval na čiastkové analýzy jednotlivých skloňovacích typov, na objasňovanie príslušnosti mnohých domácich, zdomáčených i cudzích podstatných mien k skloňovaciemu typu. Najmä jeho zásluhou sa dnes môžeme pomerne bezpečne orientovať v zaraďovaní substantív cudzieho pôvodu do skloňovacích vzorov. S vytrvalosťou a dôslednosťou, ktorá je preňho príznačná, sledoval zložité a najmä pre menej skúseného používateľa spisovnej slovenčiny dakedy neriešiteľné prípady výnimiek a nepravidielností v skloňovaní niektorých podstatných mien. L. Dvonč svoje skúsenosti v tejto oblasti výskumu výrazne zužitkoval v príslušných kapitolách *Morfológie slovenského jazyka* (1966) ako člen jej autorského kolektívu.

Z problematiky slovenského slovesa si L. Dvonč vybral tvorenie trpného prídavia všetkých vzorov a spracoval ho vo viacerých štúdiách uverejnených v Slovenskej reči, súhrnne v *Recueil linguistique de Bratislava II*.

V ostatných rokoch sa L. Dvonč zaoberá otázkami dynamiky slovenskej morfológie čiže vývinovými tendenciami v morfologickej rovine súčasnej spisovnej slovenčiny.

V súvislosti s morfológickými otázkami riešil L. Dvonč aj viaceré fonologické a morfonologické problémy slovenského substantíva, preskúmal najmä niektoré druhy alternácií, samohláskové skupiny v cudzích slovách, produktivitu niektorých slovotvorných prípon.

Druhou výskumnou oblasťou, ktorej venoval L. Dvonč veľký počet štúdií a drobných článkov v Slovenskej reči a neskoršie aj v časopise *Kultúra slova*, boli pravopisné a hláskoslovné problémy spisovného jazyka. Už v roku 1955 mu vyšla kniha *Rytmickeý zákon v spisovnej slovenčine*. Odvtedy sa sústavne sústreďuje na pozorovanie uplatňovania sa rytmického zákona v slovenčine. Viac ráz napr. konštatoval, že výnimiek z rytmického zákona v spisov-

nej slovenčine stále pribúda, to značí, že tento zákon sa do istej miery postupne oslabuje.

L. Dvonč písal o rozdeľovaní slov, viac príspevkov venoval otázke písania veľkých písmen (najmä po vydaní Pravidiel slovenského pravopisu r. 1953 kriticky analyzoval niektoré pravidlá o písaní veľkých písmen), o kvantite zvieračích privlastňovacích príď. mien, o prepisovaní cudzích slov v slovenčine a o racionalizácii slovenského pravopisu.

Do tohto okruhu môžeme zaradiť aj práce L. Dvonča týkajúce sa transkripcie a transliterácie. Vypracoval napr. návrh československej normy *Transliterácia cyriliky*. O dr. Dvončovi je známe, že dobre ovláda písanie na stroji. K zdokonaleniu klaviatúry na písacích strojoch prispel aj teoreticky – v článku *K otázke voľby písmen a iných grafických znakov na písacích strojoch* (1957). Jeho viaceré návrhy boli prijaté v Československej štátnej norme.

Do fonologickej problematiky spisovnej slovenčiny prispel L. Dvonč štúdiami o mäkkom *l*, o fonémach *ä*, *dz*, o vývine a systéme dvojhlasok, o dlhých samohláskach, o výslovnosti tvarov *prosieb*, *kresieb*.

Zo slovenských jazykovedcov sa L. Dvonč vari najviac venoval a venuje hláskoslovnej a morfolologickej adaptácii cudzích slov (najmä anglických a francúzskych) v spisovnej slovenčine. Túto problematiku spracoval v mnohých drobných článkoch a poznámkach najmä v Slovenskej reči (v rubrike Rozličnosti) a v Kultúre slova. S touto problematikou sa podelil aj v príspevkoch v rozhlasovej jazykovej poradni a v jazykových rubrikách našich denníkov i niektorých nejazykovedných časopisov.

Tým sme sa dotkli ďalšej pracovnej oblasti L. Dvonča – oblasti jazykovej kultúry a jazykovej výchovy. Nie je zaiste potrebné bližšie komentovať veľkú pomoc L. Dvonča našej jazykovej praxi. Mnohým používateľom spisovnej slovenčiny, mnohým redakciám a vydavateľstvám sú známe príspevky tohto druhu z rozhlasovej jazykovej poradne, z jazykových rubrik a z jazykovedných časopisov. Jeho príspevky sa vyznačujú zreteľnou argumentáciou a jasným cieľom: posilniť, spresniť a upevniť normu a kodifikáciu súčasnej spisovnej slovenčiny. Sú výsledkom dobre uchopenej jazykovej problematiky, pozorného čítania dennej tlače, časopisov a prekladov umeleckých diel. Za príspevky v rozhlasovej jazykovej poradni bola L. Dvončovi udelená Cena Slovenskej akadémie vied za popularizáciu vedeckých poznatkov.

L. Dvonč sa iba okrajovo zaoberal syntaktickými otázkami, zato jeho článok *Niekoľko poznámok o zloženom súvetí* bol svojho času veľmi závažným príspevkom k objasneniu realizácie základných syntaktických vzťahov v zloženom súvetí. Zo syntaktických príspevkov treba ešte uviesť jeho štúdie o zhodnom pospozitívnom prívlastku v Jazykovedných štúdiách III a v Slovenskej reči.

Zo starších príspevkov L. Dvonča treba ešte spomenúť články v Československom terminologickom časopise venované najmä otázkam jazykovednej terminológie.

V ostatných rokoch sa L. Dvonč intenzívne venuje onomastickému výskumu. Ako predseda Slovenskej názvoslovnej komisie pri Slovenskom úrade geodézie a kartografie sa zúčastňuje na ušat'ovaní domácich i cudzích zemepisných názvov. Okrem práce v tejto komisii treba spomenúť jeho členstvo a aktívnu činnosť v Názvoslovnej komisii Národného výboru hlavného mesta SSR Bratislavy a v Komisii pre názvy obcí a ich častí na Slovensku pri Ministerstve vnútra SSR.

Viacero štúdií a drobných príspevkov venoval otázkam tvorenia obyvateľských mien a prídavných mien od zemepisných názvov. Východiskom mu tu bolo najmä spracovanie obyvateľských mien a príslušných prídavných mien v 6. zväzku Slovníka slovenského jazyka. V niekoľkých štúdiách sa vrátil k staronovému problému určovania rodu pomnožných miestnych názvov na -y a -e v spisovnej slovenčine, diskutoval k niektorým názorom o skloňovaní cudzích miestnych názvov typu *Bologna*, *Benfica* a *Piacenza*.

L. Dvonč sa natrvalo zapísal do dejín slovenskej jazykovedy bibliografickým spracovaním slovenskej jazykovednej produkcie od roku 1948 do roku 1965, a to v štyroch zväzkoch *Bibliografie slovenskej jazykovedy* (1948–1952, 1953–1956, 1957–1960, 1961–1965). L. Dvonč v tejto pre slovenskú jazykovedu, ako aj pre dejiny slovenskej kultúry veľmi dôležitej práci naďalej pokračuje napriek sťaženým pracovným i zdravotným podmienkam. Popritom už viac rokov pravidelne uverejňuje výber slovenskej jazykovednej produkcie v poľskom časopise *Rocznik Slawistyczny*, v anglickej bibliografickej ročenke *The Year's Work in Modern Language Studies* a v medzinárodnom onomastickom bibliografickom bulletinu *Onoma*, ktorý vydáva medzinárodné onomastické centrum v Belgicku. Okrem toho v našich jazykovedných časopisoch uverejňuje súpisy prác slovenských jazykovedcov pri príležitosti ich životných jubileí.

Spomenuli sme takmer úchytom najdôležitejšie oblasti jubilantovho jazykovedného záujmu. V pestrej mozaike jeho prác, štúdií a článkov, ktorú nám poskytuje jeho bibliografia uzavretá rokom 1975, nachádzame nepomerne viac. L. Dvonč patrí k tej generácii slovenských jazykovedcov, ktorí od päťdesiatych rokov vykonali vo výskume slovenského jazyka i v popularizácii výsledkov tohto výskumu obrovský kus práce. L. Dvonč svoje pracovné výsledky dosiahol prikladnou disciplinovanosťou, systematickosťou, húževnatosťou, nevšedným a stále živým záujmom o jazykové problémy. Svojou disciplinovanosťou a zmyslom pre presnosť sa dobre uplatňoval a uplatňuje v organizačnej práci Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV (viac rokov bol vedeckým tajomníkom ústavu), v práci viacerých odborných komisií, ako aj v častých konzultáciách so spolupracovníkmi, s pracovníkmi vydavateľstiev a iných kultúrnych inštitúcií.

V mene redakcie nášho časopisu, ktorej je členom, v mene spolupracovníkov a celej slovenskej jazykovednej obce želáme L. Dvončovi pri jeho životnom jubileu dobré zdravie a v ďalšej práci veľa tvorivých síl.

F. Kočiš

Súpis prác Ladislava Dvonča za roky 1948–1975

Autobibliografia jazykovedných prác L. Dvonča je usporiadaná chronologicky a ďalej v rámci jednotlivých rokov podľa druhu príspevkov: najprv sa v príslušnom roku uvádzajú knižné práce a vedecké štúdie v odborných jazykovedných a iných časopisoch a zborníkoch, za nimi (menším typom písma, petitom) články, referáty, recenzie, drobné príspevky, časopisecké bibliografické prehľady, správy a pod. Súhrne sa v jednom hesle uvádzajú (hniezdujú): 1. referáty o tej istej práci, publikované toho istého roku, 2. drobné príspevky, ktoré v príslušnom roku vyšli v tom istom ročníku časopisu v tej istej rubrike alebo v tej istej publikácii, 3. správy o tom istom podujatí, ktoré boli tiež uverejnené v tom istom roku. Príspevky v časopisoch, ktoré vychádzajú počas školského roku, sa zaraďujú podľa toho, na aký kalendárny rok pripadá príslušné číslo časopisu. V závere sa osobitne uvádza spolupráca a redakčná činnosť. Názvy jednotlivých prác, časopisov a zborníkov sa zaznamenávajú v pôvodnom pravopise.

1948

Skloňovanie substantív typu *dlaň* a *kosť*. — Slovenská reč, 14, 1948/49, s. 36–44.
Skloňovanie niektorých cudzích slov. — Slovenská reč, 14, 1948/49, s. 89–112.

Ešte o množnom genitíve. — Práca, 3. 9. 1948, s. 4 (oprava tlačových chýb: 8. 9., s. 4).
Vášniam? — Slovenská reč, 14, 1948/49, s. 128.

1949

Ešte o alternácii *i/ĭ* v spisovnej slovenčine. — Slovenská reč 15, 1949/50, s. 5–7.
K otázke samohláskových skupín v cudzích slovách. — Slovo a tvar, 3, 1949, s. 24–25.

Cudzie podstatné mená z hľadiska odvodzovania. — Slovenská reč, 14, 1948/49, s. 142–165, 202–211.

Skloňovanie substantív typu *sluha*. — Slovo a tvar, 3, 1949, s. 102–103.

Substantíva typu *kuli* a *Sardou* v spisovnej slovenčine. — Slovo a tvar, 3, 1949, s. 129–137.

Tvorenie inštr. pl. substantív v spisovnej slovenčine. — Slovenská reč, 15, 1949/50, s. 99–118.

K prekladu Bromfieldovho románu *Nastaly dažde*. [L. Bromfield, *Nastaly dažde* I–II, prel. J. Mihál, Bratislava 1948.] — Slovenská reč, 15, 1949/50, s. 59–61 (poznámky k jazykovej stránke prekladu).

Genitív II. množného čísla substantív typu *dievča*. — Slovenská reč, 14, 1948/49, s. 185.
— Tamže: Na schodách? (s. 188). — Inštr. pl. vecmi? (s. 189). — Gen. sg. Kafarnauma, či Kafarnaumu? (s. 189). — Parný — párný (s. 189). — Nom. pl. lustrý? (s. 189). — Nom. pl. večery a večere (s. 189–190). — Inštr. pl. substantív typu *ulica* (s. 190). — Rudnájovo námestie? (s. 190–191). — Fichte, dat. Fichtovi? (s. 191). — Demokrácia? (s. 191). — Veto, veta? (s. 191). — Dewey, gen. Deweyho a či Deweya? (s. 191–192). — Skloňovanie priezviska Wallace (s. 192). — Maganín hlas? (s. 192). — Vo dveroch? (s. 192). — Subjekt, -u m.? (s. 314). — Service? (s. 315). — Lok. pl. dielniach? (s. 315). — Nom. pl. impéria, individua, dat. pl. definíciám, lok. pl. machináciach? (s. 315).

Stretnutie na Labi? — Slovenská reč, 15, 1949/50, s. 62. — Tamže: Seržant (s. 62–63). — V Mariánskych Lázních? (s. 63). — Výslovnosť skratky SSSR (s. 126). — Inštr. sg. samoderžavým? (s. 126). — Skloňovanie miestneho názvu *Olomouc* (s. 127–128).
Kolchozníčka — kolchoznica. — Slovo a tvar, 3, 1949, s. 157.

290

- Príspevok k otázke písania veľkých písmen. — Slovenská reč, 16, 1950/51, s. 108–110 (spoluautor).
- Tvorenie ženských priezvisk. — Slovo a tvar, 4, 1950, s. 19–21.
- O skloňovacích vzoroch podstat. mien. — Slovenská reč, 16, 1950–51, s. 24–28.
- Nominatív pl. vzoru „chlap“. — Slovenská reč, 16, 1950/51, s. 77–80.
- Skloňovanie neživotných maskulín na -l a otázka mäkkého *l* v spisovnej slovenčine. — Slovenská reč, 16, 1950/51, s. 114–118.
- Forma gen. plur. feminín a neutier v spisovnej slovenčine. — Slovo a tvar, 4, 1950, s. 96–124.
- Substantíva typu „gazdiná“. — Slovenská reč, 16, 1950/51, s. 85–86.
- Dve tvaroslovné poznámky. — Slovenská reč, 15, 1949/50, s. 212–216.
- O niektorých nesklonných podstatných menách. — Slovenská reč, 15, 1949/50, s. 138–141.
- I. I. Meščaninov, Pražské přednášky o jazyce, Praha 1950. — Slovo a tvar, 4, 1950, s. 70–71 (ref.).
- Sovětská jazykověda. Překlady vybraných studií, Praha 1949. — Slovo a tvar, 4, 1950, s. 26–27 (ref.).
- J. Horecký, Fonologia latinčiny, Bratislava 1949. — Slovenská reč, 15, 1949/50, s. 251 (ref.).
- Mars — Marfan či Marsan? — Slovenská reč, 15, 1949/50, s. 155–156. — Tamže: Rádiam? (s. 192). — Prýšť, -a m., či prýšť, -e f.? (s. 192). — Lok. pl. záletách? (s. 192). — Ženské rodinné mená od ruských rodinných mien na -ov (s. 253).
- Označovanie ročníkov časopisov. — Slovenská reč, 16, 1950/51, s. 31. — Tamže: Skloňovanie substantíva *revue* (s. 32). — Skloňovanie slov *nónius*, *rádus* ap. (s. 32). — Stavár — stavár (s. 96). — Krokodil — krokodíl (s. 96).
- Deriváty na -ista od značkových slov. — Slovo a tvar, 4, 1950, s. 25. — Tamže: Kvantita slova *boľševik* (s. 70). — Nesklonné prídavné mená (s. 139).
- [Zápisy nárečových textov v Mlyňanoch a Tesároch.] — Jazykovedný zborník Slovenskej akadémie vied a umení, 4, 1950, s. 218, 237 (spoluzapisovateľ).

1951

- Učebnica slovenského jazyka pre I. triedu gymnázií a odborných škôl. 1. vyd. Bratislava, Štátne nakladateľstvo 1951. 8°. 211, [7] s. (spoluautor).

1952

- Pos. vel. či pos. veľ.? — Slovenská reč, 17, 1951/52, s. 184.

1953

- Kvantita substantív na -teľ a -č. — Slovenská reč, 18, 1952/53, s. 193–204.
- Písanie *i*, *y* v spisovnej slovenčine. — Slovenská reč, 18, 1952/53, s. 141–152.
- K otázke písania niektorých skratiek. — Slovenská reč, 18, 1952/53, s. 178–180.
- K otázke dvoch jazykovedných termínov. — Slovenská reč, 18, 1952/53, s. 415–418.
- Skloňovanie ženských priezvisk typu *Figuli*. — Slovenská reč, 18, 1952/53, s. 240–243.

- Jazykovedný sborník Slovenskej akadémie vied a umení, 5, 1951. — Slovenská reč, 18, 1952/53, s. 279–283 (ref.).
- Kvantita zdrobnených podstatných mien stredného rodu s príponami -ko, -ce. — Slo-

venská reč, 18, 1952/53, s. 188–189. — Tamže: Skloňovanie substantíva *buržoa* (s. 191). — Skloňovanie českých priezvisk typu *Vážný* (s. 255).
O výslovnosti slov *schéma*, *ischias* a *geniálny*. — Ludový rozhlas, 9, 1953, č. 26, s. 23.
Bibliografia slovenskej jazykovedy za rok 1952. — Jazykovedný časopis, 7, 1953, s. 240–252.

1954

Skracovanie dĺžok pred dlhými sufixami a rytmický zákon v slovenčine. — Jazykovedný časopis, 8, 1954, s. 234–243.
Písmená *v*, *u* v Štúrovej norme a v dnešnej spisovnej slovenčine. — Jazykovedný časopis, 8, 1954, s. 117–122.
Písanie mien cudzích miest v učebniciach zemepisu. — Slovenská reč, 19, 1954, s. 149–151.
K otázke písania zložených čísloviek. — Slovenská reč, 19, 1954, s. 46–49.
Používanie prípon *-ár* a *-iar* v spisovnej slovenčine. — Slovenská reč, 19, 1954, s. 298–302.
Skloňovanie substantív na *-ea*, *-oa*, *-ua*. — Slovenská reč, 19, 1954, s. 142–144.
O hlavných princípoch slovenského pravopisu. — Matičné čítanie, 9, 1954, s. 38–39, 82–84.
Cudzie slová v spisovnej slovenčine. — Matičné čítanie, 9, 1954, s. 133, 156 (dokončenie pod názvom *Cudzie slová v slovenčine*).
Dvadsaťjeden, dvadsaťdva, ale dvadsiaty prvý, dvadsiaty druhý. — Slovenská reč, 19, 1954, s. 232.
České a slovenské práce rusistické a ohlasy sovětské jazykovědy. Bibliografický přehled za rok 1953. — Sovětská jazykověda, 4, 1954, s. 533–544 (autor súpisu slovenských prác).
Diskusia o vzniku a vývine slovenského národného jazyka. — Kultúrny život, 9, 1954, č. 15, s. 11 (správa o diskusii konanej dňa 25. 3. 1954 v Bratislave). — Ďalšia autorova správa o tejshe diskusii pod tým istým názvom: Naša veda, 1, 1954, s. 158–159.
Slávnosť odovzdania nových Pravidiel slovenského pravopisu zástupcom pracujúcich. — Slovenská reč, 19, 1954, s. 62–63 (správa o slávnosti konanej dňa 10. 12. 1953 v Bratislave).

1955

Rytmický zákon v spisovnej slovenčine. 1. vyd. Bratislava, Slovenská akadémia vied 1955. 8°. 254, [1] s.
K otázke termínov *baltoslovanský*, *baltoslovenský* a *baltoslovanský*. — Slovenské odborné názvoslovie, 3, 1955, s. 371–374.
Ešte o termínoch *slovákum* — *slovenikum*. — Slovenská reč, 20, 1955, s. 368–371.
O niektorých nedostatkoch učebníc jazykovej výchovy. — Slovenská reč, 20, 1955, s. 109–111.
K niektorým otázkam bibliografie slovenskej jazykovedy. — Slovenská reč, 20, 1955, s. 306–313.
J. V. Ormis, Bibliografia Jána Kollára, Bratislava 1955. — Slovenská reč, 20, 1955, s. 180–181 (ref.).
Slovenské časopisy 1, 1954, č. 1–9. — Slovenská reč, 20, 1955, s. 327–329 (recenzia).
Vedy o umení — Jazykoveda 1955, č. 1. — Knižnica, 7, 1955, s. 282–287 (ref.).
Univerzita Komenského. — Slovenská reč, 20, 1955, s. 122. — Tamže: Spartakiáda (s. 122–123). — Poradie adjektívnych prívlastkov pri podstatnom mene (s. 185–186). — Premiéra „Svadba v Malinovke“? (s. 186). — Prsia — prsiar (s. 186–187). —

O skracovaní prípon *-ik* a *-ičko* pri odvodzovaní slov na *-ár* (s. 189–190). — Ženská forma k priezvisku *Kubiček* (s. 190). — Používanie gen. pl. *mias* (s. 334–335). — Helsinki — gen. pl. Helsínk, či Helsíniek? (s. 380–381). — Deká, str. neskl.? (s. 381). — Rok, gen. sing. roka/roku (s. 384–385).
Slovenská jazykoveda v prvej polovici roku 1955. — Naša veda, 2, 1955, s. 518–520.

1956

- Kvantitatívne zmeny pri odvodzovaní substantív na *-ár/-iar*. — In: Jazykovedné štúdie. 1. Spisovný jazyk. Red. J. Ružička. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1956, s. 5–30.
- K otázke termínov *vytýčený*, *samostatný* a *vysunutý vetný člen*. — Slovenské odborné názvoslovie, 4, 1956, s. 250–251.
- Z problematiky podstatných mien. — Slovenská reč, 21, 1956, s. 21–30.
- Jazykoveda a vyučovanie strojopisu. — Zprávy Štátneho stenografického ústavu v Bratislave, 4, 1956/57, č. 1–2, s. 17–22. — Prevzaté časopisom Odborná škola, 3, 1956, s. 309–312.
- K dnešnému stavu vydávania slovenských jazykovedných časopisov. — Naša veda, 3, 1956, s. 555–557.
- A. S. Čikobava, Úvod do jazykovedy, prel. M. Dokulil — L. Doležel, Praha 1956. — Slovenská reč, 21, 1956, s. 383–384 (ref.).
- Nová príručka všeobecnej jazykovedy. [A. A. Reformatskij, Vvedeniye v jazykoznanije, Moskva 1955.] — Lud, 25. 2. 1956, s. 6 (ref.).
- K porovnávacej slovanskej gramatike. [K. Horálek. Úvod do studia slovanských jazyků, Praha 1955.] — Lud, 17. 5. 1956, s. 3 (ref.).
- R. I. Avanesov, Udarenije v sovremennom russkom literaturnom jazyke, Moskva 1955. — Slovenská reč, 21, 1956, s. 384–385 (ref.).
- Príručka praktickej štylistiky. [Kapitoly z praktické štylistiky. Autori: F. Daneš — L. Doležel — K. Hausenblas — F. Váhala, Praha 1956.] — Lud, 5. 4. 1956, s. 3 (ref.).
- Príručka o kultúre nášho jazyka. [J. Horecký, Kultúra slovenského slova, Martin 1956.] — Lud, 27. 3. 1956, s. 3 (ref.).
- Terminológia televízie, Bratislava 1956. — Slovenské odborné názvoslovie, 4, 1956, s. 187–189 (recenzia).
- Z. Tyl, Bibliografie české linguistiky za léta 1945–1950, Praha 1955. — Slovo a slovesnosť, 17, 1956, s. 50–53 (recenzia). — Další autorov referát o tejto publikácii: Knižnica, 8, 1956, s. 274–275.
- Články v slovenských časopisoch 1, 1955, č. 1–8. — Knižnica, 8, 1956, s. 127–129 (recenzia).
- Dvere, inštr. pl. dverami/dvermi. — Slovenská reč, 21, 1956, s. 126–128.
- Používanie prívlastkov pri podstatnom mene. — Ľudový rozhlas, 12, 1956, č. 27, s. 7. — Tamže: O spojení slov *chytil sa horieť* (Rozhlas a televízia, 12, 1956, č. 47, s. 7).
- Slovenská jazykoveda v druhej polovici roku 1955. — Naša veda, 3, 1956, s. 325–328.
- Najnovšie práce slovenských jazykovedcov. — Lud, 5. 2. 1956, s. 3.
- Diskusia o knihovníckych termínoch „slovákum“ a „slovenikum“. — Knižnica, 8, 1956, s. 87–88.
- Stav práce na vydávaní bibliografie slovenskej jazykovedy. — Knižnica, 8, 1956, s. 270–271.
- Zomrel H. Ułaszyn. — Slovenská reč, 21, 1956, s. 301.

1957

- Bibliografia slovenskej jazykovedy za roky 1948–1952. 1. vyd. Martin, Matica slovenská 1957. 8°. 231, [4] s.
- K otázke sociálnych „nárečí“. — Slovo a slovesnosť, 18, 1957, s. 180–183.
- K otázke voľby písmen a iných grafických znakov na písacích strojoch. — Zprá-

- vy Štátneho stenografického ústavu v Bratislave, 4, 1956/57, č. 9–10, s. 15–20.
- Z terminológie logiky. — Slovenské odborné názvoslovie, 5, 1957, s. 374–377.
- Jazykovedné termíny s príponou *-izmus*. — Slovenské odborné názvoslovie, 5, 1957, s. 247–251.
- K otázke termínov *jedinečný, osobitý, individuálny, osobný štýl*. — Slovenská reč, 22, 1957, s. 122–124.
- K otázke termínov *Juhoslovan(-ia), juhoslovanský*. — Slovenská reč, 22, 1957, s. 251–259.
- Z jazykovednej terminológie. — Slovenské odborné názvoslovie, 5, 1957, s. 55–58.
- Doplňky k odvodzovaniu slov na *-ár/-iar*. — Slovenská reč, 22, 1957, s. 282–286.
- F. Jílek, Česká sémantika. Praha 1956. — Slovenská reč, 22, 1957, s. 135–137 (ref.).
- V. Šmilauer, Novočeská skladba. Obecná část. — J. V. Bečka, Zvuková a citová stránka věty, Praha 1955. — Slovenská reč, 22, 1957, s. 320–321 (ref.).
- Beg Bajazid. — Rozhlas a televízia, 13, 1957, č. 35, s. 16. — Tamže: *Osmička* a či *osminka* masla? (č. 42, s. 16). — Červená armáda — Sovietska armáda (č. 46, s. 16).
- Prekladať názvy cudzích parlamentov? — Slovenská reč, 22, 1957, s. 66–67. — Tamže: Pravopis názvov *Charta spojených národov* a *Organizácia spojených národov* (s. 268). — Jednotlivec — jednotlivkyňa (s. 323–324). — Správne rozdeľovanie slov v slovenčine (s. 374–375).
- Krížovky z hľadiska jazykovej kultúry. — In: Jazyková poradňa. Red. G. Horák — J. Ružička. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1957, s. 9–10. — Tamže: Všeobecné podstatné mená z vlastných mien (s. 29–30). — Metrák (s. 72). — Nadmerné používanie slov „senzačný“, „ohromný“, „príšerný“ (s. 82). — Ženské podoby z mužských priezvisk (s. 128). — Južnoslovenský či juhoslovenský (s. 153–154). — Skloňovanie slov typu *obranca* (s. 162). — Skloňovanie prídavných mien typu *včelí* (s. 163–164). — Poradie prívlastkov pri podstatnom mene (s. 199–200). — O nesprávnom používaní menovacieho nominatívu pri slove *premiéra* (s. 201–202). — Doplnok pri slovesách *vymenovať, zvoliť, vyvoliť* (s. 202–203). — Hláska (s. 221–222). — Chyby pri písaní predpón *s-* a *z-* (s. 228–229). — Písanie predpón *bez-, vz-, roz-, ráz-* (s. 229–230). — Mäkké *l* v prívlastňovacích prídavných menách druhových (s. 232–233). — O jednej skupine výnimiek z rytmického zákona (s. 240–241). — Písanie slova *spartakiáda* (s. 246–248). — Gramofón — „gramafón“ (s. 248–249). — Výslovnosť slova „orchester“ (s. 249–250). — Ako vyslovujeme slová *schéma, ischias* a *geniálny* (s. 250–251). — Univerzita Komenského (s. 255–256).
- Slovenská jazykoveda v prvej polovici roku 1956. — Naša veda, 4, 1957, s. 27–29.
- Slovenská jazykoveda v druhej polovici roku 1956. — Naša veda, 4, 1957, s. 276–278.

1958

- Bibliografia slovenskej jazykovedy za roky 1953–1956. 1. vyd. Martin, Matica slovenská 1958. 8°. 337, [2] s.
- Zásady písania veľkých písmen vo vlastných menách. — Slovenská reč, 23, 1958, s. 222–229.
- Písanie veľkých písmen vo vlastných menách so zhodným adjektívnym prívlastkom. — Slovenská reč, 23, 1958, s. 348–361.
- K problematike vlastných mien. — Slovenská reč, 23, 1958, s. 137–143.
- Niekoľko termínov z genealogickej klasifikácie jazykov. — Slovenské odborné názvoslovie, 6, 1958, s. 185–187.
- Niekoľko termínov z morfolologickej klasifikácie jazykov. — Slovenské odborné názvoslovie, 6, 1958, s. 86–90.
- Skloňovanie mien osôb alebo zvierat použitých na označenie neživých vecí. — Slovenská reč, 23, 1958, s. 290–294.

- Zo štúdia slovenského tvaroslovía. — In: Bulletin Vysoké školy ruského jazyka a literatury. 2. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1958, s. 65–94, rus. res. s. 94–95.
- Zhodný postpozitívny prívlastok vo vlastných menách. — In: Jazykovedné štúdie. 3. Spisovný jazyk. Red. J. Ružička. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1958, s. 295–320.
- Stav práce a úlohy v oblasti jazykovednej bibliografie. — In: Bibliografický zborník 1957. Red. M. Potemra. Martin, Matica slovenská 1958, s. 53–63.
- F. Jílek, Čeština je jazyk vtipný, 2. vyd., Praha 1958. — Slovenská reč, 23, 1958, s. 241–242 (ref.).
- Z. Tyl, Bibliografie české linguistiky. 1951–1955, Praha 1957. — Slovenská reč, 23, 1958, s. 180 (ref.).
- I. Kotvan, Bibliografia bernolákovcov, Martin 1957. — Slovenská reč, 23, 1958, s. 124–126 (recenzia).
- J. V. Ormis, Bibliografia Ludovíta Štúra, Martin 1958. — Slovenská reč, 23, 1958, s. 240–241 (ref.).
- Zo slovenskej jazykovedy. [Slovenská reč, 22, 1957.] — Nová literatúra, 2, 1958, č. 3, s. 19 (ref.).
- I. zväzok jazykovedných štúdií. [Jazykovedné štúdie I. Spisovný jazyk, Bratislava 1956.] — Nová literatúra, 2, 1958, č. 11, s. 8 (ref.).
- Druhý zväzok jazykovedných štúdií. [Jazykovedné štúdie 2. Dialektológia. Bratislava 1957.] — Nová literatúra, 2, 1958, č. 17, s. 15 (ref.).
- Výslovnosť a skloňovanie mien *Verne* a *Morse*. — Slovenská reč, 23, 1958, s. 58–59. — Tamže: Sejm — snem, Státna rada Čínskej ľudovej republiky — vláda Čínskej ľudovej republiky (s. 60–61). — O správnom používaní slov *predseda* a *prezident* s. 61–62).
- Dillí alebo Delhi. — Kultúrny život, 13, 1958, č. 2, s. 12.
- [„Strednovážsky“ — stredovážsky.] — Pravda, 26. 4. 1958, s. 7. — Tamže: [„Moskovčianka“ — Moskovčanka] (6. 9., s. 7.) — [Jules Verne — Jula Verna, Július Verne — Júliusa Verneho] (13. 9., s. 7.) — [Deka — gen. pl. „dekov“, deka] (20. 9., s. 7.) — [„Ruzyňský“ — ruzynský] (11. 10., s. 7.).
- Ako vyslovovať cudzie vlastné mená. — Rozhlas a televízia, 14, 1958, č. 12, s. 16.
- Knižné jazykovedné práce v roku 1957. — Nová literatúra, 2, 1958, č. 15, s. 8.

1959

- O používaní termínov jazykoveda a lingvistika. — Slovenské odborné názvoslovie, 7, 1959, s. 285–287.
- Cudzie ženské priezviská. — Slovenská reč, 24, 1959, s. 98–102.
- Kategória množného čísla pri vlastných menách v spisovnej slovenčine. — Jazykovedný časopis, 10, 1959, s. 138–150, rus. res. s. 150.
- Himalája či Himaláje? — Slovenská reč, 24, 1959, s. 285–287.
- Zhodný postpozitívny prívlastok v nadávkach. — Slovenská reč, 24, 1959, s. 213–225.
- Niekoľko poznámok o zloženom súvetí. — In: Jazykovedné štúdie. 4. Spisovný jazyk. Red. J. Ružička. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1959, s. 169–173.
- O prepisovaní z ukrajinčiny do slovenčiny. [M. Nevrlý, Výslovnosť a prepis ukrajinských mien a názvov reálíí v slovenčine, Slovenská reč, 24, 1959, s. 23–31] — Pravda, 18. 4. 1959, s. 5 (ref.).
- Timrava v kritike a spomienkach, Bratislava 1958. — Slovenská reč, 24, 1959, s. 309–311 (ref.).
- Kvantita zvieracích prívlastňovacích prídavných mien *slimačí* a *trpasličí*. — Slovenská reč, 24, 1959, s. 58–59. — Tamže: Peruán? (s. 124–125). — Spojené štáty Západnej Afriky? (s. 125–126). — Hárok, -rka, polhárok, -rka, ale dvojhárok, -rka/-rku?

(s. 187). — Bútľavieť, ale „zbútľavieť“? (s. 187). — Emmenské, nie „Ementálske“ údolie (s. 252–253). — Juhoafrická Únia? (s. 315). — Nie „miešárne“, ale miešiarne (s. 316–317). — Prvý lord admirality = minister námorníctva (s. 317).
 Z lektorského posudku kap. Terminologické otázky zo štúdie M. Potemru Regionalistická bibliografia a jej problematika na Slovensku, Bibliografický zborník 1958. Martin 1959, s. 84–123. — In: Bibliografický zborník 1958. Red. M. Potemra. Martin. Matica slovenská 1959, s. 89.
 Przegląd bibliograficzny za rok 1955. — Rocznik Slawistyczny, 20, 1959, s. 155–422 (spoluautor).

1960

- Kvantitatívne zmeny pri odvodzovaní slov na *-ák/-iak*. — Slovenská reč, 25, 1960, s. 163–170.
- O zdomácnených a nezdomácnených cudzích vlastných menách v spisovnej slovenčine. — Slovenská reč, 25, 1960, s. 38–53.
- K otázke vlastných mien typu *ulica Partizánov*. — Slovenská reč, 25, 1960, s. 296–301.
- K otázke niektorých názvov výrobkov. — Slovenské odborné názvoslovie, 8, 1960, s. 244–249.
- O používaní termínov *jazyk* a *reč* v spisovnej slovenčine. — Slovenské odborné názvoslovie, 8, 1960, s. 155–160.
- O obyvateľskom mene od slova *Chile*. — Slovenská reč, 25, 1960, s. 359–360.
- O polysémii a homonymii z hľadiska gramatického rodu. — Jazykovedný časopis, 11, 1960, s. 103–113, rus. res. s. 113.
- Sklonovanie názvov šachových figúr pomenovaných podľa mien osôb alebo zvierat mužského rodu. — Slovenské odborné názvoslovie, 8, 1960, s. 28–32.
- Organizácia jazykovednej práce v rokoch 1945–1960. — Slovenská reč, 25, 1960, s. 197–205.
- Z abecedy spisovnej slovenčiny. [E. Pauliny, Krátka gramatika slovenská, Bratislava 1960.] — Lud, 24, 9. 1960, s. 5 (ref.).
- Nabucco = Nabuchodonozor. — Slovenská reč, 25, 1960, s. 61. — Tamže: Knieža, str. i m. (s. 122–124). — Je slovo *Postupim* mužského alebo ženského rodu? (s. 124–125). — Východná Antarktída (s. 186–187). — Univerziáda (s. 310–311). — Mníchovčania — mníchovania (s. 315–316).
- Písanie *i, y* v priezviskách. — Slovenská reč, 25, 1960, s. 190–191. — Tamže: Skloňovanie mien *Ján Mária Dobrodinský* a *Carl Maria Weber* (s. 319). — „Biely Dom“, či Biely dom? (s. 382–383).
- Lenin o jazyku. — In: Jazyková poradňa. 2. Red. G. Horák — J. Ružička. Bratislava. Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1960, s. 5–6. — Tamže: Aj obchod môže rozširovať spisovnú slovenčinu! (s. 10–11). — Červená armáda — Sovietska armáda (s. 14–15). — Predtým „Ružový gavalier“ — dnes Gavalier s ružou (s. 30–31). — Preceňovanie — precenovanie (s. 31–32). — Kupujete „osmičku“, a či osminku masla? (s. 52–53). — Republikánsky — republikový (s. 58–60). — Slová typu *náborčík* a *zlepšovák* (s. 105). — O skloňovaní mien typu *Kragujevac* (s. 147–148). — Chvbné skloňovanie cudzích osobných mien na -o (s. 148–149). — Skloňovať, či nesklonovať názov *Helsinki*? (s. 150–151). — Boli ste na „Beg Bajazidovi“, či na Begovi Bajazidovi? (s. 152–153). — Skloňovanie mien *Leonardo da Vinci*, *Francisco de Goya* (s. 153–154). — O väzbe slovesa *blyskat sa* (s. 167–168). — Vázba slovesa *použiť* — *používať* (s. 169–170). — O spojení slov „chytí sa horieť“ (s. 171–172). — Druhé prepracované vydanie — druhé, prepracované vydanie (s. 193–194). — „Kodaňský“ — správne *koďanský* (s. 245–246). — Delhi alebo Dillí? (s. 251–252). — Saxofón? Áno. — „Saxafón“? Nie! (s. 252–253). — Ako vyslovovať cudzie vlastné mená (s. 253–255). — Ako vyslovovať značku *TU 104* (s. 255–256). — SEP kontra STEP (s. 256–257).

[Písanie názvov *Južná Afrika* a *južná Afrika*.] — Pravda, 23. 4. 1960, s. 4. — Tamže: [Názov štátu *federácia Mali*] (14. 5., s. 4). — [Písanie názvov orgánov štátnej moci a správy Československej republiky] (28. 5., s. 4). — [Písanie veľkého začiatočného písmena v hlavičke názvu „Rada miestneho národného výboru v ...“ — Rada Miestneho národného výboru v ...] (vyd. B, Žilina, 4. 6., s. 4). — [Spartakiáda, spartakiádny, spartakiádny] (25. 6., s. 4). — [Ako písať: RMNV, R-MNV, R MNV, či rada MNV?] (2. 7., s. 4). — [Chile, ale čilský] (23. 7., s. 4). — [O slovách *Konžan* a *konžský*] (30. 7., s. 4). — [Pôvod a správne písanie slova *olympiáda*] (6. 8., s. 4). — [Pravopis a pôvod podoby slova *Cyprus*, gréc. *Kypros*] (20. 8., s. 4). — [„Sandwich“ — sendvič] (10. 9., s. 4). — [Podiel dennej tlače na šírení a upevňovaní spisovnej slovenčiny] (17. 9., s. 4). — [Písanie názvov orgánov národných výborov] (24. 9., s. 4). — [Nigéria — nigérijský] (15. 10., s. 4). — [Guinea — Guinejec, či Guinejčan?] (29. 10., s. 4). — [O prídavných menách *rybí* a *rybací*] (19. 11., s. 4) — [O skloňovaní mena *Tolstoj* a o odvodzovaní slov od tohto mena] (26. 11., s. 4). — [Zničiť nosičov, či nosiče nukleárnych zbraní?] (17. 12., s. 4).
O práci na gramatike spisovnej slovenčiny. — Informačný bulletin pre jazykovedné otázky, 1, 1960, č. 2, s. 13–14.

1961

- O názvoch planét *Merkúr* a *Pluto*. — Slovenská reč, 26, 1961, s. 48–52.
Písanie vlastných mien typu *ulica Partizánov*. — Slovenská reč, 26, 1961, s. 299–309.
Baltské jazyky, či „baltické“? — Slovenské odborné názvoslovie, 9, 1961, s. 123–125.
K slovám typu *sedemročnica*. — Slovenské odborné názvoslovie, 9, 1961, s. 347–349.
K otázke termínov „všeobecné“ a „vlastné prívlastňovacie prídavné mená“. — Slovenské odborné názvoslovie, 9, 1961, s. 153–156.
O príponách *-í* a *-ací* v druhových prívlastňovacích prídavných menách. — Slovenská reč, 26, 1961, s. 84–96.
O druhovom prívlastňovacom prídavnom mene od slova *bulldog*. — Slovenská reč, 26, 1961, s. 165–167.
O technickej a športovej animizácii. — Slovenské odborné názvoslovie, 9, 1961, s. 65–68.
Trpné prídavné sloves vzoru *volať* a *rozumieť*. — Slovenská reč, 26, 1961, s. 6–17.
Trpné prídavné sloves vzoru *brať*. — Slovenská reč, 26, 1961, s. 354–371.
J. Kuzmík, Bibliografia slovenských kníh týkajúcich sa slovenských vecí vvdaných od XVI. stor. do r. 1955, Martin 1960; Bibliografia kníh v západných rečiach týkajúcich sa slovenských vecí vvdaných od XVI. stor. do r. 1955, Martin 1960. — Slovenská reč, 26, 1961, s. 175–176 (ref.).
Slovník slovenského jazyka II, Bratislava 1960. — Vedecká tvorba, 1, 1961, č. 1, s. 12–13 (ref.).
Wrocław, či Vroclav? — Slovenská reč, 26, 1961, s. 60–61. — Tamže: Alžírrec, Alžírčan (s. 121–122). — O písaní skratky Československej vedecko-technickej spoločnosti (s. 122–123). — „Křivojrožský“ — krivorozský (s. 124). — O gen. pl. slova *Vráble* (s. 183–184). — Skloňovanie slova *rukoväť* (s. 185–186). — Kanoé (s. 188). — Nezamestnaným vstup zakázaný? (s. 250–251). — „Maccarthyzmus“, či maccarthizmus? (s. 251–252). — Exbratislavčan? (s. 252). — „Náterka“ — nátierka (s. 380).
[25 rokov Slovenskej reči.] — Pravda, 21. 1. 1961, s. 6. — Tamže: [O písaní niektorých názvov afrických a ázijských miest] (18. 2., s. 4). — [Osviežujúci nápoj Jupiter?] (18. 3., s. 4). — [O obyvateľskom podstatnom mene od názvu *Chile*] (1. 4., s. 4). — [Skloňovanie cudzích vlastných mien na *-as*, *-es*, *-is*, *-os*, *-us* v spisovnej slovenčine] (8. 4., s. 4). — [Písanie mena N. S. Chruščov v jednotlivých jazykoch s latinkou] (29. 4., s. 4). — [Dusikáreň, hliníkareň, kyslíkareň, cukrikareň] (10. 6., s. 4). —

[O väzbe slovies *oboznámiť* a *informovať*] (24. 6., s. 4). — [Obyvateľské mená *Bakučan*, *Tbilisan* a *Frunzan*] (15. 7., s. 4). — [Alžírčec, Alžírčan] (5. 8., s. 4). — [O variantoch názvov *Keby všetci chlapi sveta* a *Sám sebe katom*] (19. 8., s. 4). — [O slovoch typu *rekreačenka*, *informačenka*] (14. 10., s. 4). — [„Dimitrovo námestie, Vazova ulica“ = Dimitrovovo námestie, Vazovova ulica] (2. 12., s. 4). — [„Rybáci“ — rybáci] (16. 12., s. 4).

Przegład bibliograficzny za rok 1956. — *Rocznik Slawistyczny*, 21, 1960–1961, s. 199–412 (spoluautor).

1962

Bibliografia slovenskej jazykovedy za roky 1957–1960. 1. vyd. Martin, Matica slovenská 1962. 8° 341, [5] s.

K otázke písania predpôň *s-*, *z-*. — *Slovenská reč*, 27, 1962, s. 353–360.

Dva jazykovedné termíny. — *Československý terminologický časopis*, 1, 1962, s. 163–172.

K používaniu termínov *prírodný* a *gramatický rod*. — *Československý terminologický časopis*, 1, 1962, s. 300–305.

Dva sporné tvary druhových privlastňovacích prídavných mien. — *Slovenská reč*, 27, 1962, s. 169–174.

Deriváty z kmeňa niektorých trpných príchastí. — *Slovenská reč*, 27, 1962, s. 276–285.

Dat. a lok. sg. substantív typu *človek*. — *Slovenská reč*, 27, 1962, s. 82–93.

Skloňovanie srbochorvátskych slov na *-ac*. — *Slovenská reč*, 27, 1962, s. 41–45.

Trpné príchastie slovies vzoru *trieť*. — *Slovenská reč*, 27, 1962, s. 129–144.

Trpné príchastie slovies vzoru *biť*, *vidieť*, *česať* a *držať*. — *Slovenská reč*, 27, 1962, s. 205–212.

Dyslalia, Praha b. r. — *Slovenská reč*, 27, 1962, s. 310–313 (recenzia).

Pravidlá slovenského pravopisu, 3. vyd., Bratislava 1962. — *Vedecká tvorba*, 1962, č. 1, s. 16–17 (ref.).

Hlas okresu Komárna? — *Slovenská reč*, 27, 1962, s. 56–57. — Tamže: Iasi — Jaši, Jaš či Jasy? (s. 122–123). — O slovenčine Zemplínskych novín (s. 188–189). — O menách typu Maróthy-Šoltésová (s. 252–253). — Don Giovanni a Così fan tutte (s. 253–254). — K otázke spojovníka v menách typu *Gregor-Tajovský* (s. 314–315). — Snemovňa reprezentantov (s. 315–316). — Frontispice, či frontispis? (s. 316–317). — O *víroch* a *výroch* ešte raz (s. 371). — Augiášov chliev — maštale kráľa Augia (s. 371–373).

Trestaf — tresce/trestá. — *Slovenská reč*, 27, 1962, s. 377.

[Význam pomenovania Štátna rada.] — *Pravda*, 27. 1. 1962, s. 4. — Tamže: [Pôvod pomenovania *piata kolóna*] (31. 3., s. 4). — [Výklad pomenovania *šéfovia vlád*] (21. 4., s. 4). — [Pôvod pomenovaní *strýčko Sam* a *Marianna*] (28. 4., s. 4). — [Skloňovanie miestneho názvu *Rancagua*] (16. 6., s. 4). — [Pravopis a skloňovanie názvu *Mont Blanc*] (30. 6., s. 4). — [O pomenovaniach *Balt*, *Baltik*, *Baltské more*, *Baltické more*] (7. 7., s. 4). — [Pravopis a skloňovanie názvu *Helsinki*] (4. 8., s. 4). — [Slovo *mor* v dnešnej frazeológii] (25. 8., s. 4). — [Používanie rodných mien] (1. 9., s. 4). Przegład bibliograficzny za lata 1953–1954. — *Rocznik Slawistyczny*, 19, 1962, s. 1–213 (spoluautor).

Súpis prác Štefana Peciara [za roky 1939–1961]. — *Slovenská reč*, 27, 1962, s. 302–310.

Súpis prác Eugena Paulinyho (1935–1961). — *Jazykovedný časopis*, 13, 1962, s. 175–181.

1963

K jednému prípadu porušovania rytmického zákona. — *Slovenská reč*, 28, 1963, s. 224–230.

298

O názvoch štátov typu *Republika Mali*. — Slovenská reč, 28, 1963, s. 89–95.
Cudzie názvy ulíc v spisovnej slovenčine. — Slovenská reč, 28, 1963, s. 45–53.
Karta — gen. pl. kariet/karát. — Slovenská reč, 28, 1963, s. 343–346.

Skloňovanie názvov typu *Greenville*. — Slovenská reč, 28, 1963, s. 126–127. — Tamže:
Zub — inštr. pl. zubami/zubmi (s. 373–374).

O slove *priemyslovka*. — Slovenská reč, 28, 1963, s. 64. — Tamže: Skloňovanie názvov
typu *Strážnice* (s. 64). — Námestie Maratónu mieru (s. 128). — Mars — Marfan — mar-
fanský (s. 192). — Štadión SNP (s. 192).

Przegląd bibliograficzny za rok 1957. — Rocznik Slawistyczny, 22. 1962–1963, s. 157–
382 (spoluautor).

Prehľad slovenských terminologických príspevkov za rok 1962. — Československý ter-
minologický časopis, 2, 1963, s. 357–380.

Z novších príspevkov k dejinám slovenskej jazykovedy. — Slovenská reč, 28, 1963,
s. 362–364.

1964

Atmosferický, či atmosférický? — Slovenská reč, 29, 1964, s. 33–38.

K vývinu dvojhlások v spisovnej slovenčine. — Jazykovedný časopis, 15, 1964,
s. 35–48, rus. res. s. 48.

K otázke racionalizácie slovenského pravopisu. — Slovenská reč, 29, 1964, s. 258–
269.

K pravopisu niektorých novších slov na *-er* prevzatých z angličtiny. — Česko-
slovenský terminologický časopis, 3, 1964, s. 47–55.

O písaní názvov ministerstiev. — Slovenská reč, 29, 1964, s. 219–224.

K názvom štátov typu *štát Texas*. — Slovenská reč, 29, 1964, s. 215–218.

K hybridným slovám v spisovnej slovenčine. — Československý terminologický
časopis, 3, 1964, s. 159–170.

K jazykovedným termínom *plán* a *rovina*. — Československý terminologický ča-
sopis, 3, 1964, s. 300–305.

Jazykovedné termíny motivované menom osôb. — Československý terminolo-
gický časopis, 3, 1964, s. 332–339.

K termínom *jednostranné* a *obojstranné* I (I). — Československý terminologický
časopis, 3, 1964, s. 108–112.

Obyvateľské mená typu *Saturňan*. — Slovenská reč, 29, 1964, s. 85–88.

Don — dat.-lok. sg. donu/donovi. — Slovenská reč, 29, 1964, s. 166–171.

Omdlieť — omdlený/omdletý, zľadovať — zľadovatený. — Slovenská reč, 29,
1964, s. 90–91.

K niektorým osobitným prípadom zhody prísudku s podmetom. — Slovenská reč,
29, 1964, s. 25–31.

K ďalším osobitným prípadom zhody prísudku s podmetom. — Slovenská reč,
29, 1964, s. 332–335.

Cigája — gen. pl. cigáj? — Slovenská reč, 29, 1964, s. 56–57. — Tamže: Ku skloňovaniu
prídavných mien typu *papagáj* (s. 59–60). — Dinosaur — príd. meno *dinosaurí*
(s. 60–61). — Vyborg — Vyborčan, či Vyboržan? (s. 61–62). — K rodu podstatného
mena *knieža* (s. 62). — K pravopisu a skloňovaniu slova *banjo* (s. 116–117). — Chvoje,
-a str. (s. 118–119). — Sympozion, sympózium (s. 121–122). — Karel — Karla, Karlove
Vary, Karlova Ves, karlista (s. 122–123). — Alžír — Alžírsko (s. 183–184). — K pravo-
pisu a výslovnosti slova *cowboy* (s. 184–185). — Človeče, nehnevaj sa? (s. 186–187). —
Ženské podstatné meno *zoo* (s. 187–188). — Desaf deka — desať dekov (s. 188). —
Mená mesiacov z obdobia Francúzskej revolúcie (s. 249). — Girondini — girondisti
(s. 249–250). — Medicejský — mediciovský (s. 250–251). — O mene obyvateľa Malty

- (s. 252). — Hamuljak — Hamuliak (s. 309–311). — Anglo-americký, angloamerický. Angloameričania (s. 311–313). — Don Juan — v Donovi Juanovi (s. 313–314). — Robespierrovec, Laplaceov (s. 314–315). — Zaragoza, či Zaragóza (s. 369–370). — Omnibus, -u/-a, mikrobús, -u (s. 370–372). — Sujet — sujetu, sujetový (s. 372–373).
 Prečo Barbier zo Sevilly? — In: Jazyková poradňa. 3. Red. G. Horák — J. Ružička. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1964, s. 93–94. — Tamže: Tesla je len napoly Tesla! (s. 96–97). — Používate správne názvy šachových figúrok? (s. 136–137). — Nie je Detvan ako Detvan! (s. 137–139). — O 2. páde množného čísla (s. 139–140). — O skloňovaní miestneho mena Čápor (s. 142–143). — Je slovo *Postupim* mužského, alebo ženského rodu? (s. 147–148). — Radamesa, a či „Radama“? (s. 148–149). — „Manon Lescaut“, a či Manon Lescautová? (s. 149–150). — Názov opery Rigoletto v 6. páde (s. 150–151). — Zhoda prísudku s podmetom (s. 163–164). — O jednom štylistickom prostriedku v románe Babylon. (Postpozitívny prívlastok.) (s. 229–230). — „Miešareň“ — miešiareň (s. 233–234). — Hlinikáreň a či „hliníkareň“? (s. 234–235). — Cyprus, či „Kyprus“? (s. 240–241). — Československá republika a Československá socialistická republika (s. 241–242). — O písaní veľkých písmen v skratkách a značkách (s. 242–243). — Názvy planét (s. 245–246). — Veľké začiatkové písmená v názvoch komisií (s. 246–247). — Písanie veľkého začiatkového písmena v názve *baňa Mládeže* (s. 247–248). — Ako písať: lúčničiar, či Lúčničiar? (s. 248–249).
 O rozdeľovaní slov: *rozum, ihrisko*. — Slovenský jazyk a literatúra v škole, 10, 1963/64. č. 6, 4. s. obálky. — Tamže: Zvedečtiť — zvedečtenie (č. 7, 3. s. obálky; znovu odtlačené v roč. 11, 1964/65, č. 4, 3. s. obálky). — Herliansky, kapušiansky (č. 9, 4. s. obálky).
 Tokio. — Slovenský jazyk a literatúra v škole, 11, 1964/65, č. 2. 3. s. obálky. — Tamže: Z písania malých a veľkých písmen (č. 3, 3. s. obálky).
 Przegląd bibliograficzny za rok 1958. — Rocznik Slawistyczny, 23, 1964, s. 171–421 (spoluautor).
 Prehľad slovenských terminologických príspevkov za rok 1963. — Československý terminologický časopis, 3, 1964, s. 374–380.
 Súpis prác prof. Jána Stanislava za roky 1925–1964. — In: Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Philologica. 16. A. Red. E. Pauliny. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1964, s. 183–200.
 Z jubilejných príspevkov. — Slovenská reč, 29, 1964, s. 179–182.

1965

- K otázke *ä* v spisovnej slovenčine. — Jazykovedný časopis, 16, 1965, s. 136–141, rus. res. s. 141.
 K alternáciám *g/dž, g/ž, g/č, g/c* a *g/ђ* v spisovnej slovenčine. — Jazykovedný časopis, 16, 1965, s. 20–36, rus. res. s. 37.
 K diskusii o niektorých problémoch slovenskej spisovnej výslovnosti. — Slovenská reč, 30, 1965, s. 143–153.
 Príspevok do diskusie o pravopise. — Slovenská reč, 30, 1965, s. 200–208.
 K písaniu veľkých písmen v menách ľudí a živých bytostí. — Slovenská reč, 30, 1965, s. 292–297.
 Názvy typu *Povstanie, Matica, Akadémia*. — Slovenská reč, 30, 1965, s. 344–351.
 K písaniu spojovníka a pomlčky. — Slovenská reč, 30, 1965, s. 232–236.
 Názvy jazykov v jazykovednej terminológii. — Československý terminologický časopis, 4, 1965, s. 294–298.
 Jazykovedné termíny so zhodným postpozitívnym prívlastkom. — Československý terminologický časopis, 4, 1965, s. 25–35.
 K syntaktickým termínom *veta* a *výpoveď*. — Československý terminologický časopis, 4, 1965, s. 173–177.

- Syntaktické termíny *jednočlenná veta* a *dvojčlenná veta*. — Československý terminologický časopis, 4, 1965, s. 109–114.
- K štylistickým rozdielom v dvojtvoroch podstatných mien. — In: Jazykovedné štúdie. 8. Spisovný jazyk — Štylistika. Red. F. Miko. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1965, s. 160–187.
- O jazyku novšej slovenskej historickej prózy. — In: Jazyk a štýl modernej prózy. Red. J. Ružička. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1965, s. 105–110.
- K výskumu používania slovenského spisovného jazyka a nárečí. — Slovenská reč, 30, 1965, s. 238–240.
- Dvakrát meraj — raz rež. — Smena, 16. 1. 1965, s. 4; 20. 1., s. 4 (dokončenie pod názvom Dva razy meraj — raz rež).
- F. W. Crofts, Starvelská tragédia, prel. A. Kuzmány-Bruothová, Bratislava 1965. — Kultúrny život, 20, 1965, č. 38, s. 5 (poznámky k jazykovej stránke prekladu).
- Nesprávne rozdeľovanie slov v knihe Smäd po živote. [I. Stone, Smäd po živote, prel. Š. Barániková, 2. vyd., Bratislava 1964.] — Slovenská reč, 30, 1965, s. 167–169.
- K jazykovej stránke jedného čísla magazínu Odpovede na otázky. [Odpovede na otázky, 9, 1964, č. 7.] — Slovenská reč, 30, 1965, s. 52–55.
- Dva terminologické príspevky v Sborníku Pedagogického inštitútu v Plzni. [1. A. Vinšálek, K súčasnému stavu metodické terminologie, Sborník Pedagogického inštitútu v Plzni — Jazyk a literatúra V, Praha 1964, s. 237–255. — 2. E. Hadač — A. Hadačová — J. Spal, Jména rostlin na Chodsku, tamže, s. 5–59.] — Československý terminologický časopis, 4, 1965, s. 252–255 (ref.).
- K problému slovies ako termínov. [O. Man, Postavení slovesa v systému terminologie. (Na materiále ruském a českém.), Acta Universitatis Carolinae — Philologica 2, Slavica Pragensia, 6, 1964, s. 129–137.] — Československý terminologický časopis, 4, 1965, s. 59–64 (ref.).
- K jednému prípadu písania pomlčky a spojovníka. — Slovenská reč, 30, 1965, s. 120–121. — Tamže: Loptáreň, či loptovňa? (s. 123–124). — K časovaniu slovies *kajať sa* a *pokajať sa* (s. 124–125). — „Gorkijský“ — gorkovský (s. 180–182). — Kennedyho mys (s. 182–184). — „Spojené štáty severoamerické“ — Spojené štáty americké (s. 185–186). — K pravopisu a významu slov *revolučnodemokratický* a *revolučnodemokratický* (s. 250–252). — Charlie — Charlieho, nie „Charliho“ (s. 313–314). — Pisa — „piský“, či pisanský (s. 315–316). — Jeep — džíp (s. 317). — FFUK, či FF UK? (s. 317). — Písať *manchester*, či *menčester*? (s. 365–366). — Varna — varenský, či varniansky? (s. 366–367). — Upäť — upnúť — upnul, či upol? (s. 367–369). — Musical, muzikal, muzikal, či muzikál? (s. 369). — Hořejší — Hořejšího či Hořejšieho? (s. 370–371). — O menách miest *Marks* a *Engels* (s. 371–373).
- Hindčina, etrúrcina. — Slovenský jazyk a literatúra v škole. 11, 1964/65, č. 8, 4. s. obálky. — Tamže: SoNDa (č. 10, 3. s. obálky). — Tesný prívlastok v termínoch a interpunkcia (č. 1, 3. s. obálky).
- Przegląd bibliograficzny za rok 1959. — Rocznik Slawistyczny, 24, 1965, s. 187–412 (spoluautor).
- Przegląd bibliograficzny za rok 1960. — Rocznik Slawistyczny, 25, 1965, s. 1–245 (spoluautor).
- Slovak Studies — Language. — In: The Year's Work in Modern Language Studies. 26 (1964). Red. G. Orton. Cambridge, The Modern Humanities Research Association 1965, s. 635–638.
- Prehľad slovenských terminologických príspevkov za rok 1964. — Československý terminologický časopis. 4, 1965, s. 375–380.
- Z nových hláskoslovných výskumov. — Slovenská reč, 30, 1965, s. 301–305.
- Z výskumu gramatickej stavby spisovnej slovenčiny. — Slovenská reč, 30, 1965, s. 114–118.

1966

Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. 1. vyd. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1966. 8°. 895, [1] s. (spoluautor).

- K otázke spoluhlásky *l* v spisovnej slovenčine. — Jazykovedný časopis, 17, 1966, s. 75–83, rus. res. s. 84.
- O potrebe niektorých ďalších úprav v slovenskom pravopise. — Slovenský jazyk a literatúra v škole, 12, 1965/66, s. 195–198.
- Z problematiky rozdeľovania slov v slovenčine. — Slovenská reč, 31, 1966, s. 219–225.
- Ešte o písaní veľkých písmen v pomenovaniach typu *Geograf bavorský*. — Slovenská reč, 31, 1966, s. 154–156.
- Ešte k prídavným menám *juhoslovanský* a *južnoslovanský* v odbornom názvosloví. — Československý terminologický časopis, 5, 1966, s. 113–116.
- Vulgárna latinčina, demotická egyptčina. — Československý terminologický časopis, 5, 1966, s. 51–56.
- K niektorým základným onomastickým termínom. — Československý terminologický časopis, 5, 1966, s. 215–223.
- Odvodzovanie obyvateľských mien od cudzích zemepisných názvov v slovenčine. — Jazykovedný časopis, 17, 1966, s. 170–177, rus. res. s. 178.
- Bernoláčtina. — Slovenská reč, 31, 1966, s. 45–47.
- Zo skloňovania gréckych a latinských vlastných mien osôb v spisovnej slovenčine. — Slovenská reč, 31, 1966, s. 341–349.
- K vyučovaniu trpného prídastia. — In: K teórii vyučovania slovenského jazyka a literatúry. Red. K. Palkovič. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1966, s. 152–156.
- K jazykovej stránke prvého čísla časopisu Prúd. [Prúd, 1, 1965/66, č. 1.] — Slovenská reč, 31, 1966, s. 172–174.
- Technika a šport — a jazyk. [Technika a šport, 2, 1966, č. 2.] — Slovenská reč, 31, 1966, s. 243–247 (poznámky k jazykovej stránke čísla časopisu).
- O uplatňovaní sa prvkov odborného štýlu v dielach súčasnej prózy pre mládež. — In: Jazyk a umelecké dielo. Red. J. Ružička et al. Bratislava, Mladé letá 1966, s. 183–188.
- Gramatické dielo Antona Bernoláka, Bratislava 1964. — Československý terminologický časopis, 5, 1966, s. 189–192 (ref.).
- Jazyk a štýl modernej prózy, Bratislava 1965. — Československý terminologický časopis, 5, 1966, s. 59–64 (ref.).
- Príspevky o jazykovednej terminológii v Sborníku prací filosofické fakulty brněnské university [14, 1965, Řada jazykovědná (A) 13]. — Československý terminologický časopis, 5, 1966, s. 117–122 (ref.).
- Pseudo-Mauríkios? — Slovenská reč, 31, 1966, s. 63–64. — Tamže: Pot — lok. sg. *potu/pote* (s. 64). — Fanúšek, či fanúšik? (s. 125–126). — Ku skloňovaniu mena *Makarios* (s. 126–127). — Petar — Petra, či Petara? (s. 128–129). — K rodovej zhode pri substantíve *dievča* (s. 185–186). — Beludžský jazyk — beludžština (s. 187). — Camping — kemping (s. 187–188). — Metaxas — metaxista (s. 188–189). — Ku skloňovaniu slova *kanoe* (s. 189–190). — Ranofeudálny — včasnofeudálny (s. 191–192). — Akkra — „akkerský“, či akkriansky? (s. 250–251). — Šiling (s. 251–252). — Etruskmi? (s. 252–255). — Wales — Walesania, nie „Walešania“ (s. 255–256). — Migzidský jazyk — migzidština (s. 256). — K prípadom nesprávneho rozdeľovania príd. mien s príponou *-ný* (s. 318–319). — Ako písať: „Smenár“, „Prácista“, či smenár, prácista? (s. 320–321). — Týždeň — týž-dňa, či týžd-ňa? (s. 370–371). — K otázke skloňovania a pravopisu slova *bikini* — *bikiny* (s. 372–374). — Kroměříž — Kroměříže, či Kroměříža? (s. 374). — Ink — príd. meno *tnský* (s. 375).
- Štátna príslušnosť: československá. — Slovenský jazyk a literatúra v škole, 12, 1965/66, č. 8, 4. s. obálky.
- Zbytočný hnev na cudzie slová. — In: Jazyková poradňa. 4. Red. G. Horák — J. Ružička. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1966, s. 14–15. — Tamže: Leopoldville — Leopoldov (s. 41–42). — O slovách *prezident* a *predseda* (s. 42–43). — Niečo o dolároch a toliaroch (s. 62–63). — O slovách *libreto* a *opereta* (s. 63–64). —

Tancujeme charleston (s. 112–113). — Viete, čo je junta? (s. 115–116). — Prečo sonáta Mesačný svit, a nie Mondschein sonáta (s. 125–126). — Maďarské osobné mená v slovenskom kontexte (s. 127). — O používaní cudzích rodných mien (s. 128–129). — Mená ľudí ako všeobecné podstatné mená (s. 138–140). — O Dome knihy a iných domoch (s. 140–141). — Kniha predáva knihy (s. 141–142). — Poznámka o písaní antonym (s. 143). — Parafovať, podpísať, ratifikovať (s. 169–170). — Marokánec — Maročan (s. 208–209). — O Moskovčanoch a Moskvičoch (s. 209–210). — Rekordér (s. 222–223). — Štvorstovkár, štyristovkár (s. 225–226). — Lučenský, ale jablonecký (s. 230–231). — Krasňany — krasniansky (s. 238–239). — O prídavných menách *šahanský* a *goanský* (s. 239–240). — Prečo prídavné meno *martanský* (s. 241) — *Podkova*, 2. p. mn. č. *podkov* (s. 269–270). — Kaluže, o kalužiach (s. 272). — *Dolejšiho*, a či *Dolejšieho*? (s. 278–279). — Poľami ako srdcami (s. 284–285). — O názve *Matica slovenská* (s. 309–310). — Využívajte naše služby! (s. 317–318). — Diskutuje sa o sovietskych návrhoch (s. 323–324). — Trójsky kôň (s. 401–402). — O mesiaci a slnku jazykovedne (s. 454–455). — O jednej skratke, nepodarku (s. 462–463).
Przegląd bibliograficzny za rok 1961. — Rocznik Slawistyczny, 26, 1966, s. 233–464 (spoluautor).
Slovak Studies — Language. — In: The Year's Work in Modern Language Studies. 27 (1965). Red. G. Orton. Cambridge, The Modern Humanities Research Association 1966, s. 583–588.
Přehľad slovenských terminologických príspevkov za rok 1965. — Československý terminologický časopis, 5, 1966, s. 331–336.
Súpis prác Jozefa Ružičku za roky 1938–1964. — Slovenská reč, 31, 1966, s. 55–62.
Zpráva o činnosti Slovenskej pravopisnej komisie za roky 1964–1965. — Slovenská reč, 31, 1966, s. 354–357.

1967

K rozdeľovaniu slov typu *nájdem*. — Slovenská reč, 32, 1967, s. 234–239.
K spracovaniu poučiek o rozdeľovaní slov v Pravidlách slovenského pravopisu. — Slovenská reč, 32, 1967, s. 280–285.
K písaniu skratiek akademických titulov a vedeckých hodností. — Kultúra slova, 1, 1967, s. 164–166.
Džezový Jazzový slovník. — Kultúra slova, 1, 1967, s. 238–241.
Z najnovšej diskusie o slovenskej botanickej a zoologickej nomenklatúre. — Kultúra slova, 1, 1967, s. 81–84.
K podobe onomastických termínov typu toponymum. — Kultúra slova, 1, 1967, s. 342–345.
Dyje, či Dyja? — Kultúra slova, 1, 1967, s. 274–277.
K obyvateľským menám typu *Valaštan*. — Slovenská reč, 32, 1967, s. 345–356.
Taškent — Taškentfan, či Taškentčan? — Kultúra slova, 1, 1967, s. 46–48.
Bohemians, Beatles, Times. — Kultúra slova, 1, 1967, s. 206–209.
Inštr. pl. substantív vzoru srdce. — Slovenská reč, 32, 1967, s. 102–109.
Zo skloňovania francúzskych mien na *-es* a anglických a francúzskych mien na *-e*. — Slovenská reč, 32, 1967, s. 146–153.
Skloňovanie cudzích vlastných mien typu *Reggio di Calabria*. — Slovenská reč, 32, 1967, s. 13–19.
O jazyku v Slobode. [Sloboda, 22, 1967, č. 6.] — Kultúra slova, 1, 1967, s. 152–155 (poznámky k jazykovej stránke čísla).
Písanie veľkých písmen vo vlastných menách a školská prax. — Slovenský jazyk a literatúra v škole, 14, 1967/68, s. 109–112.

Jazykové stĺpčky v rokoch 1945–1965. — Slovenská reč, 32, 1967, s. 300–306.
O rozvíjaní slovnej zásoby slovenčiny. — In: Kultúra spisovnej slovenčiny. Red. J. Ružička. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1967, s. 88–89. — Tamže: O vzťahu slo-

- venčiny a češtiny (s. 113). — O medzerovitosti kodifikácie (s. 166). — Pravopis a kodifikácia spisovnej výslovnosti (s. 194–197). — O úrovni dnešných a starších tlačených jazykových prejavov (s. 257–258).
- [Diskusný príspevok na porade o problémoch špeciálnej bibliografie, konanej dňa 24. 5. 1965 v Bratislave.] — In: Bibliografický zborník 1966. Red. M. Kováč. Martin, Matica slovenská 1967, s. 217.
- [Diskusný príspevok na III. slovenskej konferencii o bibliografii, konanej v dňoch 20.–22. 1. 1966 v Turčianskych Tepliciach.] — In: Bibliografický zborník 1967. 1. zv. Red. M. Kováč. Martin, Matica slovenská 1967, s. 246–247.
- O jednej „škole slabšej slovenčiny“. [P. de Kruif, Sám proti šialenstvu, prel. J. Balan, Bratislava 1966.] — Kultúra slova, 1, 1967, s. 250–252 (posudok jazykovej stránky prekladu).
- Presila veľkých písmen a úvodzoviek. [M. Hnilický, Dráma v Indonézii, Bratislava 1966.] — Slovenská reč, 32, 1967, s. 367–371 (poznámky k jazykovej stránke publikácie).
- Zo svojrázneho písania veľkých písmen. — Slovenská reč, 32, 1967, s. 180–182.
- Štyri zväzky jazykovej poradne. [Jazyková poradňa, Bratislava 1957; 2, 1960; 3, 1964; 4, 1966.] — Jazykovedné aktuality, 1967, č. 3, s. 47–49 (ref.).
- Peking — pekinský, či pekínský? — Slovenská reč, 32, 1967, s. 59–61. — Tamže: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied (s. 121–122). — Safe — sejf (s. 124). — Loggia, loggiový (s. 124–126). — Nicosia — Nikózia, nikózijský, Nikózičan (s. 190–191). — Viking — vikingský, či vikinský? (s. 192). — Florencia — Florentan, Florentan, Florentčan, či Florentinčan? (s. 255–256). — Resumé, rezumovať (s. 316–317). — Dunkerque — dunkerský, Dunkerčan (s. 318–319). — Zpravodaj — zpravodajca (s. 319–320). — Gibraltar — Gibraltár (s. 381–383).
- Byk — akuz. pl. býkov? — Kultúra slova, 1, 1967, s. 51–52. — Tamže: Akvárium — nom.-akuz. pl. akváriá, nie „akvária“ (s. 54). — K zdobneninám na -ko a -ce v SSJ (s. 86–88). — O skloňovaní názvu *Rio de Janeiro* (s. 115–117). — K písaniu čiarky (s. 168–169). — Jazyková úroveň jedného záručného listu (s. 171–173). — Kozmodróm, nie „kozmodrom“ (s. 307–308). — „Osemťorčatá“ — osmorčatá (s. 310–311). — K významom slova *kongresista* (s. 347–348).
- Nové mesto či Nové Mesto? — Kultúra slova, 1, 1967, s. 188. — Tamže: Z písania *y* a *i* v priezviskách (s. 189–190). — Servus, nazdar, ahoj (s. 287–288).
- Čosi o milionároch kilometrových, metrových a podaktorých iných. — Pravda, 4. 2. 1967, s. 2. — Tamže: O voľbe rodného mena (27. 5., s. 2). — 1000 + 250 krátkych poučení o slovenčine (22. 7., s. 2). — Správne používate cudzie zemepisné názvy? (29. 7., s. 2). — O písaní názvov mestských štvrtí (9. 9., s. 2).
- Staré Mesto, Nové Mesto, Karlova Ves. — Večerník, 7. 5. 1967, s. 5. — Tamže: O názvoch z roku 1917 (17. 6., s. 5). — Lei, lev (29. 7., s. 5). — Peking — pekinský, Pekinčan (12. 8., s. 5). — Zo skloňovania gréckych mien (19. 8., s. 5). — Herlianský gejzír, Herlianska ulica (9. 9., s. 5). — Predtým Kijev — teraz Kyjev (7. 10., s. 5). — Duel Džingischán — „Čingischán“ (27. 10., s. 5). — Ako skracovať slovo *československý* (11. 11., s. 5).
- Názov PRIOR naozaj nevyhovuje. — Večerník, 25. 11. 1967, s. 4.
- Przegląd bibliograficzny za rok 1962. — Rocznik Slawistyczny, 27, 1967, s. 3–316 (spoluautor).
- Przegląd bibliograficzny za rok 1963. — Rocznik Slawistyczny, 28, 1967, s. 187–514 (spoluautor).
- Slovak Studies — Language. — In: The Year's Work in Modern Language Studies. 28 (1966). Red. N. Glendinning. Cambridge, The Modern Humanities Research Association 1967, s. 629–634.
- K šesťdesiatke Štefana Koperdana. — Slovenská reč, 32, 1967, s. 298–299.

1968

- K otázke dlhých samohlások v spisovnej slovenčine. — Jazykovedný časopis, 19, 1968, s. 102–115.
- K systému dvojhlások v spisovnej slovenčine. — Slovenská reč, 33, 1968, s. 187–190, rus. res. s. 115–116.

- K vývinu vkladných hlások v gen. pl. feminín a neutier v spisovnej slovenčine. — Slovenská reč, 33, 1968, s. 104–108.
- K písaniu *i* a *y* v slovách prevzatých z angličtiny. — Slovenská reč, 33, 1968, s. 15–21.
- Pravopis a výslovnosť časti *-man* v slovách prevzatých z angličtiny. — Kultúra slova, 2, 1968, s. 79–82.
- Z nesprávneho rozdeľovania slov v praxi. — Kultúra slova, 2, 1968, s. 204–208.
- Z písania vlastných mien štátov. — Slovenská reč, 33, 1968, s. 350–356.
- Písanie veľkých písmen vo viacslovných vlastných menách. — Slovenský jazyk a literatúra v škole, 15, 1968/69, s. 75–79.
- O skracovaní slova *československý* v skratkách. — Slovenská reč, 33, 1968, s. 239–245.
- Ešte raz: Marks, Engels, či Marx, Engels? — Slovenská reč, 33, 1968, s. 303–306.
- Diskusia o názve *Prior*. — Kultúra slova, 2, 1968, s. 301–305.
- Pozorovacie okienko (na dverách) — *špiónka*. — Kultúra slova, 2, 1968, s. 15–18.
- Hrozí nám ‚slovangličtina‘? — Kultúra slova, 2, 1968, s. 337–342.
- On the Formation of the Passive Participle in Literary Slovak. — In: Recueil linguistique de Bratislava. 2. Red. J. Ružička. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1968, s. 124–127.
- Regionálny úzus a slovenské miestne názvy. — In: I. slovenská onomastická konferencia. Bratislava 5.–6. decembra 1967. Zborník materiálov. Red. V. Blanár — M. Majtán. Bratislava, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV a Slovenská onomastická komisia pri Vedeckom kolégiu jazykovedy SAV pre internú potrebu (rozmn.) 1968, s. 180–201.
- O jazykových nedostatkoch v jednom preklade detektívky. [M. Srečkovič, Vražda Márie Letosovej, prel. J. Jankovič, Bratislava 1967.] — Kultúra slova, 2, 1968, s. 42–45.
- Najnovšie pravopisné úpravy a naša tlač. — Slovenská reč, 33, 1968, s. 365–370.
- O zákrutách slovenčiny. Úprimné, nie zlomyseľné slovíčko ... — Lud, 16. 5. 1968, s. 5.
- Jazyková úprava rukopisov a korektúry — pojmy neznáme? — Kultúra slova, 2, 1968, s. 118–121.
- [Diskusné príspevky na I. slovenskej onomastickej konferencii, konanej v dňoch 5.–6. 12. 1967 v Bratislave.] — In: I. slovenská onomastická konferencia. Bratislava 5.–6. decembra 1967. Zborník materiálov. Red. V. Blanár — M. Majtán. Bratislava, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV a Slovenská onomastická komisia pri Vedeckom kolégiu jazykovedy SAV pre internú potrebu (rozmn.) 1968, s. 19, 62–63, 177, 252–254, 270.
- [Záver k diskusii o referáte Regionálny úzus a slovenské miestne názvy na I. slovenskej onomastickej konferencii, konanej v dňoch 5.–6. 12. 1967 v Bratislave.] — In: I. slovenská onomastická konferencia. Bratislava 5.–6. decembra 1967. Zborník materiálov. Red. V. Blanár — M. Majtán. Bratislava, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV a Slovenská onomastická komisia pri Vedeckom kolégiu jazykovedy SAV pre internú potrebu (rozmn.) 1968, s. 208–211.
- Novšie úpravy českého pravopisu. [Pravidlá českého pravopisu, 4. vyd., Praha 1966.] — Slovenská reč, 33, 1968, s. 370–378 (recenzia).
- Sukarnovec — prosukarnovec. — Slovenská reč, 33, 1968, s. 63–64. — Tamže: Dubbing — dabling (s. 125–126). — Pskov — Pskovan, či Pskovčan? (s. 126–127). — Bologna — Bolončan, bolonský (s. 127–128). — O používaní názvu *Kulturní noviny* v slovenčine (s. 261–262). — Ecuador, či Ecuádor? (s. 262–263). — Amazonas, Amazon, či Amazonka? (s. 326–328). — Termín *darca srdca* (s. 386–387).
- Miliónročie, státisícročia. — Kultúra slova, 2, 1968, s. 20–21. — Tamže: Ku skloňovaniu názvu *Monte Carlo* (s. 53–54). — Holandčina, nie holandština (s. 165–167). — Juhojemenská ľudová republika (s. 175–176). — O skratkách SSSR a ZSSR (s. 278–280).

- Ako písať: Návršie hrdinov, či návršie Hrdinov? — Kultúra slova, 2, 1968, s. 316–317. — Tamže: Kragujevac — kragujevský, či kragujevacký? (s. 319–320).
- [O skracovaní slova československý.] — Kultúrny život, 23, 1968, č. 9, s. 8.
- Komu zlatú, striebornú a bronzovú? — Pravda, 8. 3. 1968, s. 7. — Tamže: Slovenčina naša (12. 4., s. 7). — O zmenách v písaní niektorých slov (3. 5., s. 7). — Je v spisovnej slovenčine veľa zmien? (14. 6., s. 7). — Čo nového v najnovších Pravidlách (27. 9., s. 7). — Rodné mená v kalendári (P 24 — Pravda na weekend, 1, 1968, č. 9, s. 7).
- Gorkij — gorkovský. — Večerník, 13. 1. 1968, s. 5. — Tamže: Naša jazyková „originalita“ (20. 1., s. 5). — Ako skloňujeme názov *Literární noviny*? Po slovensky! (2. 3., s. 4). — Československá ľudová armáda — ČSLA (23. 3., s. 5). — Hradčany — Hradčian — hradčiansky (6. 4., s. 5). — Východná dráha? (13. 4., s. 5). — Tri podoby názvu (25. 5., s. 5). — ZSSR, TASS (8. 6., s. 5). — Varna — Varňan, varňiansky (20. 7., s. 5). — O rozličných pomenovaniach vlád (17. 8., s. 5). — Olympijské pleméne (12. 10., s. 5). — Po olympiáde — o olympiáde (1. 11., s. 5). — Prečo Suché mýto, a nie „Suché Mýto“? (29. 11., s. 5).
- Jazyk a jazykoveda. — In: Jazyková poradňa. 5. Red. G. Horák — J. Ružička. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1968, s. 8–9. — Tamže: Bager a rýpadlo (s. 52–53). — Brojler — pečenáč (s. 55). — Nabucco čiže Nabuchodonozor (s. 85–86). — Uragán Flora, tajfún Wilda (s. 87–88). — O názvoch typu *Trafalgar Square* (s. 88–89). — Sympózium (s. 90–91). — Stěžejní — základný (s. 99–100). — Senzi mama (s. 103–104). — O tvorení niektorých obyvateľských podstatných mien (s. 138–139). — „Herľanská“ ulica? (s. 140–141). — Alžír — Alžírsko (s. 141–142). — Peru, peruánsky, Peruánec (s. 212–213). — Trápenie so skloňovaním cudzích rodnych mien na -o (s. 213–214). — Trochu tvarovej štylistiky: Kúpil si wartburga (s. 267–268). — O písaní názvov svetových strán (s. 325–327).
- Slovak Studies — Language. — In: The Year's Work in Modern Language Studies. 29 (1967). Red. N. Glendinning. Cambridge, The Modern Humanities Research Association 1968, s. 595–600.
- Bibliographia Onomastica 1963. Tchecoslovaquie (Československo). — Onoma, 13, 1968, s. 121–133 (spoluautor).
- Kultúra slova — nový slovenský jazykovedný časopis. — Slovenská reč, 33, 1968, s. 315–318.
- Úprava písania niektorých slov. — Slovenská reč, 33, 1968, s. 257.

1969

- Niektoré novšie prípady porušovania rytmického zákona. — Slovenská reč, 34, 1969, s. 290–297.
- Moje poznámky k Sabolovmu príspevku. — Kultúra slova, 3, 1969, s. 81–84.
- O niektorých prípadoch nesprávneho písania čiarky. — Kultúra slova, 3, 1969, s. 241–246.
- Z písania značkových slov v spisovnej slovenčine. — Slovenská reč, 34, 1969, s. 346–351.
- K pomenovaniu osôb podľa vekovej príslušnosti. — Slovenská reč, 34, 1969, s. 82–87.
- Jazyk prekladu knihy o zemepisných objavoch. [E. Rackwitz, Cudzie chodníčky — neznáme moria, prel. A. Skácel, Bratislava 1968.] — Kultúra slova, 3, 1969, s. 164–168 (poznámky k jazykovej stránke prekladu).
- Slovenčina v jednom preklade z češtiny. [S. Kučerová — V. Kučera, Veľká Británia. prel. L. Braxatorisová, Bratislava 1968.] — Kultúra slova, 3, 1969, s. 337–341 (poznámky k jazykovej stránke prekladu).
- Šachová terminológia, Bratislava 1968. — Slovenská reč, 34, 1969, s. 247–250 (recenzia).
- Slovenská jazykoveda do sveta. [Recueil linguistique de Bratislava 2, 1968.] — Večerník, 23. 5. 1969, s. 7 (ref.).
- Sliezsko — Slezan, či Sliežšan? — Slovenská reč, 34, 1969, s. 61–63. — Tamže: Bask — Baskičanka (s. 63–64). — Bratislavča (s. 64). — Mini-sukňa, či minisukňa? (s. 120–

- 122). — Víkend (weekend) (s. 128). — Kniežatstvo Lichtenštajnské — Lichtenštajnské kniežatstvo (s. 190–191). — Čechy — Česko (s. 254–256). — Kodaň — Kopenhagen (s. 256). — Hongkong — hongkonský, Hongkončan (s. 315–316). — Proamerický, pročínsky (s. 316–317). — Štrasburg — Strasbourg (s. 318–319). — Sklabiňa — Sklabiná (s. 320). — Reykjavík, či Reykjavík? (s. 386–387). — Kinshasa — Kinshasan (s. 388).
- K jednému prípadu nesprávneho písania veľkých písmen. — Kultúra slova, 3, 1969, s. 24–25. — Tamže: Bolkať, žekať, ovšemovať (s. 179–180). — Nanebevstúpenie, nanebevzatie (s. 271–273).
- Hájniky, Hájnik, v Hájnikoch — Poniky, Poník, na Ponikách. — Kultúra slova, 3, 1969, s. 127–128. — Tamže: Štefan Moyses, či Štefan Moyzes? (s. 363).
- Ešte raz o skracovaní slova *československý* v skratkách. — P 24 — Pravda na weekend, 2, 1969, č. 21, s. 6. — Tamže: Generálmajor a generálporučík (č. 23, s. 6). — Aj toto je slovenčina? (č. 27, s. 6). — Errare humanum est (č. 48, s. 6).
- O moriach, čo nie sú moria. — Večerník, 6. 1. 1968, s. 3. — Tamže: V znamení „minislov“ (13. 1., s. 3). — ČSSR, SSR, ČSR (27. 1., s. 3). — Hongkonská chrípka, Hongkončan (17. 2., s. 3). — Štátna príslušnosť: československá, či ČSSR? (3. 3., s. 3). — Karlova Ves — Karloveštan — karloveský (8. 4., s. 3). — Ešte raz o „minislovách“ z inej stránky (4. 5., s. 3). — Používajte správny názov [Juhoslovenská socialistická federatívna republika] (23. 6., s. 3). — Po taliansky *Torino* — po slovensky *Turin* (14. 7., s. 3). — Wales — vo Walese, waleský, Walesan, waleština (21. 7., s. 3). — Kamarát, Malý labužník a Zlatý kohút (8. 9., s. 3). — Xerxes (22. 9., s. 3). — Händel — Händla (6. 10., s. 3). — Či ozaj, naozaj? (20. 10., s. 3). — Po anglicky *manager* — po slovensky *manažér* (10. 11., s. 3). — Do Osaky na svetovú výstavu (24. 11., s. 3). — Show a či trampoty s pravopisom a s rodom (15. 12., s. 3). — Florentský umelec a Sixtínska kaplnka (22. 12., s. 3).
- Przegląd bibliograficzny za rok 1964. — Rocznik Slawistyczny, 29, 1969, s. 129–459 (spoluautor).
- Przegląd bibliograficzny za rok 1965. — Rocznik Slawistyczny, 30, 1969, s. 155–470 (spoluautor).
- Slovak Studies — Language. — In: The Year's Work in Modern Language Studies, 30 (1968). Red. N. Glendinning. Cambridge, The Modern Humanities Research Association 1969, s. 680–686.
- Súpis prác Geízu Horáka za roky 1949–1968. — Slovenská reč, 34, 1969, s. 93–104.
- Súpis prác prof. Eugena Jónu za roky 1934–1968. — Slovenská reč, 34, 1969, s. 5–13.
- Súpis prác Pavla Ondrusa za roky 1947–1968. — Slovenská reč, 34, 1969, s. 172–176.
- Súpis prác prof. Jozefa Štolca za roky 1934–1968. — In: Jazykovedné štúdie. 10. Štolcov zborník. Red. J. Ružička. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1969, s. 8–16.
- Rozhlas a slovenčina. — Slovenská reč, 34, 1969, s. 243–244.
- O čom sa píše v Slovenskej reči 1/1969. — Učiteľské noviny, 19, 1969, č. 15, s. 5. — Tamže: O čom sa píše v Slovenskej reči 2/69 (č. 17, s. 5). — O čom sa píše v Slovenskej reči 3/69? (č. 26, s. 4). — O čom sa píše v Slovenskej reči 4/1969? (č. 30–31, s. 2). — Slovenská reč č. 5/1969 (č. 44, s. 4). — O čom sa píše v Slovenskej reči [34, 1969, č. 6] (č. 49, s. 4).
- Slovenská reč 34-ročná. [Slovenská reč, 34, 1969, č. 1.] — Večerník, 24. 3. 1969, s. 5 (správa). — Tamže: Polstoročie slovenčiny [SR, 34, 1969, č. 2] (18. 4., s. 7). — Ako vydávať klasikov? [SR, 34, 1969, č. 3] (27. 6., s. 7). — O jazyku prekladov [SR, 34, 1969, č. 4] (7. 7., s. 5). — Polstoročie štvlistiky [SR, 34, 1969, č. 5] (25. 10., s. 5). — Poverý o slovenčine? [SR, 34, 1969, č. 6] (25. 11., s. 3).
- Správa o činnosti Slovenskej pravopisnej komisie za roky 1966–1968. — Slovenská reč, 34, 1969, s. 381–383.
- Z činnosti komisie pre názvy ulíc v Bratislave. — Slovenská reč, 34, 1969, s. 304–306.
- Index k 34. ročníku SR. — Slovenská reč, 34, 1969, s. 395–398 (spoluautor).

1970

- Bibliografia slovenskej jazykovedy za roky 1961–1965. 1. vyd. Martin, Matica slovenská 1970. 8°. 804, [2] s.
- Znovu k otázke prepisu ruských miestnych názvov Marx, Engels — Marks, Engels. — Slovenská reč, 35, 1970, s. 291–297.

- Slová typu *detektívka*, *bondovka*, *mayovka* v slovenčine. — Slovenská reč, 35, 1970, s. 349–356.
- Prečo žiar — v žiare, ale Žiar — v Žiari? — Kultúra slova, 4, 1970, s. 14–17.
- Ešte raz o skloňovaní slova *zrebe*. — Slovenská reč, 35, 1970, s. 39–45.
- Z kníh roku 1969: Muž, ktorý kazil dejiny. [M. Taterová — J. Novák, Muž, ktorý kazil dejiny, prel. F. Ludvig, Bratislava 1969.] — Kultúra slova, 4, 1970, s. 204–208 (poznámky k jazykovej stránke publikácie).
- Z kníh roku 1969: Dejiny a kultúra starých Slovanov. — [J. Gašowski, Dejiny a kultúra starých Slovanov, prel. J. Gazdik, Bratislava 1969.] — Kultúra slova, 4, 1970, s. 340–342 (poznámky k jazykovej stránke publikácie).
- Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV a rozvoj slovenskej jazykovedy. — Věstník ČSAV, 79, 1970, s. 212–215.
- Spor o ypsilon (o úpravách slovenského pravopisu). — Televízia, 1970, č. 2–3, s. 11.
- Súpis prác Antona Augustína Baníka za roky 1920–1965. [Anton Augustín Baník sedemdesiatročný, Martin 1970.] — Slovenská reč, 35, 1970, s. 309–310 (ref.).
- Bungalow — bungalow. — Slovenská reč, 35, 1970, s. 63–64. Tamže: K otázke rodu podstatného mena *show* (s. 126–127). — Design — priemyselné výtvarníctvo (s. 192). — Phnompenh — v Phnompenhu, či v Phnompenhi? (s. 315–316). — Kambodžský jazyk — kambodžština (s. 317).
- Zo skloňovania slova *pani*. — Kultúra slova, 4, 1970, s. 61–62.
- Sympatické hlasy. — P 24 — Pravda na víkend, 3, 1970, č. 2, s. 6. — Tamže: Také obyčajné chyby (Pravda na víkend, 3, 1970, č. 22, s. 16). — Lichtenštejnsko a Lichtenštajnsko (č. 28, s. 6). — Nicosia — Nikózia, Celovec — Klagenfurt (č. 37, s. 6).
- Na Slovensku, ale v Poľsku. — Priateľ, 1, 1970, č. 1, s. 31.
- Je už Bratislava veľkomesto? — Večerník, 12. 1. 1970, s. 2. — Tamže: Ostredčania, Kútičania a iní Bratislavčania (19. 1., s. 2). — Čo-to o Baskoch (aj o Baskičankách) (16. 2., s. 2). — Ešte ďalší Bratislavčania (2. 3., s. 2). — Dispečer (31. 3., s. 2). — Zeme-pisno-sportová aktualita: Štokholm — Stockholm (4. 5., s. 2). — Cestujeme po Slovensku: Herľany — Herľan, Piešťany — Piešťan (8. 6., s. 2). — Cestujeme po Slovensku: hlohovská Slovakofarma, harmanecké papierne (15. 6., s. 2). — Bratislavská novinka: osobné prístavisko (22. 6., s. 2). — 50 ročný, 50ročný, či 50-ročný? (27. 7., s. 2). — Cestujeme jednotkou, dvojku, trojkou ... (7. 9., s. 2). — Chile, čilsky, Číľan 2. 11., s. 2). — Z Krasnian z novej krasnianskej tlačiarne (9. 11., s. 7). — Meeting = míting, team = tím (7. 12., s. 7).
- Przegląd bibliograficzny za rok 1966. — Rocznik Slawistyczny, 31, 1970, s. 153–480 (spoluautor).
- Slovak Studies — Language. — In: The Year's Work in Modern Language Studies, 31 (1969). Red. R. G. Popperwell. Cambridge, The Modern Humanities Research Association 1970, s. 728–733.
- Bibliographia Onomastica 1966–1968. Slovak. — Onoma, 15, 1970, s. 615–624 (spoluautor).
- Súpis prác doc. Vincenta Blanára za roky 1946–1969. — Slavica Slovaca, 5, 1970, s. 235–244.
- Súpis prác prof. Jána Horeckého za roky 1944–1969. — Jazykovedný časopis, 21, 1970, s. 72–106.
- Súpis prác Jána Mihála za roky 1932–1969. — Slovenská reč, 35, 1970, s. 51–57.
- Súpis prác doc. Františka Miku za roky 1946–1969. — Jazykovedný časopis, 21, 1970, s. 228–233.
- O čom sa píše v Slovenskej reči 1/1970. — Učiteľské noviny, 20, 1970, č. 6, s. 7. — Tamže: O čom sa píše v Slovenskej reči 2/1970 (č. 14, s. 11). — Časopisy pre slovenčinárov (č. 22, s. 4; prehľad príspevkov v Slovenskej reči 3/1970).
- Slovenský komitét slavistov ustanovený. — Slovenská reč, 35, 1970, s. 307–308.
- Dielo Martina Hattalu. — Večerník, 21. 12. 1970, s. 7 (správa o konferencii o M. Hattalovi, konanej v dňoch 21.–22. 10. 1970 v Trstenej).
- Prof. Ján Horecký päťdesiatročný. — Slovenská reč, 35, 1970, s. 46–48.

Ako písať cudzie slová *biatlón* a *pentatlón*? — Slovenská reč, 36, 1971, s. 374–376.

Zo skloňovania mužských neživotných podstatných mien typu *Boleráz*. — Slovenská reč, 36, 1971, s. 152–160.

Poznámky k dielu Martina Hattala. — In: Martin Hattala 1821–1903. Materiál z konferencie konanej v Trstenej dňa 21. a 22. októbra 1970. Red. J. Ružička. Trstená, Pripravný výbor osláv 600 rokov mesta Trstenej a 100 rokov Gymnázia v Trstenej 1971, s. 52–54.

Samo Mazúr, Personálna bibliografia. Zost. J. Repčák, Prešov 1970 (rozmn.). — Slovenská reč, 36, 1971, s. 202 (ref.).

Džudo, džudista (džudistka), džudistický. — Slovenská reč, 36, 1971, s. 63–64. — Tamže: Front — „fronta“ (s. 205–206). — Švédske domčeky — Švédy (s. 207–208). — Kovboj, ale liftboy, playboy (s. 389–390).

Ako písať nárečové priezviská. — Slovenský jazyk a literatúra v škole, 17, 1971/72, č. 6, 4. s. obálky.

Ampér a herostrat. — In: 1000 poučení zo spisovnej slovenčiny. Red. G. Horák. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1971, s. 12. — Tamže: Bager a rýpadlo (s. 16–17). — Baňa Mládeže (s. 17). — Barbier zo Sevilly (s. 18). — Beg Bajazid (s. 20). — Brojler = pečenáč (s. 27). — Cudzie rodné mená v slovenčine (s. 34). — Cyprus (s. 35). — Čápor (s. 36). — Detvan — v Detvanovi a Detvan — v Detvane (s. 50). — Dillí (s. 51). — Dolejší (s. 51). — Dom knihy, Dom osvetly (s. 57). — Don Quijote a donkichot (s. 57). — Galanta — Galantan (s. 73–74). — Gavalier s ružou, nie „Ružový gavalier“ (s. 75). — Gramofón, nie „gramafón“ (s. 76). — Helsinki — Helsínk (s. 79). — Herlianska ulica (s. 79). — Hliníkareň, nie „hliníkareň“ (s. 79–80). — Charleston (s. 88–89). — Chytiť sa študovať a chytiť sa horieť (s. 92). — Juhoslovenský (s. 101–102). — Junta (s. 102). — Kodanský (s. 109). — Kragujevac — Kragujevca, kragujevský (s. 117). — Krasňany (s. 118). — Leonardo da Vinci a Ludwig van Beethoven (s. 129). — Leopoldville — Leopoldov (s. 129). — Libreto a opereta (s. 131). — Lučenský a jablonecký (s. 134). — lúčničiar, nie „Lúčničiar“ (s. 135). — Maďar a Nemaďar (s. 136–137). — Maďarské osobné mená v slovenčine (s. 137). — Manon Lescautová (s. 139). — Maročan a Marokánec (s. 140–141). — Mars — Martan — marťanský (s. 141). — Matica slovenská (s. 142) — mesiac — Mesiac, slnko — Slnko (s. 146). — Metrák (s. 147). — Moskovčan a Moskvíč (s. 152). — Murár, ale fréžár (s. 155). — Náborčík a zlepšovák (s. 158). — O včelom mede, s orlou rýchlosťou (s. 172). — Obranca (s. 177). — Orchester (s. 187). — Osmička a osminka (s. 188). — Parafovať, podpísať, ratifikovať (s. 195–196). — Peru, peruánsky, Peruáнец (s. 200). — Planéty (s. 204). — Podkova (s. 209). — Postupim (ten) (s. 218). — Použiť, používať (omladzovacie prostriedky) (s. 219). — Preceňovanie, ale precenovanie (s. 224–225). — Predseda a prezident (s. 226). — Radames — Radamesa, nie „Radama“ (s. 239–240). — Republikánsky a republikový (s. 244). — Rigoletto — v Rigolettovi (s. 250). — S-, z-, zo- (s. 250). — Saxofón (s. 254). — Senzačný a pekelný (s. 256). — Schéma, ischias a geniálny (s. 256). — Skratky a značky (s. 261). — Sonáta Mesačný svit (s. 269). — Sympóziu (s. 283–284). — Sahy — šahanský. Goa — goanský (s. 284). — Sachové figúrky (s. 285). — Styristovkár — štvorstovkár (s. 291). — Tesla (s. 297). — Toliar a dolár (s. 300). — Trafalgar Square (s. 301). — Trójsky kôň (s. 304). — Univerzita Komenského (s. 310). — Uragán Flora, tajfún Wilda (s. 311). — Urha Kekkonena, nie „Urho Kekkonena“ (s. 312). — Včeli, včefou (s. 317–318). — východ — Východ, západ — Západ (s. 329). — Využívať (väzba) (s. 335). — Wartburg — wartburga (s. 337–338). — Základný (s. 342). — Zvoliť za prezidenta (s. 359–360). — 2. vyd.: 1974 (so zmeneným stránkovaním).

Nad ďalšími úlohami. — Nedeľná Pravda, 4, 1971, č. 3, s. 6. — Tamže: O zmenách v pravopise (č. 15, s. 6). — Pentagón alias päťuholník (č. 29, s. 6). — Pyramída vedomostí — Pyramída (č. 31, s. 6). — Vidím zajace, nie „zajacov“ (č. 33, s. 6). — Fonetický pravopis — áno a nie (č. 34, s. 6). — Od pradávaňa a odpradávaňa (č. 38, s. 6). — O jednom nesprávnom postupe (č. 43, s. 5). — Voľby, voliči a voliteľia (č. 45, s. 6). Naša nová adresa: Bratislava, Nálepková 26. — Večerník, 16. 1. 1971, s. 7. — Tamže:

O koníčkoch a koničkároch čiže o hobby a hobbistoch (6. 2., s. 7). — Wales — vo Walese (26. 5., s. 5). — Rusko — Rus, Ruská (16. 6., s. 5). — Z písania skratiek akademických titulov (7. 7., s. 5). — V centre záujmu Malta (21. 7., s. 5). — Noví Bratislavčania (28. 7., s. 5). — Cestujeme po Slovensku: -čan, -an, -ec (11. 8., s. 5). — Front — nie „fronta“ (25. 8., s. 5). — Autičkári (29. 9., s. 5). — Dačo o skloňovaní priezvisk (27. 10., s. 5). — Etiópia — Abesínia — Habeš (1. 12., s. 5).
 Przegľad bibliograficzny za rok 1967. — *Rocznik Slawistyczny*, 32, 1971, s. 149–442 (spoluautor).
 Slovak Studies — Language. — In: *The Year's Work in Modern Language Studies*. 32 (1970). Red. R. G. Popperwell. London, The Modern Humanities Research Association 1971, s. 731–735.
 Bibliographia Onomastica 1969–1970. Czechoslovakia: a) General. c) Slovak. — *Onoma*, 16, 1971, s. 603, 625–631 (spoluautor).
 Súpis prác Jozefa Mistrika za roky 1953–1970. — *Slovenská reč*, 36, 1971, s. 113–124.
 III. letný seminár macedónskeho jazyka, literatúry a kultúry. — *Slavica Slovaca*, 6, 1971, s. 101–102 (správa o seminári konanom v dňoch 20. 8. — 3. 9. 1970 v Ochride; spoluautor).

1972

O pravopise a výslovnosti slova *laser*. — *Slovenská reč*, 37, 1972, s. 362–364.
 Kremel'. — *Kultúra slova*, 6, 1972, s. 150–155.
 Tajomník — sekretár. — *Kultúra slova*, 6, 1972, s. 266–270.
 Odvođené názvy osôb ženského rodu v spisovnej slovenčine. — *Slovenská reč*, 37, 1972, s. 39–48.
 Deriváty českých miestnych názvov na -eň. — *Slovenská reč*, 37, 1972, s. 158–164.
 Dvojtvary pri skloňovaní podstatných mien v spisovnej slovenčine. — *Slovenský jazyk a literatúra v škole*, 18, 1971/72, s. 261–264, 300–303.
 Zo skloňovania niektorých českých miestnych názvov. — *Slovenská reč*, 37, 1972, s. 98–103.
 O zdomácnených a nezdomácnených podobách cudzích názvov miest v spisovnej slovenčine. — *Slovenská reč*, 37, 1972, s. 305–312.
 Kozmický výskum a jazykoveda. — *Nedeľná Pravda*, 5, 1972, č. 49, s. 11.
 Nedobrá „jazyková línia“ Línie. — *Kultúra slova*, 6, 1972, s. 185–189.
 Desať zväzkov Jazykovedných štúdií. [Jazykovedné štúdie 1, 1956 — 10, 1969.] — *Slovenská reč*, 37, 1972, s. 114–119 (ref.).
 Najnovší zväzok Jazykovedných štúdií. [Jazykovedné štúdie. 11. — Jónov zborník, Bratislava 1971.] — *Slovenská reč*, 37, 1972, s. 379–383 (recenzia).
 Jazykovedné príspevky v zborníku o Jozefovi Škultétym. [Jozef Škultéty (1853–1948). Zborník z vedeckej konferencie Ústavu slovenskej literatúry SAV a Literárneho archívu Matice slovenskej v Turčianskych Tepliciach, Martin 1970.] — *Slovenská reč*, 37, 1972, s. 123–125 (ref.).
 Materiály zo štiľfinského sympózia. [Symposium o dejinách slavistiky, Praha 1970 (rozm.).] — *Slovenská reč*, 37, 1972, s. 325 (ref.).
 Žiar nad Hronom — Žiar n/Hronom, Žiar n/Hr. — *Slovenská reč*, 37, 1972, s. 126–127. — Tamže: Brugy — Brúgg, nie „Brugg“ (s. 190–191). — Deriváty od názvov *Enqaño a Miño/Minho* (s. 191–192). — K otázke derivátu od názvu *Ohře* (s. 253–255). — O slove *kamaľdžský* (s. 255–256). — Písanie a skloňovanie názvu *Persepolis* (s. 326–328). — O slove *sakra* (s. 392).
 Weimarský stavač, nie „výmarský“. — *Kultúra slova*, 6, 1972, s. 315–316. — Tamže: Pudel — pudlík (s. 360–361).
 Nedeľná Pravda. — *Nedeľná Pravda*, 5, 1972, č. 3, s. 6. — Tamže: Onomastika u nás a vo svete (č. 10, s. 5). — Číslo a číslica (č. 18, s. 6). — Z písania adries (č. 28, s. 6). — O názve nového mosta v Bratislave (č. 33, s. 6). — Ustalovanie zemepisných názvov (č. 39, s. 6). — Prečo Kalinčák, nie Kalinčák? (č. 46, s. 6).
 Akkra — akkriansky. — *Večerník*, 2. 2. 1972, s. 5. — Tamže: Malý kurz rozdeľovania

- slov [I] (16. 2., s. 5). — Malý kurz rozdeľovania slov II (1. 3., s. 5). — Malý kurz rozdeľovania slov III (15. 3., s. 5). — Malý kurz rozdeľovania slov IV (29. 3., s. 5). — Aktualita dňa: Íri — Írovia (12. 4., s. 5). — Knäckebröt ešte raz (17. 5., s. 5). — Nie „Bažantová“, ale Bažantia ulica (31. 5., s. 5). — Ulster (14. 6., s. 5). — Norimberg (5. 7., s. 5). — Nový zemepisný názov: plán NDR (19. 7., s. 5). — Nový názov: Šrí Lanka (16. 8., s. 5). — Baletka a baletník (6. 9., s. 5). — O menách typu *Herder* a *Czambel* (4. 10., s. 5). — Vydavateľstvo Smena (29. 11., s. 5).
- Skloňovanie mien typu *Vážný, Tolstoj*. — *Javisko*, 4, 1972, s. 237. — Tamže: [Tvorenie obyvateľských mien] (s. 363).
- Przegład bibliograficzny za rok 1968. — *Rocznik Slawistyczny*, 33, 1972, s. 99–525.
- Przegład bibliograficzny za rok 1968. — *Rocznik Slawistyczny*, 33, 1972, s. 99–525.
- Slovak Studies — Language. — In: *The Year's Work in Modern Language Studies*. 33 (1971). Red. R. G. Popperwell. London, The Modern Humanities Research Association 1972, s. 766–772.
- Súpis prác Antona Jánošíka za roky 1933–1971. — *Slovenská reč*, 37, 1972, s. 172–176.
- Súpis prác Bela Letza za roky 1932–1958. — *Slovenská reč*, 37, 1972, s. 318–321.
- Súpis prác Jána Oravca za roky 1951–1971. — *Slovenská reč*, 37, 1972, s. 235–244.
- Súpis prác Vlada Uhlára za roky 1934–1971. — *Slovenská reč*, 37, 1972, s. 369–378.
- Vysvetlenie k recenzii Bibliografie slovenskej jazykovedy za roky 1961–1965. — *Jazykovedný časopis*, 23, 1972, s. 212.
- Prešovské onomastické dni. — *Nedeľná Pravda*, 5, 1972, č. 22, s. 6 (správa o 5. slovenskej onomastickej konferencii a o 5. zasadnutí Medzinárodnej komisie pre slovenskú onomastiku pri Medzinárodnom komitáte slavistov, konaných v dňoch 3.–7. 5. 1972 v Prešove).

1973

- Fonéma *dž* v spisovnej slovenčine. — *Jazykovedný časopis*, 24, 1973, s. 77–81.
- Homonymita obyvateľských mien a prídavných mien odvodených z názvov obcí. — In: IV. slovenská onomastická konferencia. Bratislava 9.–10. novembra 1971. Zborník materiálov. Red. M. Majtán. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1973, s. 203–217.
- O produktivite niektorých slovotvorných prípon. — *Slovenská reč*, 38, 1973, s. 3–11.
- Deriváty typu *Cyperčan* v spisovnej slovenčine. — *Slovenská reč*, 38, 1973, s. 219–228.
- Rod pomnožných miestnych názvov v spisovnej slovenčine. — *Slovenský jazyk a literatúra v škole*, 19, 1972/73, s. 198–202.
- Dynamika v slovenskej morfológii. Otázka dvojtvorov. — In: O slovenčine pre slovenčinárov. Red. J. Oravec. Bratislava, Pedagogický ústav mesta Bratislavy 1973, s. 8–29.
- Školská pravopisná príručka. [J. Oravec — V. Laca, Príručka slovenského pravopisu pre školy, Bratislava 1973.] — *Nedeľná Pravda*, 6, 1973, č. 35, s. 6 (ref.).
- Kniha o názvoch našich obcí. [M. Majtán, Názvy obcí na Slovensku za ostatných dvesto rokov, Bratislava 1972.] — *Nedeľná Pravda*, 6, 1973, č. 9, s. 6 (ref.).
- Príspevky do onomastiky knižne. [B. Varsik, Zo slovenského stredoveku, Bratislava 1972.] — *Nedeľná Pravda*, 6, 1973, č. 29, s. 6 (ref.).
- Bibliografia slovenskej jazykovedy za roky 1901–1918. [M. Potemra, Bibliografia článkov zo slovenských novín a časopisov 1901–1918. Zv. VIII. Krásna literatúra a jazykoveda. Martin 1972.] — *Slovenská reč*, 38, 1973, s. 316–317 (ref.).
- Univerzita Komenského v Bratislave 1966/1967 — 1967/1968. Bibliografia 1966–1976. Bratislava 1970. — *Slovenská reč*, 38, 1973, s. 55–56 (ref.).
- Svetová onomastická bibliografia. — *Jazykovedný časopis*, 24, 1973, s. 219–220.
- Slová typu *nehodovosť*. — *Slovenská reč*, 38, 1973, s. 61–62. — Tamže: O písaní názvov typu *Závaďa pod Čiernym vrchom* (s. 125–127). — O skloňovaní názvov *Medvedzie* a *Srňacie* (s. 253–254). — *Zaire, alebo Zair?* (s. 254–255). — *Emauzy — Emáuz*, nie

- „Emauz“ (s. 255). — Prídavné meno *otročí* (s. 318–319). — O slovách *dátum* a *dáta* (s. 382–383). — Prídavné meno k názvu *Sierra Madre* (s. 383–384).
- Jašterkár? — Kultúra slova, 7, 1973, s. 56–58. — Tamže: Majster Pavol z Levoče (s. 91–93). — Veličná — veličniansky, nie ‚veličiansky‘ (s. 181–183). — Ostrov Ernsta Thälmana — Thälmannov ostrov (s. 216–218). — Atómovka či atómka? (s. 347–349).
- Áno, jašterička, nie „jašterka“! — Práca, 12. 2. 1973, s. 3. — Tamže: Kopernik — Koperník (5. 3., s. 3). — Názvy štátov a ich skratky (24. 4., s. 3). — Brojler čiže pečenáč (18. 6., s. 3) — Poznáte mango? (3. 9., s. 3). — Názvy cudzích menových jednotiek (22. 10., s. 3).
- Trnava — Trnavčan, nie Trnavan. — Nedeľná Pravda, 6, 1973, č. 4, s. 6. — Tamže: Palestínci a Palestínčania (č. 16, s. 6). — Zmeny v hláskosloví (č. 42, s. 6). — Junta je — chunta (č. 45, s. 6).
- Odpoveď L. Dvortša. — Nedeľná Pravda, 6, 1973, č. 1, s. 2 (na príspevok R. Brtáňa Prečo Kalinčák?, tamže).
- Narodil sa fanúšik. — Večerník, 31. 1. 1973, s. 5. — Tamže: V Dúbravke, na Záluhách (30. 3., s. 5). — Malinovského ulica, nie „Malinovská ulica“ (11. 5., s. 5). — Bratislava-Nivy (8. 6., s. 5). — V Perugii žijú Perudžania (27. 7., s. 5). — Nie „Októbrovo“, ale Októbrové námestie (14. 9., s. 5). — Na návštevu do Ruse a k Rusanom (2. 11., s. 5).
- Slová z angličtiny a ako ich písať. — Javisko, 5, 1973, s. 21. — Tamže: Y či i? Pravdaže i! (s. 305). — Brezniansky, kladniansky, rezniansky (s. 337).
- Prečo píšeme názov *Kyjev* s tvrdým *y*? — Rozhlas, 1973, č. 10, s. 17. — Tamže: Managua — Managujčan — managujský (č. 11, s. 17). — Niečo o gangstroch, gangsterkách a gangsterstvách (č. 31, s. 11).
- Slovak Studies — Language. — In: The Year's Work in Modern Language Studies. 34 (1972). Red. G. Price. London, The Modern Humanities Research Association 1973, s. 734–742.
- Súpis prác Márie Ivanovej-Šalingovej za roky 1952–1972. — Slovenská reč, 38, 1973, s. 41–49.
- JUDr. Ján Petrikovich (1876–1948). — Nedeľná Pravda, 6, 1973, č. 7, s. 6.

1974

- O výslovnosti tvarov *prosieb*, *kresieb*. — Slovenská reč, 39, 1974, s. 359–365.
- Rytmický zákon v adjektívach od cudzích zemepisných názvov. — Slovenská reč, 39, 1974, s. 101–109.
- Rytmický zákon a jeho výnimky v spisovnej slovenčine. — Slovenský jazyk a literatúra v škole, 21, 1974/75, s. 32–36.
- Dodržiavanie rytmického zákona v spisovnej slovenčine. — Slovenský jazyk a literatúra v škole, 21, 1974/75, s. 76–80.
- Alternácia *á/ô* a *ô/á* v spisovnej slovenčine. — In: Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Philologica, 23–24. 1971–1972. Red. Š. Ondruš. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1974, s. 55–58.
- Výskum slovenského pravopisu v ostatných rokoch. — Kultúra slova, 8, 1974, s. 14–19.
- Krškany — krškánsky, Krškánka, či krškanský, Krškanka. — Slovenská reč, 39, 1974, s. 220–226.
- Rod pomnožných miestnych názvov na *-y*, *-e* v spisovnej slovenčine. — In: Jazykovedné štúdie. 12. Peciarov zborník. Red. J. Ružička. Bratislava, Veda 1974, s. 76–87.
- Skloňovanie slova *brojler*. — Kultúra slova, 8, 1974, s. 302–304.
- Zdomácnené a nezdomácnené cudzie miestne názvy v spisovnej slovenčine. — Slovenská reč, 39, 1974, s. 10–16.
- Návrh ČSN Transliterácia cyriliky. — Slovenská reč, 39, 1974, s. 369–376. —

Znovu publikované: Konečný návrh ČSN Transliterace cyrilice. Československá informatika, 16, 1974, s. 558–565; Technická knihovna, 18, 1974, s. 285–287, 358–360.

- Jazyková rubrika vo Večerníku. — Kultúra slova, 8, 1974, s. 122–124.
- Z kníh roku 1972: Han z Islandu. [V. Hugo, Han z Islandu, prel. I. Dudík, Bratislava 1972.] — Kultúra slova, 8, 1974, s. 361–363 (poznámky k jazykovej stránke prekladu).
- Rét, Récia, Rétoromán a ich odvodeniny. — Slovenská reč, 39, 1974, s. 59–60. — Tamže: Rakúsy — Rakúšan? (s. 60–61). — O prídavnom mene k názvu *Brescia* (s. 61–63). — O skloňovaní názvov *Tajo* a *Tejo* a o ich derivátoch (s. 63–64). — Collie — collieho a kolia — kólie (s. 127–128). — Trvácny — strváčňovať/strváčniť (s. 128). — Zvláštnosťka (s. 190–192). — Kielce — kielecký (s. 192). — Cracker — kreker (s. 253–254). — Grapefruit — grep (s. 255–256). — Sparta — spartský, nie spartanský (s. 314–315). — Deriváty názvov *Epírus* a *Rodos* (s. 383–384). — Nevieľmko — neviemkým, neviemčo — neviemčím (s. 385).
- Názov *Kocúrkovo* a jeho deriváty. — Kultúra slova, 8, 1974, s. 280–282.
- O písaní niektorých skratiek. — Nedeľná Pravda, 7, 1974, č. 3, s. 6. — Tamže: Kuriatka, kurčiatka, káčatka (č. 15, s. 6). — Vodné priehrady a jazykovedný výskum (č. 31, s. 6). — O používaní rímskych číslíc (č. 41, s. 6). — Mení sa aj slovenská morfológia (č. 46, s. 6).
- Cudzie menové jednotky. — Práca, 2. 1. 1974, s. 3. — Tamže: Poznáte Görlitz a Zhorelec? (18. 2., s. 3). — Kedy s veľkým písmenom (29. 4., s. 3). — OSN, ale UNESCO (17. 6., s. 3). — Koreň — Koreňovci a koreňovci (19. 8., s. 3). — Prezidentka (30. 9., s. 3).
- Od dekadramu cez deko k deku. — Večerník, 25. 1. 1974, s. 5. — Tamže: O Bernolákovi a bernoláku (1. 3., s. 5). — Bystro v bistre (22. 3., s. 5). — Sbornaja komanda — sbornaja — zborná (3. 5., s. 5). — Po Ružovej doline Ružový sad (21. 6., s. 5). — Zair, Zairčan, zairský (28. 6., s. 3). — Portugalec i Portugalčan (5. 7., s. 3). — Nie VOC, ale VOK (23. 8., s. 3). — Grapefruity čiže grepy (4. 10., s. 3). — Červený kríž (6. 12., s. 3). — Názvy mestských častí v Bratislave (20. 12., s. 3).
- Nová kniha o tvorení slov. (K. Buzássyová, Sémantická štruktúra slovenských deverbatív, Bratislava 1974.) — Nedeľná Pravda, 7, 1974, č. 47, s. 6 (ref.).
- O zložených súvetiach monograficky. [F. Kočiš, Zložené súvetie v slovenčine, Bratislava 1973.] — Nedeľná Pravda, 7, 1974, č. 1, s. 6 (ref.).
- Slovenská jazykoveda a slovenčina na rozhraní 19. a 20. storočia. [Universitas Comeniana. Facultas Paedagogica Tyrnaviensis. Spoločenské vedy. Philologica 3. Slovenčina na rozhraní 19. a 20. storočia. Materiály z vedeckej konferencie o Samuelovi Czambelovi, Bratislava 1973.] — Slovenská reč, 39, 1974, s. 379–380 (ref.).
- Bibliografia polskej onomastiky. [1. W. Taszycki — M. Karaś — A. Turasiewicz, Bibliografia onomastyki polskiej do roku 1958 włącznie, Kraków 1960. — 2. Ti istí, Bibliografia onomastyki polskiej od roku 1959 do roku 1970 włącznie, Kraków 1972.] — Jazykovedný časopis, 25, 1974, s. 92–94 (recenzia).
- Slovak Studies — Language. — In: The Year's Work in Modern Language Studies. 35 (1973). Red. G. Price. London, The Modern Humanities Research Association 1974, s. 727–734.
- Bibliographia Onomastica. c) Slovak. — Onoma, 18, 1974, s. 194–196 (spoluautor).
- Súpis prác Antona Habovštiaka za roky 1948–1973. — Slovenská reč, 39, 1974, s. 229–239.
- Súpis prác prof. Štefana Krištofa za roky 1946–1973. — Slovenská reč, 39, 1974, s. 111–114.
- Súpis prác Sama Mazúra za roky 1941–1973. — Slovenská reč, 39, 1974, s. 172–175.
- Súpis prác prof. Šimona Ondruša za roky 1950–1973. — Jazykovedný časopis, 25, 1974, s. 185–188.
- Súpis prác prof. Eugena Paulinyho za roky 1962–1971. — In: Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Philologica, 23–24, 1971–1972. Red. Š. Ondruš. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1974, s. 7–11.
- Súpis prác Štefana Peciaru za roky 1962–1971. — In: Jazykovedné štúdie. 12. Peciarov zborník. Red. J. Ružička. Bratislava, Veda 1974, s. 12–19.
- Súpis prác prof. Jána Stanislava za roky 1965–1973 (z príležitosti 70. narodenín). — Slavica Slovaca, 9, 1974, s. 243–246.

Onomastická konferencia v Nitre. — Nedeľná Pravda, 7, 1974, č. 20, s. 6 (správa o 6. slovenskej onomastickej konferencii, konanej v dňoch 4.–6. 4. 1974 v Nitre).
 K jubileu Sama Mazúra. — Matičné čítanie, 7, 1974, č. 10, s. 2 (k 65. narodeninám).
 Život zasvätil slovenčine. — Smena, 12. 12. 1974, s. 6 (k 70. narodeninám prof. J. Stanislava).

1975

- O prepisovaní niektorých cudzích písmen do slovenčiny. — Slovenská reč, 40, 1975, s. 41–47.
- Pravopis derivátov od cudzích zemepisných názvov v spisovnej slovenčine. — Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 16, 1975, s. 217–231.
- Z písania čiarky. — Kultúra slova, 9, 1975, s. 84–86.
- O terminológii zloženého súvetia. — Jazykovedný časopis, 26, 1975, s. 36–40.
- O správnej podobe miestnych mien na *-any*. — Kultúra slova, 9, 1975, s. 213–216.
- O derivátoch niektorých cudzích zemepisných názvov. — Slovenská reč, 40, 1975, s. 97–105.
- Tvorenie obyvateľských mien v súčasnej spisovnej slovenčine. — Slavica Slovaca, 10, 1975, s. 45–52.
- O skloňovaní a pravopise niektorých cudzích podstatných mien v spisovnej slovenčine. — Slovenská reč, 40, 1975, s. 163–173.
- Z najnovšieho výskumu života a diela slovenských jazykovedcov. — In: Práce z dějin slavistiky. 2. Red. M. Kvapil. Praha, Universita Karlova 1975, s. 95–103.
- Zdomácnené a nezdomácnené názvy cudzích riek v spisovnej slovenčine. — Slovenská reč, 40, 1975, s. 353–359.
- Plevno — Pleven. — Slovenská reč, 40, 1975, s. 232–233.
- O písaní bodky a výkričníka. — Slovenský jazyk a literatúra v škole, 22, 1975/76, s. 105–107.
- O jednom vydaní Leninovho textu v slovanských jazykoch. [Meddelanden. 11. Stockholm, Slaviska Institutionen Stockholms Universitet 1974.] — Slavica Slovaca, 10, 1975, s. 100–101 (ref.).
- O bibliografii prác prof. Ľudovíta Nováka v Nových obzoroch. [J. Sabol, Súpis prác prof. Ľudovíta Nováka za roky 1929–1973. Nové obzory, 16, 1974, s. 435–445.] — Slovenská reč, 40, 1975, s. 252–253 (ref.).
- Comics — komiks. — Slovenská reč, 40, 1975, s. 62–63. — Tamže: Bogotá, či Bogota? (s. 191–192). — Zagórski — Zagórskeho, nie „Zagórskeho“ (s. 254). — Deriváty českých miestnych názvov *Hradec Králové*, *Jindřichův Hradec* a *Žatec* (s. 255–256). — Buri-zon, či burizón? (s. 315–316). — O skratkách slov *generálmajor*, *generálporučík* a *generálplukovník* (s. 316). — Skartácia, či škartácia? (s. 317–318). — Liptáčtina, či liptovčina? (s. 318–319). — Komputer/kompúter (s. 383–384).
- Zmeny v slovenskej skladbe. — Nedeľná Pravda, 8, 1975, č. 9, s. 6. — Tamže: Prídavné meno k slovu *batola* (č. 20, s. 6). — Trasa B–T–B–A (č. 32, s. 6). — Portugalské slová v slovenčine (č. 39, s. 6). — Názvy typu *Warszawa* (č. 50, s. 6).
- Detvianska nátura. — Práca, 20. 1. 1975, s. 3. — Tamže: Jadran a Adria (1. 4., s. 3). — O rozdeľovaní slov (9. 6., s. 3). — Ešte o rozdeľovaní slov (16. 6., s. 3). — Názvy niektorých európskych štátov (13. 10., s. 3). — Komputer — počítač (8. 12., s. 3).
- Kilowatty namiesto konských síl. — Večerník, 24. 1. 1975, s. 3. — Tamže: Prečo Sad-melijská ulica (21. 2., s. 3). — Valéry Giscard d'Estaing (28. 3., s. 3). — Palisády — na Palisádach (11. 4., s. 3). — Botel a iné „tely“ (16. 5., s. 3). — Kozmos — v Koz-mose (27. 6., s. 3). — Nový názov: nábrežie armádneho generála Ľudvíka Svobodu (4. 7., s. 3). — O premenovaní ulíc v Bratislave (8. 8., s. 3). — Mirbachov palác — Mirbach (12. 9., s. 3). — Od collieho ku kólii (3. 10., s. 3). — Husacie hody (24. 10., s. 3). — Silvánska ulica (28. 11., s. 3). — Motýľ — románový a filmový (12. 12., s. 3).

Slovak Studies — Language. — In: The Year's Work in Modern Language Studies. 36 (1974). Red. G. Price. London, The Modern Humanities Research Association 1975, s. 786–793.
Bibliographia Onomastica. 3. Czechoslovakian. b) Slovak. — Onoma, 19, 1975, s. 231–236 (spoluautor).

Spolupráca

Čítame Slovník slovenského jazyka. — Kultúra slova, 1, 1967 — 6, 1972. — Zoznam vžitých názvov riek a vodných plôch sveta, Bratislava 1974. — Zoznam štátov a krajín sveta. (Vžitie slovenské a úradné názvy.), Bratislava 1974. — Zoznam vžitých slovenských názvov miest sveta, Bratislava 1974. — Zoznam vžitých slovenských názvov útvarov horizontálneho členenia zemského povrchu, Bratislava 1975. — Zoznam vžitých slovenských názvov útvarov vertikálneho členenia zemského povrchu, Bratislava 1975.

Redakčná činnosť

Redakčná činnosť v časopisoch: Informační bulletin pro otázky jazykovědné. 1, 1960 — 4, 1964 (spoluredaktor). — Slovenská reč, 19, 1954 (člen red. rady, tajomník redakcie), 24, 1959 (člen red. rady), 25, 1960 — 37, 1972 (člen red. rady, výkonný redaktor), 38, 1973 — 40, 1975 (člen red. rady).

Recueil linguistique de Bratislava. 4. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1973. 288 s.

Od 10. do 12. februára 1970 bolo v Smoleniciach medzinárodné sympóziu o matematickej jazykovede. Rokovanie bolo zamerané na otázky modelovania v lingvistike. Na sympóziu sa zúčastnilo 53 odborníkov z 8 krajín — najviac z Rumunska (12). Usporiadateľom bol Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV. Referáty a ostatné príspevky sa zhrnuli do 4. zväzku Recueil linguistique de Bratislava.

V zborníku je 27 príspevkov, z ktorých 14 sa publikuje v angličtine, 8 vo francúzštine, 4 v nemčine a 1 v ruštine. Texty sú štylisticky dosť náročné, ale to neznačí, že sú pre širšie orientovaného jazykovedcu, literárneho vedcu, psychológa alebo pedagóga celkom neprístupné a nezrozumiteľné.

Veľkým kladom zborníka — v porovnaní s obdobnými textami z medzinárodných konferencií — je, že je tematicky dosť koncentrovaný a že je v súlade s vytýčenou tematikou. Viac ako polovica príspevkov patrí otázkam modelovania v jazyku. Čitateľ získa ucelený a inštruktívny prehľad o modelovaní od vzniku tohto pojmu a tejto metódy až podnes.

Po pekne ladenom príhovore J. Ružičku nasleduje úvodný text J. Horeckého, hovoriaci o úlohe modelovania v jazykovede. Tematicky naň nadväzuje obsirnejší rozhovor typov modelovania od A. Ludskanova zo Sofie. Potom sa príspevky začínajú tematicky trochu rozchádzať, ale hlavný aspekt sa ne stráca. Y. Gentilhoma z Besançonu ukazuje originálny dynamický model skupín, využívaný na modelovanie permutácií, inverzií a podobných „labilných“ uzlov v systémoch; M. Těšitelová a L. Uhlířová uplatňujú kvantitatívne metódy pri modelovaní; J. Průcha sa zaoberá modelovaním v psycholingvistiky.

Po týchto príspevkoch, privádzajúcich čitateľa na rázcestie v metódach i ob-

lastiach modelovania, referáty sa špecializujú: pozornosť sa orientuje na vzťah slovníka a gramatických kategórií v texte (László), na vzťah medzi generatívnymi a analytickými modelmi (Novotný), na ALGOL 60 a ALGOL 68 (Čulík), na konfrontáciu Chomského a Millerových postupov s Kalgrenovým „context-free“.

Zaujímavé sú tézy pražského kolektívu, v ktorých sa konfrontujú modely časov v angličtine a češtine, ako aj Marcusovo modelovanie dramatického textu alebo Schwartzovej modelovanie poetického textu. Modelovaniu textu sa venuje aj E. Skorochodkov a C. Crăiciun a modelovaniu niektorých gramatických a lexikologických javov kolektív Rumunov (sloveso), E. Kis (adverbium), W. Priess, K. Buzássyová a Z. Oliverius (tvorenie slov), J. Oravec (predložky) a i. Medzi nimi je niekoľko ďalších, tematicky úzko zameraných tézovitých textov (G. Klimonov, S. Solonov a ďalší).

Každý z príspevkov je pozoruhodný, hoci vcelku možno povedať, že uplatnenými opismi sú veľmi príbuzné. Medzi jednotlivými príspevkami sú isté nevyhnutné textové ruptúry, ale každý z nich je kompozične ucelený a ako celok zrozumiteľný. Zborník je dobrou syntézou pre pokročilejšieho bádateľa, ale z väčšej časti aj pre adepta orientujúceho sa na matematické metódy, najmä na modelovanie javov. Sme presvedčení, že je nielen odborne užitočný, ale aj reprezentačný a stane sa ďalším ohnivkom v reťazi, ktorou sa šíri dobré meno vedeckých monografií i zborníkov vydaných v redakcii slovenskej jazykovedy.

J. Mistrík

ROZLIČNOSTI

Frazeologické jednotky byť v úzkych, dostať sa do úzkych, vohnať, zahnať do úzkych. — V synonymickom rade frazeologizmov označujúcich kritickú situáciu, keď niekto nevie, ako ďalej, bezradnosť, v ktorej sa niekto nachádza, do ktorej sa dostáva alebo do ktorej niekoho privádza, sú v súčasnosti frekventované výrazy *býť v úzkych, dostať sa do úzkych, zahnať, vohnať niekoho do úzkych*. Zaznamenáva ich aj Slovník slovenského jazyka v takýchto podobách: v hesle *ú z k y* — *dostať sa, vohnať niekoho do úzkych, byť, ocitnúť sa v úzkych*; v hesle *b ýť* — *b ýť v úzkych*; v hesle *d o s t a ť* — *dostať sa do úzkych*; v hesle *v o h n a ť* — *vohnať niekoho do úzkych*. Ukazuje sa potreba posúdiť ich miesto a oprávnenosť v slovenskej spisovnej frazeológii, ako aj ich formálnu, gramatickú stránku.

Pri otázke miesta a oprávnenosti výrazových prostriedkov máme popri inom obyčajne na mysli pôvodnosť, domáci pôvod, resp. bežné používanie. Najčastejšie spôsoby, ktorými sa v slovnej zásobe súčasných jazykov rozmnožujú frazeologické prostriedky, sú prevzatie, kalkovanie, polokalkovanie alebo tvorenie na základe známej (spoločnej) motivácie. Uvedené frazeologické jednotky patria k tým, ktoré majú v slovenčine rovnakú motiváciu a niekedy aj podobu ako v niektorých iných jazykoch: čes. *být v úzkých, zahnat někoho do úzkých*, nem. *in eine Enge geraten, jemanden in die Enge treiben*, tal. *essere alle strette*, franc. *être dans l'embarras*; latinský slovník uvádza *in angustum venire* (Cicero). Tieto príklady dovoľujú hodnotiť rozoberané frazeologické jednotky z hľadiska motivácie ako europeizmy.

Pri posudzovaní gramatickej stránky sa treba pristaviť pri plurálvej podobe prídavného mena *úzky*, ktorá v predložkovom spojení *v úzkych, do úzkych* vyzerá ako spodstatnené prídavné meno v množnom čísle. Takto ho hodnotí v hesle *ú z k ý* aj Slovník spisovného jazyka českého v obdobnom frazeologickom spojení (zpodst. *úzké, -ých* m. mn. jen v ust. spoj. *být v úzkých* v tísnivé situaci, nevědět jak dál). Slovník slovenského jazyka zaznamenáva rozoberané frazeologizmy pri prídavnom mene *úzky* bez poznámky o spodstatnení. Úvahy o oprávnenosti gramatickej podoby množného čísla (*v úzkych, do úzkych*) v spisovnej slovenčine vyvoláva aj fakt, že v staršom, ale aj v nedávnom úze malo v uvedených frazeologizmoch prídavné meno *úzky* tvar jednotného čísla: *býť, nájsť sa v úzkom, hnať, zahnať, nahnať niekoho do úzkeho*:

Čo robí politik v prípade, keď je v ú z k o m? (Stodola) — *Čítal som, že je Srbsko v ú z k o m.* (Jesenský) — *I teraz mu zvlhlo čelo, aj sa mu zároveň zažalo, na šiel sa v ú z k o m.* (Hronský) — *Sused Trnka bol v ú z k o m.* *Už vedel, že sa darmo vykrúca žene.* (Kukučín) — *To nás ty už do ú z k e h o ž e n i e š.* (Tajovský) — *Jemu robilo duševnú radosť niekoho n a h n a ť do ú z k e h o.* (Vajanský) — *Zuzka zasmiala sa na jeho rozpakoch, že ho v o h n a l a do ú z k e h o.* (Kukučín) — *List by nezavážil, až sa d o s t a n e m do ú z k e h o.* (Zván)

Iba tvar jednotného čísla nachádzame aj v Zátureckého zbierke Príslovia, porekadlá a úslovia: *nahnal ho do úzkeho*. Zo starších autorov je v kartotéke

JÚLEŠ SAV doklad na tvar množného čísla iba u Jégého: *Šimo vohnaný do úzkych odvrkol*.

Doklady ukazujú dva fakty: a) frazeologizmy s komponentom *úzky* sa v spisovnej slovenčine aj v minulosti bežne používali, b) pôvodne sa v nich používal skoro výlučne tvar jednotného čísla. Je pravda, že Slovník slovenského jazyka zaznamenáva aj tvar jednotného čísla „do úzkeho“, a to v zátvorke v hesle *úzky*, ale iba v jednom prípade: *dostať sa, vohnať niekoho do úzkych (do úzkeho)*. Neopakuje sa však tento variant pri ďalších frazeologizmoch, napr. *byť, ocitnúť sa v úzkych* (hoci inokedy známe varianty slovník opakuje) a nezaznamenáva ho ani v iných heslách, ktoré uvádzajú rozoberané frazeologické jednotky (v heslách *byť, dostať, vohnať*). Takto sa variant jednotného čísla neodôvodnene stráca a stráca a oslabuje sa i jeho normatívna rovnocennosť a závažnosť.

Tvar jednotného čísla pri prídavnom mene *úzky (v úzkom, do úzkeho)* sa zdá skôr poukazovať na ustálenú elipsu než na spodstatnené prídavné meno. (Túto domnienku by mohol podporiť aj citát od Žáryho: *Až majiteľa v úzke j chvilí / po dlhom čase prešla zlosť / urobil skutok bohumilý / vzal zamestnancov na milosť*.) Ako dôsledok ustálenej elipsy možno posudzovať tvar jednotného čísla prídavného mena aj v iných frazeologizmoch, napr. *po novom, po dobrom, po zlom, byť v zlom s niekým* a pod.

V novšom ústnom aj písomnom úze (podľa excerptie v kartotéke Jazykovedného ústavu – okrem jedného prípadu z roku 1959) sa starší a zjavne aj pôvodnejší tvar jednotného čísla *v úzkom, do úzkeho* opúšťa a prevláda tvar množného čísla *v úzkych, do úzkych* (9 dokladov z beletrie, 14 dokladov z dennej alebo periodickej tlače a nebeletristických prekladov).

Pre úplnosť poznamenávame, že záporný postoj k frazeologizmu *dostať sa do úzkych* (a podľa toho usudzujúc aj k iným frazeologizmom s komponentom *v úzkych, do úzkych*) vyslovil (nepodpísaný) autor poznámky v Slovenskej reči z r. 1937/38 (s. 175) konštatovaním, že „namiesto výrazu *dostať sa do úzkych* je v slovenčine ustálené vyjadrenie *dostať sa do pomykova*“. Interpretácia je podľa tejto paralely chybná, lebo frazeologické spojenie *dostať sa do pomykova* má základný význam „dostať sa do rozpakov“. Nemôže byť teda plnohodnotnou náhradou za frazeologickú jednotku *dostať sa do úzkych*.

Frazeologické jednotky *byť v úzkych, dostať sa do úzkych, zahnať niekoho do úzkych* atď. sa v ústnom a písomnom úze často používajú ako bezpríznačkové a sú v tejto podobe zaznamenané aj v slovníkoch (aj v prekladových). Tvar množného čísla pri prídavnom mene *úzky*, ktorý je v súčasnosti častejší ako pravdepodobne pôvodný tvar jednotného čísla, môže byť novším prevzatím, ale možno ho hodnotiť aj ako prostriedok výraznejšieho vyjadrenia intenzity, teda ako intenzívny (umocňovací) plurál (porov. Morfológia slovenského jazyka 1966, s. 150), ktorý sa v spisovnej slovenčine vyskytuje pri pomenovaniach duševných stavov (*strachy, rozpaky, pochyby, trapy, muky*). Takto sa uvedené frazeologizmy (s tvarom množného čísla pri prídavnom mene *úzky*) aj gramaticky zaraďujú medzi spisovné prostriedky slovenskej frazeológie. Pritom zdôrazňujeme, že podobu s tvarom jednotného čísla (*v úzkom, do úzkeho*) nemožno pokladať za zastaranú. Hodnotíme ju ako odôvodnenú, správnu, paralelnú, a treba ju preto zaznačovať aj v slovníkoch.

Treba ešte zdôrazniť, že dobrý štylista sa neobmedzuje na jeden výrazový prostriedok, keď má možnosť vybrať si z jestvujúcich synonym, ktoré aj pri

význame „byť v kritickej situácii; nevedieť, čo ďalej“ v slovenčine máme; popri *byť v úzkych* možno používať spojenia *byť v závoze, nevedieť, kam z kónopí, byť v tvrdži* (Slovník slovenského jazyka neuvádza ako frazeologizmus, ale doklady sú presvedčivé), popri *dostať sa do úzkych* máme aj *dostať sa do závozu, do slepej uličky*, popri *vohnať, zahnať do úzkych* aj *vohnať, zahnať do závozu, do slepej uličky*. Vhodné sú aj výrazy *nemôže sa z pasce, z klepca vymotať, nemôže ani von ani dnu*. V spomínanej Zátureckého zbierke je zaznačené aj spojenie *byť v škripci* (porov. slovin. *v škripcich je, v škripce je prišiel, nem. er ist, sitzt in der Klemme*).

Potreba uvážiť pri výbere frazeologických synonym vhodnosť a štýlovú primeranosť podľa kontextu a situácie je samozrejماً a platí rovnako ako pri iných frazeologických synonymických radoch.

E. Smiešková

Prastarý otec, prastará matka, prastarí rodičia. — V pravidelnej relácii Čs. rozhlasu Pozdravy jubilantom sa často opakujú názvy osôb v príbuzenskom vzťahu typu *rodičia, starí rodičia, prastarí rodičia, matka, stará matka, prastará matka, otec, starý otec, prastarý otec* ap. V ohlasoch na túto reláciu odznali aj také námietky, že názvy ako *prastarí rodičia, prastará matka a prastarý otec* sú nevhodné, lebo slovo *prastarý* v uvedených pomenovaniach má všeobecný význam „veľmi starý, pradávny“ a neoznačuje špecifický príbuzenský vzťah. Tento názor podporuje aj Slovník slovenského jazyka (zv. 3., s. 425), ktorý slovo *prastarý* vykladá ako „veľmi starý“. Tento význam sa ilustruje spojeniami *prastaré časy, prastarý otec, prastará budova, prastará jedľa*. Problematický význam príbuzenského vzťahu, ktorý obsahujú spojenia *prastarý otec, prastará matka, prastarí rodičia*, sa v Slovníku nezaznačuje. A naopak: pri hesle *prababka* (zv. 3., s. 416) sa zaznačuje iba príbuzenský vzťah (matkina stará matka), a nezachytáva sa význam „dávny predok“, ktorý je možný napr. v spojení *recepty, vkus našich prababiek*. Pri ďalších slovách z tohto okruhu Slovník uvádza dva významy. Tak je to pri hesle *praded, pradedo*, ktoré vysvetľuje takto: 1. otec starého otca al. starej matky; 2. dávny predok (zv. 3., s. 418); podobne je to pri slove *prababa*: 1. matka starého otca al. starej matky; 2. dávny predok ženského pohlavia (zv. 3., s. 416).

V chystanom novom vydaní Slovníka slovenského jazyka bude treba spresniť výklad významov slov s predponou *pra-*, najmä slov označujúcich príbuzenské vzťahy. V slovenčine sa ukazujú tri základné významy pri slovách s predponou *pra-*: 1. význam „veľmi starý, veľmi dávny, prvotný, pôvodný“, napr. *pradávny, prastarý* (= veľmi dávny, veľmi starý); *pradomovina, prakultúra* (= prvotná, pôvodná domovina, kultúra); *praobyvateľ, prajazyk* (= prvotný, pôvodný obyvateľ, jazyk), *pralátka, praforma, prahornina* (= pôvodná, prvotná látka, forma, hornina); slová s uvedeným významom sa využívajú najmä v odbornom štýle, daktore z nich majú príznak knižnosti; 2. zosilňujú význam „veľmi, nesmierne, mimoriadne“, napr. *pramizerný, prabiedny* (= veľmi, nesmierne mizerný, biedny), *pramálo, prapodivne* (= veľmi, mimoriadne málo, neobvyčajne podivne); predpona *pra-* v tomto význame často pridáva slovám silný expresívny príznak; 3. význam „o generáciu skorší, o generáciu predchádzajúci“ alebo „o generáciu neskorší, o generáciu nasledujúci“. Tento význam sa týka mien vyjadrujúcich príbuzenské vzťahy: *pradedo* (= otec deda), *pravnuke* (= syn vnuka) a pod.

Z konštatovania v úvode tejto poznámky vyplýva, že pochybnosti sa týkajú práve tretieho významu slov s predponou *pra-*. Otázka je, pri ktorých menách, vyjadrujúcich príbuzenský vzťah, má predpona *pra-* tento význam. Je to tak predovšetkým pri menách utvorených od názvov, ktoré vyjadrujú priamy príbuzenský vzťah, teda od názvov *starý otec*, *stará matka*, *starí rodičia*: *prastarý otec*, *prastará matka*, *prastarí rodičia*. V tejto súvislosti podotýkame, že v diskusii o názvoch osôb v príbuzenskom a rodinnom pomere v časopise Kultúra slova (4, 1970, č. 3, s. 84–85; 5, 1971, č. 1, s. 24 a č. 8, s. 279–281) sa tieto názvy priamo neuvádzajú (konštatuje sa, že rodinný pomer trvá iba do tretieho pokolenia), no okrajovo sa predsa spomínajú: *Ak žije prastarý otec, volajú ho s t a r i d z e d o*, *prastarú matku s t a r a b a b a*.

Z právnych i praktických dôvodov sú takéto názvy potrebné; svedčí o tom napokon aj prax spomínanej rozhlasovej relácie, kde sa blahoželaniam pomerne často adresujú práve prastarej mamičke, prastarému otcovi alebo prastarým rodičom, lebo nie je zriedkavosťou, že dnes popri sebe žijú i štyri generácie. Tieto názvy sú doložené i z literatúry, napr.:

Starý otec sa stane cez noc *prastarým otcom*. (Hečko) — „Moja *prastará mať*“, povedá Adam Brokuta, „teda aby si rozumel: stará mať mojej matky, menom Rozália Rajniak, tiež liečila ľudí zelinkami“. (Ondrejov)

Okrem týchto — ako sme už uviedli — základných názvov sa predpona *pra-* pridáva aj k synonymným výrazom označujúcim starých rodičov: *praded*, *pradedo*, *pradedko*, *prababa*, *prababka* ap. Názvy *praded* a *prababka* uvádza i Právnický terminologický slovník (Bratislava, Nakladateľstvo SAVU 1952, s. 96) s vysvetlením, že ide o otca starého otca alebo starej matky, príp. o matku starého otca alebo starej matky. Neuvádza však názov rodičov starého otca alebo starej matky.

Predpona *pra-* pri názvoch *otec*, *matka* (resp. pri ich domácich podobách) má iba prvý význam, t. j. význam „veľmi dávny, veľmi starý, prvotný, pôvodný“. Tento význam je známy napr. v spojeniach *pramatka Eva*, *praotec Adam*, *praotec Čech*. Použitie názvu *pramatka* vo význame matka starej matky (alebo starého otca) je nepresné, lebo nezodpovedá významu predpony *pra-*. Podľa významu „o generáciu starší“ by *pramatka* bola iba stará matka. Podobne je to i s názvom *prarodičia*, ktorý sa dakedy používa na označenie rodičov starých rodičov (napr. i v spomínanej diskusii v časopise Kultúra slova, 4, 1970, č. 3, s. 85): *Otcovi i matkini rodičia sú starí rodičia; ich rodičia sú prarodičia, deti sú vnúčatá a pravnúčatá*. Presnejšie sa tu však uvedený vzťah vyjadri názvami *rodičia* — *starí rodičia* — *prastarí rodičia*.

Hlavným zmyslom tejto poznámky je zistenie, že na vyjadrenie vzťahu medzi starými rodičmi a ich rodičmi sú v slovenčine základné názvy *prastarý otec*, *prastará matka*, *prastarí rodičia*. Tento význam slova *prastarý* treba zachytiť aj v Slovníku slovenského jazyka.

M. Pisárčiková

SLOVENSKÁ REČ, časopis pre výskum slovenského jazyka. Orgán Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied. Ročník 41, 1976, číslo 5. Vydáva Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Technická redaktorka J. Macherová. Vychádza šesť ráz za rok. Ročné predplatné Kčs 48,—, jednotlivé číslo Kčs 8,—. Rozširuje Poštová novinová služba. Objednávky, aj zo zahraničia a predplatné prijíma PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6/VII, 884 19 Bratislava. Možno objednať aj na každom poštovom úrade alebo u doručovateľa. Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, n. p., Martin. Povolené výmerom SÚTI 7/13.

Distributed in the Socialist countries by SLOVART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Czechoslovakia. Distributed in West Germany and West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik Deutschland. For all other countries, distribution rights are held by JOHN BENJAMINS, N. V., Periodical Trade, Amsteldijk, 44, Amsterdam, Netherlands.

© Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1976.

Kčs 8,—
